

fr. Varga Kamill ofm

Atyám, hadd lehessek bárány a farkasok között!

P. Lukács László Pelbárt OFM élete, vértanúsága és művei

A mű részt vett a Honismereti Szövetség országos honismereti pályázatán 2018-ban!
A bizottság javasolta, a cikk rövidített formában jelenjen meg a Honismeret című folyóiratban!

Ferences Rendház
Szombathely
2018

Nyelvi lektor
Dózsa Dorottya

P. Lukács Pelbárt élete

Ifjúsága

Lukács László 1916. február 18-án született Beszter községben¹. Szülei Novák Erzsébet² és Lukács István.³ Keresztelésére 1916. február 19-én került sor. Valószínűsíthető, hogy édesanyja özvegyiségében Budapesten vállalt munkát, így László bérálására a pesterzsébeti templomban került sor 1927. május 31-én.

„Mint félárva fiú jelentkezett szerényen Budára.⁴ P. Tamás Alajos, exminister [provinciális], akkori gvárdián fölvette zárdafiúnak. A budai érseki gimnáziumban érettségizett. Különösen a latin nyelvben tűnt ki.”⁵ E jelentkezéskor ismerősei a következő jellemzést adták róla: „Lukács László velem és családommal egy házban lakott, és ezért kérelmére jellemére vonatkozólag nyilatkozni jogosnak érzem magam. Nevezett jó lelkű, katolikus szellemben nevelt fiú, ki édesanyját rajongásig szerette, tanáraitól és a katolikus egyházzal mindig a legnagyobb tisztelettel nyilatkozott. Tehetségére vonatkozólag az a benyomásom, hogy nyelvek elsajátítása iránt, nagy érzelme van.”⁶

A rend támogatásával az Érseki Katolikus Gimnáziumban tanulhatott. Az Országos Széchényi Könyvtárban megtalálhatóak a Gimnázium Évkönyvei, melyekből kiderül, hogy 1931-től 1936-ig látogatta az iskolát. A nyolc évfolyamos iskola nem minden évfolyamát itt látogatta, csak a 4-8. osztályokat. Osztályfőnökei voltak: 1931-ben Hudyma Emil, 1932-ben Radványi Kálmán, 1933-ban Honti Jenő, 1934-től Müller Kálmán.

Az osztályt a következő tanárok tanították:

- dr. Gáspár Pál igazgató, mennyiségtan,
- Budai Péter latin, magyar,
- dr. Hegyi Károly, magyar, történelem,
- dr. Hollós Ildefonz latin, német,
- dr. Honti Jenő: földrajz-természetráajz,
- Müller Kálmán mennyiségtan, természettan,
- dr. Országh László magyar-német-angol,
- dr. Papp János latin, görög,
- Reichl Sándor torna,
- Sárosi Ödön rajz,
- dr. Schinner Lajos magyar, latin,
- dr. Schwarz-Eggenhoffer Artur mennyiségtan, természettan,
- dr. Szögi Ferenc magyar, német,
- dr. Tyúkoss Gyula hittan,
- dr. Vid Gábor földrajz, természetrajz,
- Pongrácz Zoltán énektanár.

1 Ma Valpó község hét elővárosi települései közé tartozik a szlavóniai főút mentén Eszék és Donji Miholjac között.

2 Nagyatád, 1884. december 26. Férjével 1912. december 1-jén a daruvári Szentháromság plébániatemplomban kötöttek házasságot.

3 Homokszentgyörgy, 1885. augusztus 2. Szülei: Győri Lydia és Lukács János. 1915. december 15-én hívják be katonának, sérüléseibe 1916. szeptember 6-án a kaposvári kórházban halt bele.

4 1931-ben, édesanyja halála után.

5 Majsai Mór: Lukács László Pelbárt, Provinciális Mozaikok (Kézirat). 1970 (?), Budapest, MFKL, 108.

6 (Olvashatatlan vezetéknev) Oszkár, 1931. augusztus 9-i levele, MFKL, Lukács Pelbárt hagyaték.

A diákok rendszeresen részt vettek szentmisén, minden héten lehetőségük volt szentgyónásuk elvégzésére is. A paptanárokon kívül még külön felkérték P. Ödön ferencet, akihez a diákok szintén fordulhattak lelki ügyeikkel. 1936-ban Tyúkoss tanár úr könyvvel jutalmazta meg a hittan ismeretekben való előrehaladásáért. A jó magaviseletű és jó tanulók között tartották számon:

		Magaviselet	Hittan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Német nyelv	Angol nyelv	Történelem	Fizika	Mennyiségtan	Filozófia	Rajz	Torna	Egészségtan	Földrajz	Természetrajz	Gyorsírás
4	1931/32	1	1	1	1	1	1	2	-	2	-	2	1	-	-	-	-
5	1932/33	1	1	1	1	1	1	2	-	1	-	2	1	-	-	2	1
6	1933/34	1	1	1	1	1	1	2	-	2	-	2	1	-	2	2	-
7	1934/35	1	1	1	1	1	1	3	2	2	-	1	1	1	2	-	-
8	1935/36	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	fm	1	-	-	-

Az iskolában különböző foglalkozásokon is részt vehettek a diákok: Ifjúsági Sportkör, Segítő egyesület, Rákóczi Fotókör, Ének- és zenekar, Toldy Ferenc Önképzőkör, melyek közül László háromban volt érdekelt. A legtöbb Lászlóra vonatkozó információt az utolsó év értesítője adja, így abból vettem a legtöbb információt: Dr. Gáspár Pál: A budapesti Érseki Katolikus Reálgymnázium és a vele kapcsolatos Rákóczi-Kollégium értesítője az 1935.-36. évről. Nevezett értesítő az iskola fennállásának huszonkilencedik évében íródott Budapesten, kiadta az iskola igazgatója.

A Mária Kongregáció⁷

⁷ Latinul Congregatio Mariana, mely olyan katolikus lelkeségi mozgalom, hitbuzgalmi egyesület, mely Loyolai Szent Ignác-i lelkülettel a római katolikus egyház tanítását vallja, és Szűz Mária-tiszteleten alapul. Célja volt az ifjúságot a vallási, erkölcsi alapokon nyugvó nevelés, a hitélet erősítése és a Mária-tisztelet hangsúlyozott gyakorlása által a megszentelődés, az apostolkodás magasabb fokára való nevelés. Ezáltal igyekezett a társadalmi életre hatni, azt az Isten országának képére alakítani.

„A kongregáció az idén is két tagozatra osztva működött. A VI.-VIII. Osztályos tanulók a Szent Imre, a III.-V. Osztályosok a Szent László kongregációba tömörültek. Az elsőben 32, a másodikban 56 volt a tagok száma, akik közül 25 felavatott tag, a többi 31. jelölt.

A Szent Imre Kongregáció tisztikara a következőkből állott: prefektus: Lukács László VIII. o.t., I. asszisztens: Eggenhofer Gyula VIII. o.t. II. asszisztens: Borvély György VIII. o. t. Titkár: Szigeti Gábor VIII.o.t. I. könyvtáros: Anton Henrik VI. o.t. sekrestyés, háznagy: Pély Miklós VII.o.t. tanácsstag: Kölbig Miklós VI. o....

A gyűléseket a kettős tagozatnak megfelelően szombat délutánonként váltva tartottuk. A gyülekezési idő alatt (4-1/2 5) volt a könyvtár, a gyűlés után pedig az intézet templomában tartottuk meg az előírt ájtatosságot...

A gyűléseken a prézes előadásán kívül a tagok is szerepeltek. Tagjaink közül főként a következők szerepeltek: Lukács László VIII. o. t. Magass Béla VIII.o. t. Bernáth István VIII.o. t....

Két ünnepélyt tartottunk, az egyiket nov. 5-én, Szent Imre tiszteletére, a másikat dec. 8-án, Immaculata ünnepélyén. A szent Imre ünnepély műsora a következő volt: 1., Szent Imre királyfi sírja előtt. Gyula diák verse. Szavalta: Lukács László VIII.o.t. 2. Cornélius Péter: Ne vigy minket a kísértésbe és Tarnay Alajos: Harmonia. Énekelte: Jakoby Antal hangversenyénekes...

December 8-án az ünnepi szentmisét méltóságos Mészáros János dr. Pápai prelátus, érs. Ált. Helytartó úr celebrálta. Szent mise után a magas szárnyalású beszédben figyelmeztette az ifjúságot, elsősorban a kongreganistákat kat. és kongreganista kötelességükre, majd 18 jelöltet vett föl a rendes tagok sorába... December 7-én és 8-án délután 5 órai kezdettel előadtuk Bárány Ferencnek: A szigetvári hősök c. 5. felv. történelmi drámáját a következő szereposztásban: Szolimán, török császár, Lukács László VIII.o.t. Szokoli Mehmed, nagyvezér: Bernáth István VIII.o.t. ...

Hogy a kongregációs eszmét elmélyítsük és minél intenzívebben szolgálhassuk, a Szent Imre kongregáció tisztviselői minden alkalommal részt vettek a bpesti kongregációk orsz. központja által havonként rendezett magisztrátusi összejöveteleken. Lukács László VIII. o.t. prefektus, felkérésre előadást is tartott Mik a Magisztrátus feladatai? Címen.”⁸

Toldy Ferenc Önképzőkör

1934-ben alelnök volt, kitűnt szavalataival, előadásaival.

1935-ben a tagok száma 104 fő volt, 14 gyűlést tartottak, november 22-én egy rendkívüli Liszt-emlékülést is tartottak, valamint 1936. február 20-án egy Berzsenyi emlékülést.

Június 2-án tartott ülésen választották meg Lukács Lászlót elnöknek. Az évkönyv megemlíti, hogy László sokat szerepelt: tanulmányokkal, szavalatokkal és versekkel. Pl. október 6-án tartott ünnepségen Október 6. tanulságai címen tartott előadást, a Liszt-emlékünnepeken Vörösmarty Mihály Liszt Ferenchez c. költeményét szavalta, a Berzsenyi-emlékülésen Berzsenyi életéről tartott előadást.

Ebben az évben könyvadományával ő is gyarapította a diákkönyvtár állományát, még ha az csak egy könyvet is jelentett.

Az intézetben működött a Daru Levelező Egyesület. A tagok külföldi diákokkal folytattak élénk levelezést, melyből László „kimagaslóan” kivette a részét.

8 Dr. Gáspár Pál: A budapesti Érseki Katolikus Reálgymnázium és a vele kapcsolatos Rákóczi-Kollégium értesítője az 1935.-36. évről. Az iskola fennállásának huszonkilencedik évében. Budapest, Kiadja az iskola igazgatósága, 64-65.o.

Az érettségi

Az írásbeli érettségire 1936. május 18-24-én került sor. Érettségi tételek voltak:

irodalom: Nemzeti szellem a deákos írók műveiben

természettan: Milyen fizikai ismeretek szükségesek a rádió (adó- és vevőgép) működésének megértéséhez?

latin: Ovidius: Metam. XI. 592-621, Az álom országának leírása

német: A Margit sziget.

Szóbeli érettségi június 2-3-4-én volt Berkes Ottó c. tankerületi királyi és katolikus főigazgató elnökletével.

„A vizsgálatokra bocsájtott 24 jelölt közül

- kitűnően érett: Kürthy Ödön;
- jelesen érett: Marton Tamás;
- jól érett: Ciccutti Lajos, Fleischer Kornél György, Eggenhofer Gyula, Lukács László, Szigeti Gábor, Szöllősy Viktor Gábor és Takács Tibor;
- érett: Bernáth István, Czobor Miklós, Brenczer Béla, Jager László, Magas Vendel Béla, Palczner Gyula, Sárközy Jenő, Schrotti István, Szémann Ágoston, Vajda György és Wolff Pál;
- javító vizsgálatra utasított: Fejes István, Kozmann Gyula, Nau Andor és Réti Tivadar.

A sikeres érettségi vizsgálatot tett tanulók pályaválasztása: teológia: 2, jogi: 6, közgazdasági: 2, orvosi: 1, bölcsészeti 1, gyógyszerészeti 1, mérnöki: 1, építész: 1, vegyész: 1, gépészmérnöki: 1, zenei: 1, katonai: 1, pályát nem választott: 1.⁹

Schrotty Pál provinciális nagy gondot fordított az ifjú tanulmányaira: 1934-ben külföldi tanulmányútra küldte Németországba, Csehszlovákiába és Ausztriába, 1935-ben Skóciába, Franciaországba és Norvégiába, 1936-ban Jugoszláviába, Bulgáriába és Törökországba. Hat nyelven tanult meg beszélni!

Novícius Szécsényben

Belépett a ferences rendbe, 1936. augusztus 26-án érkezett meg a szécsényi rendházba 18 társával együtt, és augusztus 29-én öltözött be rendünk ruhájába. Nagy hatással volt az életére P. Jenei Jenő házfőnök és természetesen König Anaklét, a novíciusok magisztere. A Kapisztrán rendtartomány novíciusháza Szécsény volt ebben az időben. A novícius az év elején a beöltözkor megkapta első rendi ruháját, a novícius magiszter vezetésével megismerkedett a regulával, rendtörténettel, a gregorián énekléssel, bevezetést kapott a rendi életbe. A szertartás alkalmával a jelöltek szentmisén vettek részt, majd a mise végén a celebráns palástot öltött, s a következő kérdéssel fordult a novíciusokhoz: Szeretett fiaim, mi a ti kívánságotok? Mire a jelöltek együtt felelték: „Tisztelendő Atyám, kérlek téged az Isten, a Boldogságos Szűz Mária, Szent Ferenc Atyánk és minden szentek tiszteletére, hogy engem a szeráfi rend ruhájába öltöztetni méltóztassál, hogy bűnbánatot tartsak, életemet megjobbítsam és Istennek halálomig hűségesen szolgáljak.”¹⁰ Ezt követően a magiszter levette a jelöltek

9 Dr. Gáspár Pál: A budapesti Érseki Katolikus Reálgymnázium és a vele kapcsolatos Rákóczi-Kollégium értesítője az 1935.-36. évről. Az iskola fennállásának huszonkilencedik évében. Budapest, Kiadja az iskola igazgatósága

10 A szécsényi novíciát szabálykönyve és imafüzete. Kézirat gyanánt. [Szécsény] 1934., 60.o.

felső kabátját, majd sorba feladta a habitust, a kapuciumot, a kordát, rózsafüzért, átadta a zsolozsmáskönyvet, a szabálykönyvet, a gyertyát és a feszületet.

Pelbárt és minden novícius életének fontos iránymutatója volt a magiszter által szerkesztett és 1934-ben nyomdába került „A szécsényi novíciát szabálykönyve és imafüzete”. Ez szinte napi olvasmányos és imádkozó könyvük volt a zsolozsma mellett. Ezt követte Anaklét atya négykötetes litografált munkája: „Előtanulmányok”, „A hűséges szolga lelkülete a via purgativa”, „Az Isten-gyermek lelkülete a via illuminativa” és „A lelkiélet királyi útja”. „Ezek mellett mindig nagy gondot fordítottak a latin nyelv tanulására. Hétköznap minden délután latin órát tartottak, nagy alaposággal átvették a nyelvtant és a mondattant, majd következett az irodalom. Itt azonban Cicero, Livius, Tacitus és Vergilius helyett a zsoltárokat és a szentbeszédeket olvasták és fordították.”¹¹

A novíciusok számára az újoncév elsősorban nem a tanulás időszaka, hanem a lelkiélet kibontakozására szolgáló csendes esztendő. Kizárták a házból a világot a maga híreivel, újságaival, politikájával és érdeklődésével együtt. Szécsény környéke természeti értékekben igen gazdag, így lehetőség kínálkozott néha kirándulásokra, szórakozásokra. Nyaranta az Ipolyban fürödtek, halásztak.

1937. augusztus 29-én Szécsényben tette le elsőfogadalmát, mely így hangzik: „Én N.N. Testvér, miután ezen fogadalmat a Rendünkben teendő egyszerű fogadalmakról szóló apostoli rendeletek szerint szándékozom letenni, fogadom és ígérem a mindenható Istennek, a boldogságos és mindenkoron Szűz Máriának, Szent Ferenc Atyánknak, minden Szentnek és neked Atyám, hogy az ünnepélyes fogadalom, törvényes idejéig megtartom a kisebb testvérek Reguláját, melyet Honorius pápa megerősített, élvén engedelmességben, tulajdon nélkül és tisztaságban.”¹²

Filozófus hallgató Jászberényben

A ferences rendtartomány vezetősége 1928-ban határozta el, hogy a gyöngyösi teológiáról leválasztja az első két évet, és Jászberényben hoz létre filozófiai kart. Szeptemberben nyílt meg az első filozófiai szemeszter egyelőre egy évfolyammal. 1936-ban a rendi előírásoknak megfelelően két évfolyamosra bővült. 1938-ig azok a testvérek, akik befejezték a novíciátust, és letették első fogadalmukat, de még érettségivel nem rendelkeztek, a József Nádor Gimnáziumba nyertek felvételt. Ez 1938-ban megszűnt, és a rendbe már csak érettségivel rendelkező testvéreket vettek fel. A studiumház első magisztere P. Karácsonyi Aladár volt, majd tőle P. Kiss Szaléz vette át a stafétát. 1934-ben készült el az új oratórium, mely alkalmas volt nagyobb létszámú közösség befogadására. Az évek folyamán tanult itt több növendék az Egyesült Államokból és Horvátországból is.

Pelbárt 1937. augusztus 30-án érkezett Jászberénybe, ahol filozófiai hallgató volt. Fogadtatásukról így számolnak be a Magyar Umbria lapjain: „Őszinte vidámságban fogadtuk új testvéreinket: Fr. Chrisogonus, Gottfried, Pelbárt, Tamás, Rupert, Oszkár, Aristid, Silvinust a novíciát utáni első állomásukon, majd P. Magiszter az oratóriumban rövid szentbeszédben fogadalmuk szentségét, felelősségteljes voltát állította eléjük, egyben pedig a mi testvéri irányításunkra bízta őket.”¹³

Szeptember 9-én kezdték meg főiskolai tanulmányaikat. A rendi tabula hozza a társai nevét is: Faulháber Fauszt, Kállay Bonaventúra, Kiss Cecil, Szita Gergely, László Létusz,

11 Vándor Gotfrid: A Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartomány Kispapnevelésének története /1900-1968/. Kézirat. Budapest, 1980, 62-63.o

12 A szécsényi novíciát szabálykönyve és imafüzete. Kézirat gyanánt. [Szécsény] 1934., 60.o.

13 Fr Marcell (krónikás): Jászberényi krónika, In: Magyar Umbria, 1937/3, hátlap

Maresch Martin, Vállaji Hugolin, Horváth Honorát, Kovács Jusztin, Fenyvesi Florensz, Czéna Krizogónusz, Weider Gottfried, Tóth Tamás, Berki Rupert, Végh Arisztid, Csontos Oszkár, Trepák Szilviusz, Egerszegi Clián, Schulz János. A társak egy része korábban volt novícius, és utána végezték el a gimnázium 7-8. osztályát.

Az októberi szünet után részt vettek a Jász járások katolikus napján is, a zsúfolásig megtöltött ferences templomban szentáldozáshoz járultak, majd a kultúrházba vonultak, ahol P. Bangha Béla domonkos atya, Huszár Károly miniszter és Dr. Szentgyörgyi József a készülő Eucharisztikus Kongresszusról tartott előadást. 1938. május 25-én pedig fel is utaztak autóbusszal Budapestre részt venni az eseményeken. Jelen voltak az áldozócsütörtöki ifjúsági misén, a hajós körmeneten, de meglátogatták a városmajori plébániatemplomot, a pasaréti templomunkat, valamint elmentek a Magyar Szentföld Múzeumát megnézni a Hűvösvölgybe is. A kirándulásnak volt még egy nem várt, de annál nagyobb örömmel fogadott eseménye is: rendünk generálisa elengedte az az évi vizsgákat.

A főiskola tanrendjéhez hozzátartozott a Boldog Duns Scotus János Önképzőkör, a növendékek itt bontakoztathatták ki egyéni képességeiket. Az adott évben minden növendék legalább háromszor szerepelt, de voltak olyanok is, akik tíznél többször léptek a nyilvánosság elé. Ezzel egy időben legalább két dísz- és egy nyilvános közgyűlést is tartottak, melyen a fiatalok beszédeket tartottak, felolvasták írásműveiket, költeményeiket, novelláikat, értekezéseiket, szavaltak, előadtak énekes műveket. Az önképzőkörben felolvasott dolgozatok közül több megjelent a Magyar Umbria hasábjain.

Minden esztendőben fontos esemény volt a rendház és a növendékek életében a január 2-án tartott templombúcsú, Jézus Neve ünnepe. Ilyen alkalmakkor megjelent a plébános és a polgármester is. 1938-ban Friedvalszky Ferenc polgármester köszöntőt is mondott a rendház ebédlőjében, melyről a kisbarátok lapja így emlékezett meg: „A Polgármester úr köszöntőjét az ifjúságra mondta, buzdított bennünket, hogy méltó követői legyünk Kapisztrán Szent Jánosnak és Zadravecz István püspök-atyának.”¹⁴

1938. július 24-én Pelbárték elhagyták a jászberényi rendházat, és elköltöztek Gyöngyösre, hogy ott folytassák teológiai tanulmányaikat.

A gyöngyösi rendházban

1911-ben határozott úgy a rendtartomány vezetősége, hogy a teológiai főiskolát a gyöngyösi rendházba helyezi, mely némi átszervezéssel alkalmas volt nagyobb létszámú közösség befogadására.

A gyöngyösi ház megismerése után mátrai kirándulásra mentek már augusztus 9-én. Először Mátrafüreden álltak meg a Kaparóháznál, ahol futballoztak, majd a Pisztrángos tó felé folytatták útjukat, innen Kékestetőre, Saskőre és vissza. Úgy tűnt, a kirándulás nem múlt el nyomtalanul, mert valakinek volt egy kis rándulása.

Az éves lelkigyakorlatot augusztus 28-án kezdték meg P. Siska Á. István jezsuita atya vezetésével, akiben komoly, szakavatott lelkivezetőt kaptak.

A tanításhoz a világszerte közkedvelt könyveket használták.¹⁵ A diákoknak rendelkezésre állt a rendház nagykönyvtára, mely 10000 kötetet, köztük 92 ősnymtatványt, 89 régi magyar nyomtatványt, több ősi magyar nyelvemléket, 39 kötet kéziratot, számos

14 Jászberényi Krónika, In: Magyar Umbria, 1938/1, 27.o.

15 Szentírásstudományhoz P. H. Höpfl Kompendiumát és Simon Prado C.SS.R. Praelaciones Biblique ad usum Scholarum kötetét, dogmatikához Tanquerey Synopsis Theologiae-t, erkölcsstanhoz H. Noldin S. J. Summa Theologiae Morális kötetét, jogtudományban Stephanus Sipos Enchiridon Juris Canonici könyvét. A tanárok saját jegyzeteket is készítettek, melyeket a Kapisztrán provincia váci nyomdájában nyomtattak ki.

térképet és metszetet foglalt magába. Emellett volt egy saját stúdiumi könyvtárunk is, melyben a legfrissebben megjelent könyvek voltak találhatóak, évente kb. 150-200 kötettel gyarapították. A könyvkötők évente bekötötték az elhasználdott köteteket. (A gimnáziumban tanultak könyvkötészetet a diákok. Kovács Istvánt, a későbbi fr. Kristófot az iskola évkönyvében mindig megdicsérték a könyvkötészeti munkáiért.) Ezenkívül 51 folyóiratot (bel- és külföldit egyaránt) is járattak rendszeresen. Ezeket a növendékek rendszeresen használták, ezt tükrözi a Szent Bonaventúra Egyháziroldalmi Iskola aktív tevékenysége, illetve az előadásokat megjelentető Magyar Umbria folyóirat. 1941. december 28-án Pelbártot választották meg a kör jegyzőjévé. A főiskolára rendszeresen meghívtak kül- és belföldi vendégelőadókat. Nagy gondot fordítottak a kispapok zenei nevelésére is, mindig hívtak szakelőadókat (például Szabó Polikárp ferencet, aki Budapesten, Bécsben és Rómában folytatott zeneakadémiai tanulmányokat). Több kispap tanult orgonálni, s a tabulákban szerepelt a nevük mellett: „orgonista”. A kispapoknak volt alkalmi zenekara is, mely hegedűsökből, brácsásokból, gordonkásokból, bőgősökből, fuvolásokból és klarinétosokból állt, és mellyel időnként, nagyobb ünnepeken, előadásokon fel is léptek. Gyakran szerveztek vegyes karokat a kispapokból és a város fiatalságából.

Minden kispapnak folytatnia kellett a latin nyelv tanulását, hiszen a liturgiában, a szakkönyvek olvasásában nélkülözhetetlen volt. Ezenkívül tanultak egy-két más idegen nyelvet is, ami igen hasznosnak bizonyult elsősorban azok számára, akik tanulmányaikat külföldi egyetemeken fejezték be. Az élő nyelvek tanulásánál nehézség volt, hogy a latin nyelvhez hasonlóan csak és kizárólag a szövegek fordítására fektettek hangsúlyt!

„A magiszterek a papnövendékek lelki életének irányítói, akiknek ehhez az alapot az évtizedeken át kibontakozott életrend biztosítja... A hajnal első és az est utolsó órái az istené és a léleké voltak. Korán fél 5 órakor ébresztették a levitákat. A reggeli tisztálkodás után nyáron a templom kórusára, télen az oratóriumba mentünk, s a papi lelkiséget alakító és élesztő kegyelmekért könyörögve részt vettünk az elmélkedésen, a szolozsmán, a szentmisen és a szentáldozáshoz járultunk. Délelőttünket a tanításnak, délutánunkat pedig a tanulásnak szenteltük. Naponta háromszor étkezünk. Az ebédet követő felüdülés percei után elvégeztük a vesperást és a completoriumot, vacsora előtt pedig a matutinumot, a laudest, valamint az elmélkedés második részét. Este fél 9 órakor a rendház valamennyi tagja, a templom szentélyében, esti imára gyülekezett, majd az előljáró áldásával nyugovóra tértünk. A heti rend sajátos eseményei a következők voltak: a szerda délutáni séta,... a szombat délutáni nagytakarítás, a szentgyónás, a kéthetenként tartott önképzőköri gyűlés... Rendszerint szombaton délután hallgattuk meg magisztereink hit exhortációit is. A vasárnapi életrendünk is igen tömörnek bizonyult. A reggeli közös elmélkedés elmaradt, helyette a 9 órás ünnepi szentmise prédikációján vettünk részt... melyen asszisztáltunk. 14 órakor a vesperás és a completorium egy-egy tetemes részét énekeltük. Délutánra a tanulás maradt... A havi rendből az elsőpénteki rekollekciós, lelkigyakorlatos napot említhetjük meg... az esztendő rendjét egyházunk liturgiája és főiskolánk tanulmányai szabályozták... Január és július első napjaiban a hirdetőtáblára függesztették ki a praeparatio, az előkészületi hetek napirendjét és a vizsgák idejét. E két hónapban a tanítás szünetelt, csak tanultunk és vizsgáztunk.”¹⁶ A végzős hallgatók rendszeresen tartottak próbapredikációkat a félévi vizsgák után. A déli és az esti étkezések alatt, az asztali olvasmányokat végző klerikus helyett egy-egy növendék ment az ebédlő szószékére, és tartotta meg a prédikációját. A sorozat végén – szaktanár vezetésével – kielemezték a beszédeket, útmutatásokat, bátorításokat kaptak.¹⁷

16 Vándor Gotfrid: A Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartomány kispapnevelésének története (1900-1968). Kézirat. Budapest, 1980. 124-127.o.

Pelbárt az 1939–40-es tanév második szemeszterében Rómában tanult, az Antoniánus ferences egyetemen. Sajnos csak rövid időt tölthetett itt. Hiányzott neki a megszokott közösség, növendéktársaival sem tudott jó kapcsolatot kiépíteni, hivatásválsággal is küszködött. A római előljáró így ír: „Kifejezetten állítom, hogy őt nem büntetésből vagy erkölcsi hiányosságok miatt küldjük haza. Az ő nehézségeinek gyökere személyiségének adottságában keresendő. Túlságosan erősek benne az érzelmek... Végül alázatosan megismétlem kérésemet, hogy a kedves Pelbárt testvért igen szeretően fogadja nagy nehézségei közepette, és teremtsen alkalmat arra, hogy hivatása megerősítést nyerjen.”¹⁸

A gyöngyösi teológián eredményei kiválóak voltak. 1941. május 3-án tett örökfogadalmat. Így olvasunk erről az Umbriában: „A májusi reggelen, a szent Kereszt miséjén letette az örökfogadalmat Valér, Jakab, Csaba, Semjén, Neméz és Pelbárt testvér, Főt. Provinciális atya kezébe. Hat kipirult kispapja az Úrnak, Ferenc Atyánknak! Szeretett Főatyánk, Mesteretek, Testvéreitek imájával járjátok szentül, együtt, végig az életet!”¹⁹

Sajnos szomorú eseményekről is meg kell emlékeznünk. 1941. október 30-án gyomorvérzéssel kórházba került, ahol el kellett töltenie néhány napot. De más események is történtek ekkor. A délután folyamán Dr. Kriston Endre egeri segédpüspök úr kezéből fölveszik a harmad és negyedéves testvérek a tonzúráját.²⁰ Egyben diákónussá szentelik Emil és Jusztin testvéreket, szubdiákónussá Alajos, Róbert, Lajos, Alpár, Szilás és Celerin testvéreket, a többi testvér a két első kisebb rendet vette föl.²¹

1942. március 11-én a magiszter vezetésével nagy lelkigyakorlatba kezdenek, majd pedig 15-én Egerben dr. Kriston Endre püspök úr diákónussá szenteli Pelbártot és társait: Tamás, Mihály, Cecil, Gergely, Vid, Ferenc, Péter, Regalát, Gottfried, Oszkár, Gábor és János testvéreket.

1942. június 13–20-ig a legteljesebb csendben végeznek lelkigyakorlatot P. Kőnig Anaklét, volt novíciusmagiszter vezetésével. 20-án érkezett meg P. Uzdóczy Zadravec István ferences püspök és P. Olslay Oswald atya, akiket ebéd előtt díszünnepéssel köszöntöttek.

Műsor:

1. Kodály: Közzene a Hány Jánosból
2. Kodály: Ah, hol vagy magyarok, - az Énekkar előadásában
3. Csaba testvér a kelrikusok nevében köszöntötte a püspököt

Pelbártot 1942. június 21-én szentelte pappá Zadravec püspök. Újmiséjére a Budai Szent István Vértanú ferences templomban került sor. ”P. Pelbárt újmisés testvérünk

17 A gyöngyösi rendház életére vonatkozó adatokat a Magyar Umbria krónikájából állítottam össze és szó szerint megegyezik: fr. Varga Kamill: Sic debuit esse! P. Kovács Kristóf élete c. kézirat, Budapest, 2015, 11-12.o.

18 Antonius Wallenstein 1940. augusztus 20-i levele Schrotty Pál provinciálisnak, MFKL, 991/1940.

19 fr. Plátó: Életünkben, In: Magyar Umbria, 1942/2, 42.o.

20 „A latin tondeo, 'lenyír, levág' igéből; hajkorona: klerikusok és szerzetesek fején hajkivágás, az Istennek szentelt élet jele. Régi nevén pilis, capucium fedte. A tonzúra ünnepélyes fölvétele a klérus tagjává tett, de nem tartozott a kisebb rendek közé.” Magyar Katolikus Lexikon XIV. kötet, Szent István Társulat, Budapest, 2009, 160.o.

21 Kisebb rendek: „A II. Vatikáni Zsinat előtt úgy tekintették az egyházi rend szentségét, mely négy kisebb rendre és négy nagyobb rendre tagozódik. A kisebb rendek közé számított az ostiarius (ajtónálló), a lector (felolvasó), az exorcista (ördögűző), és az acholithus (gyertyavivő). A nagyobb rendek a szubdiakonátus, a diakonátus, a präsbitérátus (papság) és az episcopátus (püspökség) voltak. VI. Pál pápa 1972. augusztus 15-én kelt Ministeria quaedam apostoli levelével a kisebb rendek közül csak a lektor és akolitus szolgálatát tartotta meg, a többit megszüntette.” Verbényi István: Liturgikus Lexikon. Budapest, 1988, 128.o.

templomunkban mutatta be első áldozatát az Úrnak. Manuduktora²² P. Provinciális²³, szónoka P. Szaléz²⁴ volt, aki remek beszédben vázolta a papi hivatás fönségét.”²⁵

Ismét Jászberényben

Pelbárt 1942-ben Jászberényben hitszónok, gyóntató, a növendékek magiszter helyettese, korrepetitora volt, és „doktorátusra készült”. A tartományfőnök ezekkel a szavakkal küldte első papi állomáshelyére: *„Kedves Pelbárt atyám! Köszönöm szíves soraidat. Hála Istennek, hogy jobban vagy. Vigyázz, fiam, hogy minél előbb jól légy. Ezért imádkozom is mindennapi mementóimban. Igen, kérlek, menj át Jászberénybe, ahol P. Ottokár atya már szertettel vár. Segíts, amiben tudsz, de óvatosan, mindig egy szemet a számár testvéren tartva. P. Julián veled megy. Legyetek jó pajtások, és éljetez, munkálkodjatok a Kapisztrán (Provincia) bölcsője érdekében serényen, fiatal tűzzel, okos körültekintéssel, és törhetetlen kitartással és akarattal. Ottokár atya és fiai, kik annyi gondot adnak neki, szeretettel fogadnak titeket. A „Magyar Barátot” el nem felejteni! Sőt!! Üdvözet, áldás neked is, Ottokár atyának is. Pál atya ofm, provinciális.”*²⁶

Jászberényben nem érezte jól magát. Gyomor baja csak diétával, orvosi kezeléssel volt mérsékelhető. Nem jött ki a növendékek magiszterével sem. Talán ezért is került Budára (augusztus 4-én érkezett meg), ahol „Az Egység útja” ferences kiadású, az ökumenizmust elősegítő újság szerkesztőségében dolgozott, de emellett hitoktató, gyóntató is volt. November 10-én gyomorbajával kórházba került, megoperálták. A háztörténetben ezt olvassuk: „Hosszas vizsgálat után P. Lukács Pelbártnak azt ajánlotta dr. Marik Miklós egyetemi adjunktus, hogy vesse magát alá egy gyomorműtétnek. Ennek elvégzésére ma a Matolay Klinikára vonult be, ahol dr. Marik megoperálta.”²⁷ November 26-án pedig azt jegyzi fel a krónikás, hogy P. Pelbárt állapota súlyosra fordult, már kétszer is kellett vérátömlesztést alkalmazni. 1944. január 29-én P. Kilián Csaba egyetemi hallgató is a budai kolostorba kerül, aki szintén „Az Egység Útja” munkatársa lesz.

Egerben és Gyöngyösön

Pelbárt 1944-ben Egerben a házitanács tagja, hitszónok és gyóntató volt. 1944. május 9-én a plébánia kultúrházában a sebesült katonákat szolgálta. Gyakran vállalt kisegítéseket más plébániákon, vezette az ifjúsági kórust, és támogatta a III. Rend közösségét. Október 6-án Gyöngyösre került, ahol a Magyar Barát újság szerkesztőségében dolgozott, egyben sajtóapostol is volt. A front elhúzódása idején Vácon lakott, de Gyöngyöspatán is hosszabb időt töltött.

22 Kézvezető: újmisében segédkező idősebb pap. Általában az újmiséskérte fel. Feladata, hogy az újmiséskérte követse el esetleges hibákat.

23 A tartományfőnök ekkor: P. Schrotty Pál volt.

24 P. Kiss Szaléz magiszter. Az Amerikának való hadüzenet után, az utolsó diplomáciai hajóval jött haza. 1942. június 26-án érkezett meg a budai kolostorba.

25 Buda: Historia Domus 1925-1961, 1942. június 29.

26 Schrotty Pál provinciális 1942. augusztus 12-i levele Lukács Pelbártnak, MFKL, Lukács Pelbárt hagyaték, 2327/1942.

27 Buda: Historia Domus, 1943. november 10.

Hivatásának alakulása

Ebben az időben bekapcsolódik a rendtartomány missziós mozgalmába, aminek kettős célja volt. Isten Szolgája P. Károlyi Bernát vezetésével egyrészt különféle kiadványokat terjesztettek, szentképeket szerkesztettek, hogy népszerűsítsék a nem keresztények közötti misszió ügyét, másrészt megszervezték a kínai gyermekek „örökbefogadását”, azaz a paokingi árvaház egy-egy árvájának támogatását.

P. Pelbárt könyveket fordított és ültetett át magyar nyelvre, amelynek bevételéből a kínai misszió kiadásaira fordítottak. Fordítómunkája során témaválasztása megdöbbentő módon előkészíti későbbi életáldozatát. Feltehetőleg nem szereptévesztés, ha történészként itt arra is utalunk, hogy ezek az olvasmányok, fordítások, a kisregényekből megismert életpéldák minden bizonnyal alakították későbbi gondolkodásmódját, előkészítették az üldöztetés vállalására.

1944-ben Ember a farkasok között címmel adja ki egy páрмаi ferences, Páter Linusz élettörténetét, aki novíciuskorától kezdve azon gondolkodik, papként pedig egész életét arra szenteli, hogy a börtönök és a nyomornegyedek szegényeit felemelje. „*Atyám, hadd lehessen bárány a farkasok között! Engedj a farkasok közé. De ha a farkasok széttépnek? Ha széttépnek, Isten megbocsát nekik és méltóbb bárányokat küldd közéjük, akik jobban megértik őket. Ami nekünk vad ordítózásnak tűnik, az csak az ő fájdalmuk kifejezése. Széttépnek minket... hiszen vadállatként bánunk velük... pedig ők is Isten gyermekei.*”²⁸ – mondja előljárójának missziója kezdetén. Szegényei így nyilatkoznak a főhősről: „*Valaki, aki megért minket. Ő tartja bennünk a hitet Isten iránt. Nekünk, pokolban élőknek ő egyetlen vigasztalónk.*” Pármát 1914-ben elérte a marxizmus hatása, a munkások felbolydultak, a kommunisták forradalmától reméltek jobb jövőt. „*Elkövetkezett az az idő, amikor az emberi vadállat jótévője kezébe harapott. Emlékszünk még mindannyian arra az időre. Fölütötte fejét a fejtelenség és a marxizmus... Körmönfont ravaszággal támadta meg a szabadkőművesség a rend utolsó mentsvárát, az Egyházat.*” Az által segített munkások is azt hirdetik, hogy föl kell oszlatni a rendekét. „*Fiacskáim! Hiszen épp ez a csuha véd meg benneteket minden bajtól.*” – mondta nekik. Majd amikor a páрмаi ferences templom felgyújtását készítették elő, kiállt a kapuba, ahol kövel is megdobálták, de megmentette az istenházát 1914 júniusának „*vörös hetében*”. P. Linusz, mikor visszatért a nyugalom, a forradalomban résztvevők mentesítését javasolta. A főhős, P. Linusz éppen egy családnak keresett munkát, amikor meghalt.”²⁹

1944-ben, A keresztény Kína véres napjai kisregényben szerepel: „*Ha kereszténnyé akarjuk tenni Kínát, akkor előbb vértanúk vérenek kell e földet áztatni, s csak azután várhatunk bőséges aratást.*”³⁰ A mű a 20. század kezdetének keresztényüldözését mutatja be.

Végül a Mondéla a rabszolgai fordítására kell utalnunk, amelyben a főhős sok viszontagság után, egy törzsi családból kikerülve eljut a keresztiség szentségének felvételére. Amikor a szovjet csapatok megérkeztek Gyöngyösre, a rend vezetősége a növendékeket és a fiatalabb atyákat elküldte a környékbeli falvakba, mert már ekkor számítottak az elhurcolásra.

”³¹

Hatvanban

1945-ben Hatvanba került hitszónoknak, gyóntatónak és egyben a házitanács tagja lett. Hitoktatott a vasúttelepi iskolában, illetve parancsnoka volt a 847. sz. Horváth Mihály Cserkészcsapatnak is.

28 Lukács Pelbárt: Ember a farkasok között. *Magyar Barát*, 1944, 43.o.

29 Lukács Pelbárt: Ember a farkasok között. *Magyar Barát*, 1944, 13.o.

30 Lukács Pelbárt: A keresztény Kína véres napjai. Ferences Világmissziók 33.

31 A fejezet átvétel: A hét ferences vértanú boldoggá avatási anyaga 332-333.o.

Rendünk 1931-ben telepedett le ismét Hatvanban, azon belül is Újhatvanban, mely vasúti csomópont volt. Mivel az állomása fontos elágazási csomópont volt, a hadsereg felrobbantotta, ekkor a ferences rendház és templom is jelentős károkat szenvedett. A ferencesek nemcsak ennek helyreállítását kezdték el, hanem igyekeztek a szociális bajokon is enyhíteni. A kolostorba befogadták az elemi iskola osztályát, itt tanított Pelbárt is hittant és angolt. A bevonuló szovjet katonák fontosnak tartották a civilekkel való erőszakoskodást, nők, leányok megerőszakolását. Rajtuk is igyekeztek segíteni a ferencesek, ezért is nagy tisztelet övezte működésüket a városban.

P. Kiss Szaléz és a KEDIM

P. Szaléz Gyöngyösön „1945-ben hívta létre a KEDIM-et, a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget, amelynek alakuló ülése 1945. április 23-án 17 órakor volt a Kultúrház tanácstermében.

Ezt a szervezetet Szaléz egy ifjúsági csúcsszervnek szánta: összefogni a katolikus ifjúságot, a cserkészeket, a leánykört, a Mária Társulatot, a Független Ifjúságot, a Polgári Demokrata Párt Ifjúsági Szervezetét. Az alapszabály szerint a közösség az Actio Chatolica szellemében működik, szorosan vett területe az Alsóvárosi Ferences Plébánia, de területét szeretné az egész városra kiterjeszteni. Ezért szükséges a Felsővárosi Plébánia hozzájárulása is.

A munkaközösség célja:

A plébánia, illetve a város területén működő összes ifjúsági egyesületek és szervezetek egységes irányítása legfőbb céljaink elérése végett. Ezek céljaink:

a./ Egészséges test.

b./ Tiszta erkölcs.

c./ Keresztény élet.

d./ Magyar boldogság.

Négyes célunkat a következő alapelvek szerint kívánjuk elérni:

a./ Keresztények vagyunk és akarunk lenni.

b./ Igényünk a legteljesebb demokrácia.

c./ Életet alakító ifjúsági elhivatottságunkat nyíltan megvalljuk.

d./ Egységesen, munkaközösségben dolgozunk és alkotunk.³²

A célok megvalósítását szolgálták a Katolikus Kultúrház, az Ifjúsági Kaszinó, a heti ismeretterjesztő előadások³³, havonta díszelőadások³⁴, melyeket az egyes tagtestületek rendeztek. A közösségben alakult egy zenekar is, mely alapot szolgáltatott egy tánctanfolyam indítására. Időnként szerveztek közös kirándulásokat a Mátrába, a kultúrházban volt pingpongasztal is. Más sporttevékenységgel a közösség nem foglalkozott, de tagjaik a városi

32 Részlet a KEDIM alapszabályából, melyet július elsején jóváhagyott a Felsővárosi és az Alsóvárosi Plébánia is.

33 Kiss Szaléz: A KEDIM céljai, 1945. április 23. és május 5.; P. Lukács Pelbárt: A kereszténység lényegéről, 1945. május 13.; Hontert Rezső középiskolai tanár: A kereszténység és az ifjúság, 1945. május 20.; Benei Sándorné: A szeretet lényege, 1945. május 26.; Szalai Lajos elektromérnök: A gazdasági élet, 1945. június 3.; Bán Imre gimn. tanár: A magyar férfiideál, 1945. június 17.; Dr. Porgesz Elemér: Az élet titka, 1945. július 20.; fr. Dr. László Ákos: Az emberi test és lélek; Dr. Porgesz Elemérné: Az élet elindul, 1945. július 29.

34 1945. május 20-21: Cserkészek díszelőadása a sebesült katonák javára; 1945. május 27: Leánykör előadása Anyák és Lányok Napjával kapcsolatban, Mária Társulat színdarabjával; 1945. június 10: KALOT rendezésében Apák és Fiúk Napjának ünnepe;

sportrendezvényekbe bekapcsolódtak. Szerveztek vándorvasárnapokat, amelyek azt a célt szolgálták, hogy az egyes tagszervezeteket jobban megismerjék, tagjaikkal kötetlenebb viszonyt tudjanak kialakítani. Elhatározták, hogy kultúrprogram keretében megünneplik az édesanyák és nagylányok, az édesapák és nagyfiúk napját, valamint a magyar szabadság és Szent István király ünnepét. 1945. május 13-án száz kötettel megalapították a közösség könyvtárát. A KEDIM megalakulásától kezdve útjában volt a Kommunista Párt Ifjúsági szervezetének, a MADISZ-nak. Úgy gondolták, hogy az ifjúsági csúcsszervezet a MADISZ képviselné, illetve a Kommunista Párt irányítaná. Bóhm Sándor és felesége DISZ vezetők ki is fejezték nemtetszésüket, és hangsúlyozták, hogy a páter, illetve a KEDIM megosztja a város ifjúságát. (Többen át is mentek a MADISZ-ból a KEDIM-be, mivel sem az ott hallott ideológia, sem a programok nem kötötték le.) Ettől kezdve a városi rendőrség politikai osztálya figyelte Szaléz, illetve a KEDIM tevékenységét.”³⁵

P. Pelbárt egyébként már Gyöngyösön is bekapcsolódott a szervezet működésébe. Részt vett a gyűléseken, előadást is tartott. Például: A kereszténység lényegéről c. előadása.³⁶ Július 20-án húsz könyvvel gyarapította a közösség kölcsönkönyvtárát.

Lukács Pelbárt jól ismerte Kiss Szalézt, sőt a gyöngyösi rendház tagjai néhányszor találkozhattak is a hatvani ház tagjaival egymás ünnepein, búcsúin, vagy a tartomány ünnepi alkalmain. Szaléz biztatására Pelbárt is megalapította Hatvanban az egész ifjúságot összefogó ifjúsági közösséget, a KEDIM-et. A pártnak ez biztosan szemet szúrt, s lassan kibontakozott előttük az országos méretűre duzzasztható politikai-fasiszta összeesküvés. A letartóztatásokkal kapcsolatban a hatvani háztörténetben ezt találjuk: „Elhurcolások. Közben a politikai élet hullámozott tovább, s az újságok szenzációs híradásokban kürtölték tova a különféle katolikus iskolákban és intézményekben leleplezett „összeesküvéseket”, amelyek minden alapot nélkülöztek. Hatvanban is lelepleztek ilyen összeesküvést, amelynek eredménye az lett, hogy május hatodikáról hetedikére virradó éjszaka a politikai rendőrség elhurcolta P. Lukács Pelbártot, akinek hollétéről mindmáig nem tudunk semmit sem. Május 9-én du. pedig elvitték P. Farkas Jozafátot, a házfőnököt és P. Zakar Róbertet, a káplánt. Mindhárman ártatlanok voltak abban, amivel vádolták őket.”³⁷ Rövidesen folytatták a letartóztatásokat, főleg olyan személyeket keverték bele az ügybe, akikről úgy gondolták, hogy a diktatúra kiépítésének akadályai lehetnek: Ocsovai Sándort, Baksa Lászlót, Nónási Oszkárt, Dósa Jánost, Fehér Endrét, Csongovai Peer Olafot, Berényi Illést, Kővári Jánost, Gyepesi Józsefet. Egy hatvani lakos Németi Gábornak elmondta, hogy milyen emlékei vannak. „Lukács Pelbárt letartóztatására egyik cserkész segédtsízt így emlékszik vissza: – Eljött 1946 húsvétja. Szokás volt nálunk, hogy az őrseget álltak „Jézus sírjánál”. Ez nagycsütörtökön kezdődött. Másnap nagypénteken tíz óra felé járhatott az idő, amikor őrsegtben voltam, odajött hozzám Pelbárt atya és mondta:

– Gyurka! Legyen szíves irányítsa tovább az őrszolgálatot! Nekem le kell mennem, itt van értem egy rendőrautó. Elmegyek a rendőrkapitányságra, nem tudom, mikor jövök vissza. Kezet nyújtott, átölelt és elment. Ezután csak kósza híreket hallottunk róla. Húsvét elmúltával a felnőtt cserkészek egy csoportja (Majer János, Molnár István, Mezei János és még mások) bementek a rendőrkapitányságra megtudni, hogy mi van a parancsnokukkal, és hogy folytathatják-e tovább a cserkészcsapatban a munkát. Lukács Pelbártról nem mondott semmit

35 fr. Varga Kamill ofm: Élni Krisztust, megdicsőíteni életével az Evangéliumot, P. Kiss Szaléz ferences élete, koncepciósi pere és vértanúsága, mártíromságának gyöngyösi és hatvani társai, Szeged, 2012, kézirat, 24-25.o.

36 KEDIM Jegyzőkönyv: 1945. május 13-án, Idézi: fr. Varga Kamill ofm: Élni Krisztust, megdicsőíteni életével az Evangéliumot II. P. Kiss Szaléz művei, Szeged, 2012, 203.o.

37 Hatvan: Historia Domus, 1946., MFKL.

a kapitány, de a cserkészcsapat további működését engedélyezte.”³⁸ Érdekes, hogy a mi időnkben csak Nagyszombaton álltunk őrséget, Nagycsütörtökön és Nagypénteken a keresztút végéig a Szentsír nem is volt, illetve el volt takarva. Továbbá az igazi letartóztatásra csak májusban került sor, fényeshét vasárnapján Kiss Szalézt tartóztatták le először.

1946. május 19-én a tartományfőnök megbízásából Hatvanba látogatott P. Oslay Oswald volt tartományfőnök, egri házfőnök. Ő így számolt be hatvani tapasztalatairól: „Főtisztelendő Del. Glis. Provinciális, Kegyes atyánk! Öt órára Hatvanba érkeztem. Meglepetés voltam a testvéreknek és Zoltán atyának is. Kimagyarázkodtam nevedben, hogy helyzetükről tisztán láthass, s sebeikre gyógyírt adhass, ezért szálltam ki náluk. Beszéltem a hatvani dolgokról P. Zoltánnal, a testvérekkel, Fister Károlynéval (az orvos neje, aki e levelet jobboldba adta), ismerős óvónővel, akiről a polgármester, a gym. Direktor, sőt a rendőrfőnök nézetét megtudtam, s végre este a prépost-plébánosnál vacsoráztam, ahol a hatvani papság személyes meggyőződését tudtam meg intim nyilatkozataikból. Most mindezekből a hatvani ügyre a következőket kell levonnom:

Hatvani famíliánk lefogott tagjai ellen nincs, nem lehet objektív alap. Ők szándékos torzításoknak áldozatai! Komoly alapok nélkül vannak a vizsgálati fogságban, ahová P. Jozefáttal és Róberttel még 16 civilt is bekísértek. Köztük volt Fister Károly is, de akiből már hatan itthon vannak.

P. Pelbárt néhány egyénnel nagyon bizalmas volt. Ezek között volt egy színlelő jóakarója, de akivel utóbbi időben megszakította barátságos viszonyát, s ez rántotta be Pelbártot. Erről Fisterné tud bővebben referálni. P. Jozefát egy évvel ezelőtt nyilatkozott valakik ellen, ezek bosszújának áldozata. P. Róbert meg ártatlan ifjú... P. Jozefát és Róbert egy-kettőre hazakerülnek, mondotta a prépost-plébános úr.”³⁹

Pelbártot 1946 májusában tartóztatta le az államrendőrség. Már korábban (1946. április 28-án) letartóztatták P. Kiss Szaléz gyöngyösi ferences teológiai tanárt, magisztert. Egy országos méretű koncepciót perre igyekeztek kreálni, s ehhez volt szükség Pelbártra. Állításuk szerint egy szovjetellenes összeesküvést igyekeztek kitervelni és végrehajtani P. Kiss Szalézzal együtt, melynek áldozatai a békés és barátságos szovjet katonák. Tanúvallomását már jó előre megírták, s addig próbálták verni, míg azt alá nem írja. A jegyzőkönyv szerint felsőbb egyházi vezetőtől kapott engedélyt a szovjet katonákat meggyilkoló fiatalok feloldozására. Mindkettejüket átadták a szovjet katonai hatóságoknak. A fiatalok szerint a börtönben lefülelték a közöttük lévő besúgót, s csak Pelbárt közbenjárására sikerült életét megmenteni.

A Szabadság című újság így számol be Pelbárt letartóztatásáról:

„Újabb döbbenetes részletek tárulnak fel a fasiszta összeesküvésről

Őrizetbe vették Páter Lukács Pelbárt, hatvani hitoktatót

A gyöngyösi fasiszta összeesküvés ügyében újabb szenzációs letartóztatás történt a vidéki főkapitányság politikai osztályán. Őrizetbe vették Páter Lukács Pelbártot, a hatvani polgári iskola hitoktatóját, aki Hatvanban szervezte gyöngyösi mintára Páter Kiss Szalézzal egyetértésben a mozgalmat. Páter Lukács kihallgatásakor elmondta, hogy a múlt év folyamán bízta őt meg a szervezkedéssel Kiss Szaléz. Tanfolyamokat hirdetett az iskolások körében, grafológiai és pszichológiai előadásokat, azzal, hogy ily módon segítségére lesz a

38 Némethi Gábor: Ötven évvel ezelőtt, Lukács Pelbárt elhurcolása. *Heves Megyei Napló*, 1996. április 18. 5-6.o.

39 Oslay Oswald egri házfőnök leve Schrotty Pál provinciálisnak, 1946. május 19. MFKL

pályaválasztásnál az ifjúságnak. Megszervezték a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget, amely fedőszerve volt a hatvani mozgalomnak. Bekapcsolódott a KEDIM munkájába Dálnoky István volt Hunyadi SS-páncélos is, aki fasiszta tevékenysége miatt internálva volt és nemrég szabadult. Dálnoky örömmel vállalta az akciócsoportok megszervezését és a gyöngyösi mintára fel akarták fegyverezni az ifjúságot. Kétségtelenül bebizonyosodott, hogy Páter Kiss Szaléz összeköttetésben volt Páter Lukáccsal. Később a felnőtteket is szervezni kezdték oly módon, hogy vitaestéket rendeztek, és itt válogatták ki a megfelelő társakat. A hatvani vizsgálat szálai többfelé vezetnek. Főleg az iskolákon keresztül folyt a szervezkedés és egész Budapestig húzódott az összeesküvés. Gyöngyösön szerdán reggel őrizetbe vették a fasiszta akció pénzügyminiszterét is, Oswald Gézát, a Földmunkás Gazdaköri Szövetkezet igazgatóját, aki a Független Kisgazdapárt gyöngyösi kiküldöttje az ottani termelési bizottságban.

Oswald Géza gyűjtötte össze – egyelőre még nem egészen tisztázott körülmények között – az akció lebonyolításához, fegyvergyűjtéshez és szállításhoz szükséges összegeket, Páter Kiss Szaléz pénzküldésait a Földmunkás Szövetkezet szó nélkül kifizette. Nagyon tekintélyes összegeket fordított Oswald ily módon a fasiszta szervezkedés céljaira. A költségeket különböző üzletkötésekből fedezték, így többek között teherautó-számra szállítottak pálinkát, amit értékesítettek.”⁴⁰

A Világosságban ezt találjuk róla, a 2. bekezdés stílusa és mondanivalója különösen érdekes:

„Letartóztatták Lukács Pelbárt páttert, a hatvani fasiszta alvezért

A vidéki főkapitányság politikai rendészeti osztálya megtalálta Kiss Szaléz páter hatvani alvezérét, Lukács Pelbárt polgári iskolai hittanárt. Lukács páter grafológiai, pszichológiai és teológiai előadok ürügyén kezdte a szervezkedést. A Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösség lett volna a fedőszerve a földalatti fasiszta terrorcsoportnak. Vitaesteket rendeztek és előkészítették a fegyveres felkelést.

Páter Lukács Pelbárt letartóztatása után a fasiszta bűnözőkre jellemző cinizmussal tett vallomást. Rendőrfőnököt hibáztatta. Ezenkívül nyomdafestéket nem tűró viccekkel igyekezett szórakoztatni a felháborodott rendőröket. Amint később megjegyezte, azt hitte, a rendőrség nem változott meg a Horthy-korszak óta. Lukács Pelbárttal egyidejűleg előállították a mátravidéki szervezkedés mecénását is: Oszvald Géza okleveles tanárt, a Független Kisgazdapárt delegátusát a helyi termelési bizottságban. Páter Kiss Szaléz szervezte be Oszvaldot a fasiszta maffiába. Ő kért tőle pénzt. Oszvald kikötötte magának, hogy a szervezet politikai céljainak megvalósítása után megfelelő pozícióval honorálják áldozatkészségét.”⁴¹

Sajtóhadjárat

A „Szaléz-féle gyöngyösi-hatvani fasiszta összeesküvés” lejárata napról-napra a következő cikkek jelentek meg a kommunisták által kézben tartott sajtóban:

40 Szabadság, 1946. május 8.

41 1946. május 8.

1. Fasiszta terrorszervezetet leplezett le a Vidéki Főkapitányság. Páter Kiss Szaléz hitoktató a rabló és gyilkos terrorbanda élén.⁴²
2. A Vidéki Főkapitányság újabb nagyméretű fasiszta terrorcsoportot tett ártalmatlanná.⁴³
3. Gyilkosságok sorozatát elkövető fasiszta merénylőket tett ártalmatlanná a rendőrség.⁴⁴
4. Beismerték gyilkosságaikat és merényletterveiket a fasiszta összeesküvők. Vallomásuk szerint a Független Ifjúság vezetője is segítséget ígért. Csatolt fényképek: Csoportkép: A fasiszta merénylők a rendőrségen: Antal József, Kizmann Ottó ötszörös gyilkos, Páter Kiss Szaléz, Bodnár László, Kiss Sándor és Kovács László. Kizmann Ottó ötszörös gyilkos géppisztolyával. Páter Kiss Szaléz kihallgatáson.⁴⁵
5. Háborúra spekuláltak a fasiszta terrorszervezetek budapesti és vidéki vezetői. Minden részletében fény derült a veszedelmes szervezkedés előzményeire és céljaira. A „Független Ifjúságban, a KALOT-ban és a Kisgazdapártban toboroztak az összeesküvők.”⁴⁶
6. Gyöngyösi Bokréta: Egy demokrata naplója. Karikatúra: Reakció 1944-ben és 1946-ban. A képen egy kétarcú ember, egy fasiszta véres késsel és a másik arc, egy mosolygós virágot szagoló.⁴⁷
7. A Kisgazdapárt deklarációja a gyöngyösi fasiszta szervezkedés ügyében.⁴⁸
8. Leleplezték a váci fiókösszeesküvést.⁴⁹
9. A 18 éves Kizmann Ottó, Páter Kiss Szaléz jobbkeze, a sokszoros gyilkos rendszeresen beszámolt apjának a gyilkosságokról. Cinikus hangon magyarázta el a rendőrségen, hogyan követte el a sorozatos gyilkosságokat.⁵⁰
10. Páter Kiss Szaléz szerint hangtompító fegyverrel jól lehet dolgozni.⁵¹
11. Hivatalos jelentés a leleplezett fasiszta összeesküvésről.⁵²
12. Internált nyilasok kiszabadítására készült Kiss Szaléz páter.⁵³
13. Ki akarták szabadítani az internálótáborokból a nyilasokat páter Kiss Szaléz fasiszta összeesküvői. Felgöngyölik a soproni szervezkedést is. Megtalálták a gyöngyösi terroristák lőszerraktárát.⁵⁴
14. Páter Kiss Szaléz május 15-re tervezte az „általános felkelést”. Helyszíni tudósítás a gyöngyösi terroristák gyöngyösi fegyverraktárának feltárásáról. További letartóztatások Gyöngyösön és Hatvanban.⁵⁵
15. Felfedezték a gyöngyösi összeesküvők fantasztikus fegyverraktárát.⁵⁶
16. 29 láda robbanóanyag, több száz golyószóró és géppisztoly.⁵⁷
17. Letartóztatták Lukács Pelbárt pátert, a hatvani fasiszta alvezért.⁵⁸

42 Népszava, 1946. május 3. 3.o.

43 Új Szó, 1946. május 3. 3.o.

44 Szabad Nép, 1946. május 3. 3.o.

45 Szabad Nép 1946. május 4. 1.o.

46 Szabad Nép 1946. május 5. 1.o.

47 Szabad Nép 1946. május 5. 6.o.

48 Kis Újság, 1946. május 5. 3.o.

49 Új Szó, 1946. május 5.

50 Világosság, 1946. május 5. 7.o.

51 Világosság, 1946. május 7. 4.o.

52 Új Szó, 1946. május 5.

53 Szabad Szó, 1946. május 7.

54 Szabad Nép, 1946. május 7. 1.o.

55 Szabad Nép, 1946. május 8. 3.o.

56 Világosság, 1946. május 8. 4.o.

57 Szabad Szó, 1946. május 8.

58 Esti Szabad Szó, 1946. május 9.

18. Werfolk és veszett kutyák. Fényképek: Antal, Páter Kiss, Kizmann, és többi gyilkos kölyök.; Páter Kiss Szalézt kihallgatják a vidéki főkapitányságon.; Kizmann Ottó ötszörös gyilkos bemutatja, hogyan tört be a rédei rendőrségre.; Antal József: Vörös Vince kiszgazdapárti képviselő titkára a fegyvertáros.⁵⁹
19. Repülőterük volt Gyöngyös mellett a fasiszta összeesküvőknek. Újabb letartóztatások, a nyomozás nagy erővel folyik tovább. Pártközi bizottság vizsgálja a fasiszta összeesküvők ügyét.⁶⁰
20. A nyomozás újabb szenzációs megállapításai Gyulai László kiszgazdapárti képviselő és Fillér László kizárt képviselő fasiszta összeesküvése ügyében. A Kiszgazdapárt nem gördít akadályt kiadatásuk elé. Még ma kikérik Fillér Lászlót és Gyulai Lászlót a nemzetgyűléstől.⁶¹
21. A Független Kiszgazda-, Földmunkás és Polgári Párt gyöngyösi szervezete választmányának véghatározata Páter Kiss Szaléz ügyében. A cikkben bizonytalanságukat fogalmazzák meg: „állítólag Kiss Szaléz irányítása mellett létrejött fegyveres szervezkedésről semmit sem tudnak. A sajtóban megjelent „tényeket” elítélik. A bírósági eljárás végéig Szalézt az alelnöki tisztségből felfüggesztik. Az ügy kivizsgálása céljából központi bizottságot állítson fel. Ugyanebben az újságban „Bűnhődjék, aki bűnös” címmel is közöltek írást. A cikk feltételes módban beszél az esetről.⁶²
22. Fasiszta banditák összeesküvése Páter Kiss Szaléz kiszabadítására.⁶³
23. A gyöngyösi tanulság. A kiszgazdapártban szervezkedő fasiszták között csak papok, jegyzők, tanítók, kereskedők vannak – kiszgazda egy sincs.⁶⁴
24. A szent páter esernyője.⁶⁵
25. Így gyilkolták le a szovjet katonákat páter Kiss Szaléz ifjú banditái. Cinikusan mesélik el bűneiket a fasiszta tömeggyilkosok. A páter: megölni az oroszokat. Mellettünk van Fillér.⁶⁶
26. Kiss Szalézék háza tája.⁶⁷
27. A Kiszgazdapárt legyen a kiszgazdáké.⁶⁸
28. Egy kis környezettanulmány Kiss Szaléz előéletéről.⁶⁹
29. Páter Kiss Szalézt 1941-ben fasiszta összeesküvés miatt kiutasították Amerikából.⁷⁰
30. Miért késik a vizsgálat Páter Kiss Szaléz ügyében a vizsgálat befejezése?⁷¹
31. Népbíróság elé!⁷²

Bár a nyomtatott sajtóban ilyen jelentős nekiirramodás volt, a Magyar Rádió hírei között nem találtam egyet sem, amely a gyöngyösi-hatvani összeesküvésről szólt volna!

A háztörténetben így emlékeznek meg a város hangulatáról:

59 Jövendő, 1946. május 9. 6-7.o.

60 Szabadság, 1946. május 10. 2.o.

61 Világosság, 1946. május 11. 1.o.

62 Gyöngyös és Vidéke (Kiszgazdapárt hetilapja) 1946. május 11. 1.o.

63 Világosság, 1946. május 12. 1.o.; továbbá 4-6.oldalokon egyéb karikatúrák

64 Szabd Nép, 1946. május 12. 3.o.

65 Ludas Matyi, 1946. május 12. 1.o.

66 Szabad Nép, 1946. május 14. 3.o.

67 Jövendő, 1946. május 16. 20-21.o.

68 Szabad Nép, 1946. május 19. 7.o.

69 Világosság, 1946. május 21.

70 Világosság, 1946. május 24. 6.o.

71 Kis Újság, 1946. június 29. és Új Ember 1946. július 7.

72 Magyar Nemzet, 1946. július 5.

„Mindenki elgondolhatja, milyen érzelmekkel jön az ember olyan helyre, ahonnan a négy atya közül hármat a rendőrség elvitt. Az átutazó és a környékbeli ferencesek pedig messziről elkerülték a hatvani rendházat, mint valami bélpoklos szigetet. Attól tartott mindenki, hogy aki a hatvani rendházzal érintkezésbe jut, az mind a hírhedt budapesti Andrassy út hatvanban köt ki. De a hatvani rendház civil barátai is csak lőtávolságra közelítették meg azt a helyet, ahol előtte mindennapos vendégek voltak; nem is vendégek, hiszen úgy jöttek hozzánk, mintha hazajöttek volna. Nem csoda, hogy félték az emberek, hisz’ a három atyával együtt kb. 25 férfit és ifjút is elhurcoltak. Teljes lelki megrázkódtatás érte egész Újhatvant.”⁷³

P. Jozafát a szabadulása után beszámolt hányatataásairól: „*Kedves Titkár atyám! Érdeklődő soraidra a következőkben válaszolok, P. Szalézt tudomásom szerint 1946. április 28-án, fehérvasárnap tartóztatták le. Május 18-ig a Katona Politika pincéjében volt. Május 18-án átvitték az orosz hatóságokhoz, Vilma királynő út 33. Innen augusztus 17-én P. Pelbárttal együtt az orosz ügyészségre vitték. Konti utca... Ő június 28-ig volt a Nádor utca 9. szám alatt – ugyanott, ahol P. Szaléz. P. Róbertet és engem május 9-én vittek el. Mindketten az Andrassy út 60-ban voltunk június 28-ig. Ezen a napon P. Pelbárttal együtt vittek át bennünket a Vilma királynő út 33. sz. alá, az orosz GPU karmaiba.*”⁷⁴

Embortelen kínzásokon estek át a letartóztatottak. Király Kelemen atya beszámol Szaléz atyáról szóló művében hányatataásairól:

„A kínzások legkegyetlenebbike, amelyen Szaléz atya átment, a következő: Szaléz atya két kezét a lámpatartó kampóhoz kötötték, nyakára szigeteletlen drótot kötöttek, azt összekapcsolták egy elektromágnessel, amelyből nagyfeszültségű áramot vezettek testébe. Ezt követte a legszörnyűbb embortelenség, a borzalmak borzalma: A detektívek lehúzták nadrágját és gumibottal verték a nemi szervét. „Ebben a kínoztatásban – folytatta Szaléz atya – elvesztettem eszméletemet. Késő éjjel volt, amikor éreztem, hogy vízzel öntözgetnek. Azután fölültettek egy székre és kérdezték, hogy elszívnék-e egy cigarettát?”

Az is bosszantotta őket, hogy nem dohányzom. Azután megint fölajánlani kezdték, hogy átírják a jegyzőkönyvet, csak mondjam meg, hogy minő formában volnék hajlandó azt aláírni. Mivel feleletem a gyónásra vonatkozóan nemleges volt, egy idő múlva abbahagyták a vallatást.

Most már látták azt, hogy kínoztatással nem érnek célt és Szaléz atyát az oroszoknak kell átadni. Most már csak arra törekedtek, hogy Szaléz atya ismerje be – általa aláírt vallomásban –, hogy tudott a gyilkosságról, de azt nem jelentette be, mert papi esküje tiltotta. Ez már egészen enyhe formája volt annak, amit eredetileg kívántak tőle, de Szaléz ezt sem volt hajlandó aláírni.

Eldöntötték tehát, hogy átadják az oroszoknak, de előbb bosszúból, amiért válogatott kínzásaikkal sem sikerült aláíratni vele a vallomást, olyan kínoztatásnak vetették alá, amely nem hagy nyomot hátra.

Ennek a kínoztatásnak értelmi szerzője egy köpcös, hentes féle, csonkakezű egyén volt. Ezt mind a három Páter állította (P. Pelbárt és P. Jozafát ugyanezen kínoztatáson ment keresztül). Különösen Jozafát hangoztatta, hogy ennek a szörnynek arcát és kezét az életben soha el nem felejtí.

73 Hatvan: Historia Domus, 1946. MFKL.

74 Szántó Konrád OFM: Lukács Pelbárt elhurcolása és halála. In: *Te meztelen Krisztus, hol hagyta az ingedet? – Ferencesek a feloszlás idején.* Összeállította: fr. Kálmán Peregrin ofm, (Fontes Historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria, magyar Ferences Források 1.), Vigilia – Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány. Budapest, 2000. 73.

Szaléz atyát leültették egy székre. Míg a szörny előkészületeit megtette, a két detektív rövid időre távozott. Mikor visszatértek, az ember széles katonai derékszíjat lobogtatott kezében. „El voltam készülve rá – mondotta Szaléz atya – hogy megint összevernek. De nem ez történt. A derékszíjat a homlokomra csavarták, és a két detektív azt várta, hogy ijedtemben nyilatkozatot fogok kinyögni. De összeszorítottam fogaimat, lehajtottam fejemet, és hallgattam. „Emeld fel a pofáját – mondta a hóhér – és tartsd egyenesen. Térdét a szék oldalának feszítette és erre el kezdte húzni a derékszíjat a homlokomon. A hurok mind jobban feszült és szörnyű kín hasította agyamat. A következő pillanatban úgy érzetem, hogy koponyacsontom varratai egymásra csúsznak. Azután elvesztettem eszméletemet.”⁷⁵

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára: Vizsgálati dossziék

Két vizsgálati dosszié található az ÁBTL-ben. Az első a V-113398/1-es számú. Az anyag 1–301. oldalszámig tartalmaz iratokat. Ebben 51 személy kihallgatási és tanúvallomási jegyzőkönyvét rögzítették. A másik a V-113398/1a, amely a 302. oldalszámtól az 571. oldalszámig tartalmaz jegyzőkönyveket. A Kovács László elleni büntetőügyben keletkezett tanúvallomásokat tartalmazza.

Az első a V-113398/1-es számú:

Antal József Lajos, 5–64.o.,
Berényi Illés, 65–89.o.,
Borosi Kálmán, 90–106.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Béres György, 107–117.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Bodnár László, 118–139.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Borosi Kálmán, 140–144.o.
P. Farkas Jozefát, 145–164.o. „SZEB kikérte, de szabadlábra helyezte”
Fehér Endre, 165–184.o., „SZEB-nek átadva” jelzés,
Kassai Kázmér, 185–201.o.
Huszár József, 202–206.o., az internáltat a SZEB kihallgatta, de október 28-án megszökött.
Király György, 207–211.o.
Ifj. Kiss Sándor, 212–227.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Kizmann Ottó, 314–383.o.

A másik a V-113398/1-a számú:

A Kovács László elleni büntetőügyben keletkezett tanúvallomásokat tartalmazza.

Kovács László, 2–16.o.
Mester (Macher) László, 17–34.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Molnár Attila, 35–45.o., „SZEB-nek átadva” jelzés,
Molnár Béla, 46–54.o., „SZEB-nek átadva” jelzés,
P. Lukács Pelbárt, 55–90.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Dr. Ocsovai Sándor, 91–109.o. A SZEB kihallgatta- internálták- Megszüntetve jelzés,
Ondrék József, 110–128.o., „SZEB-nek átadva” jelzés,
Plachy Tihamér, 129–144.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Pócsy Frigyes, 150–156.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,
Pócs Ferenc, 157–186.o. „SZEB-nek átadva” jelzés,

75 Király Kelemen: Fr. Kiss Szaléz Élete és szenvedéstörténete, kézirat, 197?, 143.o.

Sall György, 187–196.o.

Szabó Gyula, 197–213.o. „SZEK-nek átadva” jelzés,

Szendrői Géza, 214–236.o. „SZEK kikérte, de szabadlábra helyezte jelzés,

Vágó Sándor, 237–245.o. „Internálva 1946. jún. Jelenleg nem! Jelzés,

Tamás Pál, 216–261.o., „SZEK-nek átadva” jelzés,

P. Zachar Róbert, 262–278.o. SZEK kikérte, de szabadlábra helyezte. Jelenleg internálva

1. A jegyzőkönyveket a következő szervek készítették:
 - Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztály (Budapest)
 - Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának Politikai Rendészeti Osztálya
 - Magyar Rendőrség Gyöngyösi Kapitányságának Bűnügyi Osztálya
 - Magyar Államrendőrség Járási Kapitányságának Politikai Osztálya Hatvan
2. A gyöngyösi rendházban lakó ferencesek közül senkit sem hallgattak ki.
3. Ellenben a hatvani rendház minden lakóját kihallgatták.
4. Több esetben a kihallgatottak neveit sem tudták leírni rendesen. Pl. Kovács János-László.
5. A 16-17 éves diákok vallomásai hemzsegek a jogi szakkifejezésektől, amelyeket nem ismerhettek, és fogalmukkal nem lehettek tisztában.
A jegyzőkönyvben a fiatalok szájába a következő kifejezéseket adták:
 - „merénylet szervezése”
 - „fegyveres szervezkedés”
 - „A páter Kiss Szaléz által szervezett és a demokratikus államforma ellen irányuló cselekményekkel kapcsolatban...” [Már májusban pontosan tudták, hogy mi lesz a szeptemberi tárgyalás alapja.]
 - „az alapjegyzőkönyvben már elmondtam”
 - „fasiszta terrorcselekményeink”
6. P. Kiss Szaléz szájába pedig:
 - „Bánkútit el kell tenni láb alól, a gyilkosság után feloldozom.”
 - „rendházunk esti szórakozási termében” (rekreációs helyiség)
7. Minden vádlotthoz tartozik bűnjeljegyzék, amely fegyvereket, kézigránátokat sorol fel.
8. Akik írták, azok nem ismerték a gyöngyösi és hatvani viszonyokat, helyeket, városrészeket stb. Pl. „Farkaslyuki pincék”: ilyen nem létezik, Farakasmályi pincék igen.
9. Az anyag összeállítója többször összekeverte a jegyzőkönyveket, bizonyos lapokat máshova tett be, nem az illető anyagához csatolta.
10. Szuprin alezredes által május 2-án keltezett levél szerint 5 orosz katonát öltek meg. Ennek alapján kiszolgáltatták őket az orosz katonai bíróságnak.
11. A gyöngyös környéki rendőrbiztoság megtámadása, az orosz emlékmű felrobbantásának kitervelése, a demokratikus államforma megdöntésére irányuló vádpontok szerint itthon is bíróság elé állíthatták volna őket, de ezeket a tetteket nem vették figyelembe. A per alkalom volt arra, hogy a felszabadító szovjet hadsereg elleni tetteket a nyilvánosság előtt megtorolják. Még akkor is, ha nem az illetők követték el, csak úgy „elrettetés képen.”

A Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztálya 1946. május 8-án kezdte el P. Pelbártnak mint vádlottnak a kihallgatását. A „rövid bemutatkozás” után tér rá a jegyzőkönyvvezető Pelbárt szájába adni a „szervezkedéssel kapcsolatos gondolatait” (Bárd Imre Károly r. alhadnagy volt a kihallgatásvezető, és Szabó József volt a jegyzőkönyvvezető):

„A szervezkedéssel kapcsolatban előadom, hogy magának ennek a gondolatnak a felvetése első ízben páter Szaléztól származik. Miután én az általa megalakított KEDIM ifjúsági szervezetben vele együtt dolgoztam, és ott szervezőtehetségemmel kitűntem, megérlelődött benne az a gondolat, hogy engem Gyöngyösről Hatvanba helyeztet át, hogy ott megkezdjem az ifjúság szervezését. Véleményem szerint féltékenység is játszott közre az én áthelyezésemmel, amit ő intézett. Áthelyezésemkor hosszú beszélgetésben közölte velem, hogy a KEDIM-mel távolabbi céljai vannak. Elmondta, hogy járt az amerikai követségen, ahol egyes magyar köröknek Oroszországgal kapcsolatos panaszaikról azt a véleményt kapta válaszul, hogy a magyarok ne hárítsák át ezt egy másik nagyhatalomra, hanem saját maguk intézzék el Oroszországgal. Magyarország olyan lesz, amilyen bátor kiállást tanúsít abban a mozgalomban, amely ennek a kérdésnek a megoldására szervez. Páter Kiss Szaléz felajánlotta, hogy akár fegyveres mozgalmat is szervez, mire a követség anyagi és erkölcsi támogatást ígért. Páter Kiss Szaléz elmondta, hogy ennek alapján a KEDIM-et fegyveres szervezetté akarja képezni és a felelősséget ő vállalja. A fegyvereket majd amerikai gyöngyösi nagygazdától származó pénzen fogja beszerezni. Említette, hogy nevem, mint kiváló szervező, Pálffy József demokrata néppárt debreceni vezetőjénél van feljegyezve, aki vállalta ennek a szervezetnek a pénzügyi ellátását.

A szervezet céljával kapcsolatban megemlítette, hogy elsősorban szabotázs cselekményekre készülének, és pedig állomás sínek, orosz emlékművek, orosz birtokban lévő házak felrobbantására. Felszólított még, hogy a hatvani szervezkedés megindulásánál és egyébként is erről a célról, magáról a szervezkedés háttéréről ne beszéljek senkinek. Ugyancsak a szervezkedéssel kapcsolatban említtem meg, hogy augusztus folyamán Szabó Gyula is említést tett nekem erről, aki szintén páter Kiss Szaléztól tudta, kinek ő legbizalmasabb embere volt. Elpanaszolta, hogy az oroszok hogyan viselkednek, de mindjárt hozzátette, hogy ők majd segíteni fognak ezen, ha kell, még fegyveres erővel is. Lehetővé teszik, hogy lassan Gyöngyösről kipusztítsák az oroszokat. Említette, hogy ő mint pilóta-főoktató, a gyöngyösi Pipishegyen lévő nagy repülőhangárnak a parancsnoka, és így mód van rá, hogy ott nagyobb mennyiségű fegyvert és lőszert rejtessen el. Ugyancsak az Aero Szövetség Pesti Központjától bármilyen mennyiségű pénz áll rendelkezésére, amit ő a hangár helyreállítása helyett a szervezkedés ellátására fordít. Az oroszok meggyilkolásával kapcsolatban kijelentette, hogy messziről kiszemelik az áldozatokat, s egy alkalmas időben lepuffantják. Megtorlásul, bosszúból az oroszok magatartásáért.”⁷⁶

Szerették volna belekeverni a bűntettbe a szentgyónás szentségét, elsősorban azzal a céllal, hogy lejárássák azt. „P. Kiss Szaléz említette, hogy egy kísérletet tettek már egy orosz meggyilkolására. Felbízta Szabó Gyulát, hogy öljön meg egy orosz, de az ügyetlenségéből ezt megtenni nem tudta. A gyilkosságokra vonatkozóan említette, hogyha azok elkövetése után a tettes hozzá jönne, őt feloldozná az alól. Tekintve, hogy egyszerű pap gyilkosság alól feloldást nem adhat, feltételezem, hogy magasabb egyházi személy erre neki felhatalmazást adott.”⁷⁷

Azonban, aki ezt a szöveget kitalálta, az biztosan nem volt tisztában az 1917-ben kiadott Egyházi Kódexszel. Ellenben Pelbártnak és Szaléznek azt nagyon is jól kellett ismernie!

76 ABTL Kiss Szaléz vizsgálati dosszié, Lukács Pelbárt tanúvallomása

77 ABTL Kiss Szaléz vizsgálati dosszié, Lukács Pelbárt tanúvallomása

Igen jól fogalmazza meg Kähler Frigyes, hogy „a vallomás szerkesztői (kitalálói) alapvető ismeretekkel sem rendelkeztek a szerzetesek életéről, belső viszonyairól, és a saját világuk gondolkodását vetítették ki rájuk.”⁷⁸

A tanúvallomások gyűlte napról-napra, de sehogy sem sikerült a vallatóknak egy egységes kerek egészé alakítani, amibe senki sem tud majd belekötni. Így a kihallgatottak átkerültek a szovjetekhez. A gyöngyösiek elleni vád szovjet katonák meggyilkolása lett, a hatvaniak elleni pedig antibolsevista propaganda, amit egyébként nagyon sok egyházi személyre rásütöttek abban az időben.

Pelbártot szeptember elején szállították Kiss Szalézzal és a többi fiattal együtt Sopronkőhidára, a szovjet parancsnokság Közép-európai gyűjtőtáborába. Naponta kétszer kaptak enni 20 dkg kenyeret és egy lavór levest.

Végül is 1946. szeptember 10–14-én Pelbártot 10 évi szabadságvesztésre ítélte a Központi Hadseregcsoport katonai bírósága az OSzSzSzk Büntető Törvénykönyvének 58. §-a alapján, melyet a medvezsegorszki Finn-Karéliában (Szovjetunió) kellett letöltenie.

Az OSzSzSzk Büntető törvénykönyvének 58. §-a:

58¹ § Ellenforradalminak kell tekinteni minden olyan csekeményt, amely a munkás-paraszt szovjetek, valamint az általuk és a szövetséges köztársaságok alkotmánya szerint megválasztott SzSzkSzk, szövetséges és autonóm köztársasági munkás-paraszt kormányok hatalmának megdöntésére, aláásására vagy meggyengítésére, vagy az SzSzkSzk külbiztonságának és a proletárforradalom alapvető gazdasági, politikai és nemzeti vívmányainak aláásására vagy meggyengítésére irányul.

Az összes dolgozók érdeke nemzetközi szolidaritásának erejénél fogva az ilyen cselekményeket ellenforradalminak tekinteni akkor is, ha azok a dolgozók bármely más állama ellen irányulnak, még ha azok nem is tagjai az SzSzkSzk-nek.

58² § Felfegyverzett bandák fegyveres felkelése vagy ellenforradalmi célból szovjet területre behatolása, valamint a központi vagy helyi hatalom birtokbavétele ugyanezen célból és különösen azért, hogy az SzSzkSzk-től vagy valamelyik szövetséges köztársaságtól területe egy részét erőszakkal elszakítsák, vagy hogy az SzSzkSzk-nek külföldi hatalmakkal kötött szerződéseit felbontsák.

A társadalmi védekezés legsúlyosabb intézkedésével: főbelövással vagy a dolgozók ellenségévé nyilvánításával és teljes vagyonek kobzással...⁷⁹

A bírósági tárgyalásról: „P. Kiss Szaléz és bűntársai ügyét, akiket szovjet katonatisztek meggyilkolásával és fegyveres összeesküvéssel vádoltak, 1946 nyarán nem magyar, hanem szovjet, ráadásul katonai bíróság tárgyalta. A tárgyalás katonás rendben folyt, kirendelt tolmács közreműködésével. A tolmács olyannyira nem állt feladata magaslatán, hogy ítélethirdetéskor a bíró úgy döntött, jobb, ha a kezével mutatja is, ki mennyit kapott. A fiatalokú vádlottak először azt hitték, hónapokról van szó. Tévedtek. A legenyhébb ítélet hét évre szólt.”⁸⁰

78 Kähler Frigyes: A nagy „tűzvörös sárkány” torkában, Konceptiók eljárások ferences szerzetesek ellen 1945-1956, Kairosz Kiadó, 2009, 236.o.

79 Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Büntetőtörvénykönyve, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952, 34.o.

80 Néhány történet a jog (nem igazság) világából; In: www.borgia.amiga.hu/docs/jog_06.html

A társak⁸¹

Antal József (Gyöngyös, 1925.) Egyetemista volt, a Kisgazdapárt országos ifjúsági elnöke (Vörös Vince titkára). Gyöngyösön 1946 áprilisában a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő koncepció „összeesküvés” per vádlottjaként a magyar Katonapolitikai Osztály letartóztatta. Vallatások, kínzások közben mindkét veséjét leverték, az egyik szemét kiverték. Aztán átadták a szovjet igazságszolgáltatási szerveknek, és 1946 októberében Sopronkőhidán fegyveres összeesküvés vádjával a szovjet katonai törvényszék az 58. paragrafus alapján tízévi kényszermunkára ítélte. A verésektől félőrült lett, papnak képzelte magát, és naphosszat misézett. Ettől függetlenül szovjet börtönökbe és munkatáborokba került. A Kemerovo kerületi Iszkityim lágerkerület Sztroj Dvor lágerének kórházában, 1947 karácsonya előtti napokban, végelgyengülésben – ekkor már, mint csendes, depressziós elmebeteg – meghalt.

Antal Lajos (Gyöngyös) Gyöngyösön, 1946 április végén a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő „összeesküvés” perben azzal a váddal tartóztatták le, hogy a város politikai rendőr-őrnagya elleni fegyveres összeesküvés részese volt. Amikor a Magyar Katonapolitikai Osztály (mely letartóztatta és kivallatta) társaival együtt őt is átadta a szovjet nyomozóhatóságnak, minden rendőri vallomását visszavonta. Míg az egy ügyben lefogott társait már 1946. szeptember 14-én elítélte a Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke, őrá csak két hónappal később tudták kimondani a koncepció ítéletet: 10 évi kényszermunka. A későbbi években az egyik novoszibirszki láger kórházában halt meg végelgyengülésben ez a jobb sorsra érdemes fiatalember.

Berényi Illés (Hatvan) A Független Kisgazdapárt hatvani titkára volt. Orosz- és rendszerellenes szervezkedés vádjával a magyar Katonapolitikai Osztály Hatvanban 1946. április 18-án letartóztatta. Ügyét belevonták a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő koncepció „fegyveres összeesküvés” per vádlottjainak csoportjába. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten a Conti utcában 1946. szeptember 14-én 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. 1950-ben a finn-karéliai Medvezsegorszk lágerkórházban TBC-ben meghalt.

Béres György (Gyöngyös, 1925. december 17., Füleki Julianna) Géplakatos volt. A Magyar Katonapolitikai Osztály a szülővárosában 1946. április 28-án letartóztatta. Visszaemlékezése: „Mint fiatalember gyakran megfordultam a katolikus egyház által vezetett KEDIM táncmulatságain. Abban az időben már a kommunista rendszer megfigyelése alatt állott minden egyházi tevékenység, és csak az alkalomra vártak, hogy lecsaphassanak megsemmisítésükre. A Páter Kiss Szaléz-ügy volt az alkalom, hogy Gyöngyösön tisztogatást végezzenek. A Páterre és csoportjára hárították a lövöldözéseket, amit a szovjet katonák egymás között követtek el, kétes hírű nőkkal kapcsolatos viták rendezésében. Mivel fegyveres csoportot lepleztek le, feltétlen kellett az ügyhöz egy fegyvermester is, mivel anélkül nem fegyveres a szervezkedés. Ez a fegyvermester én voltam, a szakmám miatt. Mivel a KEDIM diákegyesület volt, vasas szakmunkás nem volt köztük, de én közéjük jártam. Ez kapóra jött a politikai rendőrségnek. A kihallgatóim állítása szerint gyónás közben kaptam a Pátertől az

81 A fejezet pontos, szó szerinti átvétele a Gulág Lexikon szócikkeinek!: Rózsás János: Gulág Lexikon, Püski Kiadó, Budapest, 2000

utasításokat. Hiába hivatkoztam arra, hogy én protestáns vagyok, és a Páterrel soha életemben nem találkoztam...” Az első kihallgatás után átadták a szovjet katonai elhárításnak. Budapesten a Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke 1946. szeptember 14-én az összeesküvő társaival együtt őt is elítélte. Nyolc évet kapott az 58. paragrafus (2) és (11) pontjai alapján. A mordoviai légerekben töltötte a büntetését, majd utána még hét hónapot száműzetésben élt. 1953. november 26-án jöhetett haza. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1968. február 2-án Klg. 1140/1963 szám alatt törölte a bűnügyi nyilvántartásból.

Bodnár László (Gyöngyös) Gyöngyösi fiatalember volt, akit a magyar Katonapolitikai Osztály 1946. április végén letartóztatott, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő koholt és hamis összeesküvés perben. Két rendőrőrsnek a lefegyverzésében való részvétellel, valamint orosz katonák lelövésével vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai bírósága Budapesten 1946. szeptember 14-én golyó általi halálra ítélte az 58. paragrafus (8) pontja alapján. Sopronkőhidán 1946. október 26-án kivégezték.

Boros Pál (Gyöngyös, 1930.) Gimnáziumi tanuló volt. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő összeesküvés perben, 1946 áprilisában a szovjet katonai elhárítás letartóztatta. 1946 augusztusában Budapesten a Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A lemergi gyűjtő- és elosztólágerben beleőrült abba a tudatba, hogy Szibériába viszik. Szidta az oroszokat, és nekirohant az áram alatti drótakadálynak, mely a női és férfi légert elkülönítette. Lőtték is rá, de ráégett a szögesdrót kerítésre. Két napig hagyták ott hulláját a drótkerítésen lógni – a többi rab elrettentésére.

Borosi Kálmán (Gyöngyös, 1929. május 13., Kovács Anna) Molnártanuló volt. Szülővárosában 1946. április 27-én tartóztatta le a magyar Katonapolitikai Osztály fegyveres összeesküvés vádjával, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő perben. Két rendőrőrs csoportosan elkövetett lefegyverzésével, valamint szovjet katonák megölésével vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján tízévi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Mordovia légereiben raboskodott. 1954. szeptember 23-án térhetett haza Magyarországra. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 1140/1963. szám alatt törölte a bűnügyi nyilvántartásból. Az Oroszországi Föderáció Legfőbb Katonai Ügyészsége 1993. május 25-i, 13-1024-89. számú igazolásával tanúsította, hogy Borosi Kálmánt mint politikai megtorlás áldozatát rehabilitálta.

Borosi László (Gyöngyös, 1929) Gimnazista volt. Szülővárosában 1946. április 18-án letartóztatta a magyar Katonapolitikai Osztály, fegyveres összeesküvés vádjával, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő koncepciós perben. A nyár folyamán átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946.

szeptember 14-én a szovjet Btk. 58. paragrafusa alapján golyó általi halálra ítélte. 1946. október 26-án, Sopronkőhidán kivégezték.

Dr. Fillér László (Hatvan, 1915. február 15., Csikány Ilona) A két világháború között országgyűlési képviselő volt. 1946 tavaszán a magyar Katonapolitikai Osztály Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés perben közvetítő szerep vádjával letartóztatta. Rövid kihallgatás után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke előtt a magyar rendőrségen erőszak hatása alatt tett minden vallomását visszavonta, és így nem a „szalézi csoporttal” együtt (1946. szeptember 14-én!), hanem egy hónappal később ítélkezett felette a szovjet hadbíróság, mely 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A szibériai lágerekből 1953. december 3-án tért haza. Ügyét a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 739/1962. számon tartja nyilván.

Huszár József (Gyöngyös) Gimnáziumi tanuló volt. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés perben, 1946 áprilisában a szovjet katonai elhárítás letartóztatta. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1946 októberében javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Ismeretlen szovjet kényszermunkatáborban meghalt.

Kassay Kázmér (Budapest, 1930. július 20., Tóth Anna) 1946. május 16-án tanítási óra alatt vitték el a rendőrök a gyöngyösi gimnáziumi tanár feljelentése alapján, pisztolyrejtegetés vádjával. Letartóztatták, és Budapestre, a Bajza utcai Katonapolitikai Osztályra vitték. Kihallgatás közben többször megverték. Rá akarták bizonyítani, hogy ki akarta szabadítani Páter Kiss Szalézt a börtönből, aki a gyöngyösi állítólagos fegyveres összeesküvés vezetője lett volna. Azonkívül Antal Józseffel (a Kisgazdapárt főtitkárának személyi titkárával) a Vatikánba küldözgettek rádióüzeneteket. Aztán szovjet tisztekre lövöldözött. Ehhez hasonló vádak akartak ráerőltetni, aztán átadták a budapesti szovjet államvédelmi szerveknek. A Szovjet Csapatok Budapesti Helyőrsége katonai bírósága a Conti utcában 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (6), (8) és (11) pontjai alapján hétévi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A sopronkőhidai és lemergi börtönben töltött hónapok után a távol-keleti Kolimára deportálták. Megjárta Kanyion, Tretja Fabrika, Lazo munkatáborait. 1954-ben szabadult a lágerből, és száműzöttként ugyancsak Kolimán, a 72-es településen villanyszerelőként dolgozott. 1956. február 10-én térhetett haza Magyarországra. Az 52065. tábori postaszámú Szovjet Katonai Alakulat haditörvényszéke 552. szám alatt 1989. augusztus 5-én bűncselekmény hiányában rehabilitálta. Ügyét a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 37/1989. szám alatt tartja nyilván. (Visszaemlékezéseit „A vörös pók hálójában” Budapest, 1993. cím alatt írta meg.)

Király György (Szeged, 1929. november 19., Sajtlava Mária) Gimnáziumi tanuló volt. A szovjet állambiztonsági szervek Gyöngyösön 1946. május 4-én hurcolták el a szülői házból, a Páter Kiss Szaléz „összeesküvő csoportjának” tagjaként. Rónai Kálmán gimnáziumi tanár jelentette fel, pisztolyrejtegetés vádjával. Az elhúzó vizsgálati fogságban „hivatalosan” augusztus 7-én tartóztatták le, majd szeptember 14-én, Budapesten a Szovjet Hadsereg

Budapesti Helyőrségének katonai bírósága 7 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Brjanszk, majd Resoti lágereiben raboskodott. 1953. november 26-án térhetett haza. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1980. június 18-án 1358. szám alatt bűncselekmény hiányában rehabilitálta. Az erről szóló orosz nyelvű Igazolást a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1980. július 24-én Klg. 228/1966 szám alatt küldte meg számára.

Király Zoltán (Gyöngyös 1930.) A Páter Kiss Szaléz és társai összeesküvési ügyében 1946 áprilisában a szovjet állambiztonsági szervek letartóztatták. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke 8 évi, javító-nevelő munkatáborban leöltendő szabadságvesztésre ítélte. További sorsa ismeretlen.

Kiss Endre (-) Gyöngyösi gimnazista volt. A szovjet állambiztonsági szervek 1945 áprilisában a szülői házból elhurcolták. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés ügyében tartóztatták le. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1945 augusztusában javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. További sorsa ismeretlen.

Kiss Sándor (Gyöngyös, 1927.) A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés kirakatper egyik vádlottjaként Gyöngyösön 1946. április 26-án a magyar Katonapolitikai Osztály a szülői házban letartóztatta. Két rendőrőrs csoportosan elkövetett lefegyverzésével, valamint orosz katonák lelövésével vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. Budapesten, 1946. szeptember 14-én a Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke golyó általi halálra ítélte, majd ezt kegyelemből 15 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre változtatták át. Észak Ural valamelyik lágerében meghalt.

Páter Kiss Szaléz László (Szeged, 1904.) Teológus, szerzetes paptanár volt. Gyöngyösön 1946. április 26-án – legalább 20-25 gimnazista diákjával együtt – a magyar Katonapolitikai Osztály letartóztatta. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságoknak. Konceptiós kirakatperben, fegyveres összeesküvés hamis vádjával, hosszas kínvallatás után Budapesten a Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke 1946. szeptember 14-én golyó általi halálra ítélte. Sopronkőhidán 1946. október 26-án kivégezték. (Egyes források szerint a kivégzés 1946. december 10-e körüli napokban történt.)

Kizmann Ottó (Veszprém, 1928.) Gimnazista volt. A magyar Katonapolitikai Osztály Gyöngyösön 1946. április 26-án mint a Páter Kiss Szaléz-féle fegyveres összeesküvés kirakatper egyik fővádlottját letartóztatta. Két rendőrőrs csoportosan elkövetett lefegyverzésével, valamint szovjet katonák lelövésével vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1946. szeptember 14-én golyó általi halálra ítélte. Sopronkőhidán 1946. október 26-án kivégezték. (Egyes források szerint a kivégzés 1946. december 10-e körül történt.)

Kováts Zoltán (Gyöngyös, 1930. november 3., Szalmási Irén Júlia) Gimnáziumi tanuló volt. A magyar Katonapolitikai Osztály mint a Páter Kiss Szaléz fegyveres összeesküvő csoportjának tagját szülővárosában 1946. május 9-én letartóztatta, Rónai Kálmán gimnáziumi

tanár feljelentése alapján, pisztolyrejtegetés vádjával. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg Budapesti Helyőrségének katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946. szeptember 14-én 7 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A lemergi börtön után Ljackeban, majd a norilszki légerekben raboskodott. 1953. november 26-án térhetett haza, sajnos nyomorékon: a fél lábát üzemi balesetben elvesztette. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 138/1953. számú igazolványa szerint mint „volt hadifoglyot” bocsátották szabadon. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1983. április 19-én 1374. szám alatt bűncselekmény hiányában rehabilitálta. Az erről szóló orosz nyelvű igazolást a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 1140/1963. szám alatt 1983. június 15-én küldte meg számára.

Mester László (Vértesboglár, 1925. január 12., Till Mária) Egyetemi hallgató volt, a gyöngyösi Kisgazdapárt szervezet helyi titkára, amikor a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés készülő kirakatperében Gyöngyösön 1946. április 18-án a magyar Katonapolitikai Osztály letartóztatta, a gyöngyösi politikai rendőr-őrnagy elleni fegyveres összeesküvés vádjával. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A Szverdlovszk melletti Azanka és Tyigeny, majd Vorkuta légereiben sínylődött. 1953. november 26-án térhetett haza. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 171/1953. számú igazolványa szerint mint „volt hadifoglyot” bocsátották szabadon. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1966. december 17-én Klg. 1623/1966. szám alatt törölte a bűnügyi nyilvántartásból.

Molnár Attila (Gyöngyös, 1928. január 7., Suha Júlia) – Gimnáziumi tanuló volt. A magyar Katonapolitikai Osztály Gyöngyösön 1946. május elsején letartóztatta, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés koncepció perében. Egy kútban talált géppisztoly miatt, fegyverrejtegetés vádjával. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1946. szeptember 14-én nyolcévi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A finn-karéliai Petrozavodszk és Medvezsegorszk, majd Mordovia légereiben raboskodott. 1953. november 26-án jött haza. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 425/1953. számú igazolványa szerint mint „volt hadifoglyot” bocsátották szabadon. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1964. január 21-én Klg. 592/1960. szám alatt törölte a bűnügyi nyilvántartásból. Az Oroszországi Föderáció Legfőbb Katonai Ügyészsége 1993. május 25-én 13-1024-89. szám alatt mint politikai megtorlás áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

Molnár Béla (Gyöngyös, 1928. január 21., Földi Julianna) Gimnáziumi tanuló volt. A magyar Katonapolitikai Osztály Gyöngyösön 1946. május elsején letartóztatta, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés koncepció perében. Egy kútban talált

géppisztoly miatt fegyverrejtegetéssel vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2) és (11) pontjai alapján nyolcévi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Mordovia és Jaroszlav légereiben töltötte büntetését. 1953. november 26-án jött haza. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 438/1953. számú igazolványa szerint mint „volt hadifoglyot” bocsátották szabadon. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1966. május 5-én Klgs. 531/1966. szám alatt törölte a bűnügyi nyilvántartásból. Az Oroszországi Föderáció Legfőbb Katonai Ügyészsége 1993. május 25-én 13-1024-89. szám alatt mint politikai megtorlás áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

Ondrik József (-) Banktisztviselő volt. A szovjet katonai elhárítás Gyöngyösön 1946. április 18-án, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés kirakatperben letartóztatta. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. További sorsa ismeretlen.

Plachy Tihamér (Nagyréde, 1926. augusztus 8., Sipos Mária) Gimnáziumi tanuló volt. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében tartóztatta le a magyar politikai rendőrség Gyöngyösön, 1946. április 27-én. Két rendőrőrs csoportos lefegyverzésével, valamint orosz katonák lelövésével vádolták. 1946 júniusában átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (4), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A mordoviai Potyma légereiben sínylődött. 1955. november 25-én csonttuberkulózisban szenvedve térhetett haza. A szovjet katonai bíróság által kiszabott büntetését a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya 1967. május 19-én Klgs. 416/1967. szám alatt törölte a nyilvántartásból.

Pócs Ferenc (Gyöngyös, 1926. február 8., Molnár Terézia) A mezőgazdasági iskola IV. osztályos tanulója volt, amikor a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében a magyar politikai rendőrség Gyöngyösön 1946. április 27-én letartóztatta. A gyöngyösi politikai rendőr-őrnagy elleni fegyveres összeesküvésben való részvétellel vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A lengyeli börtön után megjárta Irkutszk, Kasznojarszk, Angarsztoj légereit, erdőirtáson és mongóliai vasútvonal építkezésein dolgozva. 1953. december 3-án tért haza. Ügyét a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klgs. 242/1968. számon tartja nyilván. Az Oroszországi Föderáció Legfőbb Katonai Ügyészsége 1993. május 25-én a 13-1024-89. szám alatt mint politikai megtorlás áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

Pócsy Frigyes (Gyöngyös, 1927.) A magyar politikai rendőrség Gyöngyösön 1946. május 3-án tartóztatta le, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében. Egy kútban talált géppisztoly miatt fegyverrejtegetéssel vádolták. Átadták a

szovjet katonai elhárításnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, a Conti utcában 1946. szeptember 14-én 8 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A mordoviai Potyma 9-es lágerének kórházában 1949-ben meghalt.

Pók László (Atkár, 1922. november 1., Farkas Katalin Amália) Általános iskolai tanító volt. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében a magyar politikai rendőrség Gyöngyösön 1946. április 24-én letartóztatta. A gyöngyösi politikai rendőr-őrnagy elleni fegyveres összeesküvésben való részvétellel vádolták. Hamarosan átadták a szovjet katonai elhárításnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Mordovia lágereiben (Potyma, Javasz 2, 9, 10, 11) raboskodott. 1955. november 25-én térhetett haza. Ügyét a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klgs. 570/1967. számon tartja nyilván.

Dr. Puskás Rezső Géza (Szeged, 1910. április 17., Csakurda Amália) A gyöngyösi városházán pénzügyi segédtitkárként dolgozott. A magyar népi rendőrség letartóztatta és 1945. május 23-án Egerbe internálta. 1946 tavaszán Budapestre hozták a szovjet bírósági szervek elé kihallgatásra, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő, egyházellenes célzatú fegyveres összeesküvés perben, holott nem is ismerte a Pátert, és annak perbe fogott csoportjáról sem volt semmi fogalma. A szovjet katonai elhárítás 1946. május 6-án végleg átvette a magyar hatóságoktól, és letartóztatta. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A Szovjet Hadsereg Központi Csoportja katonai törvényszéke ezt az ítéletet az 1946. október 9-i határozatával megerősítette. A peccsori Uhtán erdőkitermelésen dolgoztatták 1949-ig, utána Vorkuta szénbányáiban töltötte büntetését. 1953. december 3-án térhetett haza. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 1130/1953. számú igazolványa szerint mint volt karp. őrmester bocsátották szabadon. A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága 1986 márciusában 3n-031/86. szám alatt bűncselekmény hiányában rehabilitálta. Az erről szóló orosz nyelvű igazolást a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klgs. 1495/1966. szám alatt 1986. április 28-án küldte meg számára.

Schall György (Gyöngyös, 1931. július 20., Makrányi Piroska) Gimnáziumi tanuló volt. Gyöngyösön 1946. május 9-én tartóztatta le a magyar Katonapolitikai Osztály, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében. Rónai Kálmán gimnáziumi tanár feljelentése alapján pisztoly rejtegetésével vádolták. A nyár folyamán átadták a szovjet katonai bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (8) pontjai alapján 7 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Először éveket töltött Ljacje-i és leMBERGI fiatalkorúak kolóniáján, majd Mordovia kényszermunkatáborába deportálták. 1953. december 3-án térhetett haza. Az MNK Nyíregyházi Kormánybiztosságának 1632/1953. számú igazolványa szerint mint „volt hadifoglyot” bocsátották el. Az 52065. Szovjet Katonai Alakulat haditörvényszéke 1988. április 22-én 279. szám alatt rehabilitálta. Az erről szóló

oroszl nyelvű igazolást a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 1429/1965. számon 1988. június 2-án küldte meg számára.

Szabó Gyula (Gyöngyös, 1920. augusztus 2., Galyás Ilona) Sportrepülő-oktató volt. A magyar Katonapolitikai Osztály Gyöngyösön 1946. április 20-án, a Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperével kapcsolatban mint a fegyveres összeesküvés egyik feltételezett résztvevőjét letartóztatta. A gyöngyösi politikai rendőr-őrnagy elleni fegyveres összeesküvésben való részvétellel vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet bírósági szerveknek. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten, 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (2), (8) és (11) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A mordoviai Potyma lágereközpont javaszi 4, 7, 8, 11, 16 és 17 sorszámú lágereiben töltötte büntetését. 1955. november 25-én térhetett haza. A rehabilitációs kérelmére a Szovjetunió Legfelsőbb Katonai Ügyészsége 1963. augusztus 1-jén 4r-50151-46. szám alatti következő elutasító választ küldte: „...a katonai törvényszék megalapozottan ítélte el...tevékenysége, amelyet a bíróság ellenforradalminak nyilvánított, megalapozott döntés volt...rehabilitációra irányuló kérelme teljesítetlen maradt...” Ügyét a magyar Igazságügyi Minisztérium Katonai Főosztálya Klg. 1013/1964. számon tartja nyilván. Az Oroszlországi Föderáció Legfőbb Katonai Ügyészsége 1993. május 25-én a 13-1024-89. szám alatt mint politikai megtorlás áldozatát bűncselekmény hiányában rehabilitálta.

Tamás Pál (Gyöngyös, 1927.) Középliskolai tanuló volt. A Páter Kiss Szaléz nevéhez fűződő fegyveres összeesküvés egyházellenes kirakatperében a többi diáktársával együtt 1946. április 26-án letartóztatta őt is a magyar Katonapolitikai Osztály. Két rendőrőrs csoportosan elkövetett lefegyverzésében való részvétellel, valamint orosz katonák lelövésével vádolták. Az első kihallgatások után átadták a szovjet katonai bíróságnak. A Szovjet Hadsereg katonai törvényszéke Budapesten 1946. szeptember 14-én az 58. paragrafus (8) és (9) pontjai alapján 10 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. A mordoviai Potyma egyik lágerekéből megkísérelt szökés közben az őrl lelötte.

Az elhurcolás

Október 18-a tájékán kb. 1900 embert marhavagonokba tereltek, egy-egy kocsiba 90 személyt zsúfoltak össze, akikkel Lembergbe indultak.⁸²

Király Kelemen így emlékezik meg könyvében Kölley György információit felhasználva Pelbártról: „Az őrl valamivel később visszatért és hívta Pelbárt atyát. Kis idő múlva Szaléz atya sötét zárlkájának ajtaját nyitotta ki az őrl, de hívására Szaléz atya nem jött ki. Az őrl úgy húzta ki és vitte föl karjain a pehelysúlyú testet a kocsi elé.

A folytatásra már csak következtethetünk. Ahogy az őrl letette Szaléz atyát, összerogyott volna, ha az őrl nem tartja kezei között. Az oroszok rája voltak a legdühösebbek. És most az utolsó pillanatban keresztülhúzta szándékukat.

Hogy minő sorsot szántak neki, arra Pelbárt atya esetéből következtethetünk. A bilincsbe vert Pelbárt atyát gyalogló menetelésben orosz katona kísért a fővároson keresztül, azután pedig katonák kísérték váltakozva Magyarországon és a Kárlpátokon keresztül

82 Kölley György: *Értetek és miattatok*. Nemzetőr, München, 1986. 57-63.o.

Lembergbe. Ezt abból tudjuk, mert Dél-Galiciából katolikus vagy görögkeleti pap írta meg Tartományfőnökünknek. Levelét hazatérő magyar katona hozta Budára.

A pap annyit írt, hogy a gyaloglásban Pelbárt atya lábáról leszakadt a cipő, ruhája rongyos volt, ő adott neki használt cipőt, alsó- és felsőruhát. Viszont Kölley György, a már idézett cserkészpap, aki Szibériából való száműzetése után először hazakerült, de jelenleg Münchenben működik, annyit írt, hogy Lukács páter vele és 1500 magyar fogollyal „fantasztikusan nehéz utazásban” a medvezsugarszky (Finn Karélia) 19-es majd 17-es fogolytáborba került, ahol együtt töltöttek közel három évet. Kölley-t innen Szibériába vitték, a visszamaradt Lukács Páterről (egyre gyengült, testileg-lelkileg összeroppant s hamarosan meghalt) a hazatért magyar fogoly említette, sírjára ő állított fel jégből faragott keresztet.

Ha Szaléz atya a rabszállító kocsi előtt nem rogy össze, Pelbárt páterrel kötötték volna össze, hajtották volna Lembergig. Innen Kölley sorsában a karéliei táborig, majd Szibériáig jutott volna. Haldokló voltaival most nagy gondot okozott kínzóinak, nem akarták, hogy kezeik közt haljon meg.”⁸³

Mivel már korábban is beteg volt, így a tábor körülményei felőrölték egészségét. Embertelen kínok között halt meg gégerákban 1948. április 18-án. A foglyok esetében a halálozás oka rovatba azt írták, hogy otthon szerzett betegség következtében, a leggondosabb ápolás ellenére elhunyt. „A halottakat ládába tették, egy fadarabra ráírták a rabszámukat és kiszállították őket a táborkapuhoz. Ott az ügyeletes tiszt megnézte, s ha nem hitte el, hogy valóban halott, átszúrta a szívét egy nagy dróttúvel (ez volt a szabály).”⁸⁴ Ezt követően a tavon léket vágva leeresztették a ládát.

A beregszászi plébános – egy hazatérő nyugat-ukrajnai rabtól értesülve – értesítette a nyíregyházi rendtársakat Pelbárt haláláról: „Főtisztelendő Páter! A testvéri szeretet őszinte részvételével tudatom, hogy Lukács Pelbárt testvérük f.é. április 18-án hajnalban a Finn-Karéliei fogságban meghalt. R.I.P. A gyászhiért egyik idevaló fogolytársa írta meg. Oltártestvéri üdvözlettel maradtam. Beregszász, 1948. V. 7. Pásztor Ferenc plébános.”⁸⁵

Így emlékezik meg róla a hatvani rendház háztörténete: „E hónap végén volt a vizita május 31- június 2-ig. P. Provinciálistól tudtuk meg, hogy P. Lukács Pelbárt még ez év április 18-án meghalt Finn-Karéliában (Oroszország). P. Lukács Pelbártot több mint egy éve vitte el a rendőrség. Azóta jóformán semmit sem tudunk felőle. P. Pelbártot Hatvanból vitték el, így hát a hatvani kolostornak ő az első halottja. 32 éves volt összesen és 12 éve tagja a rendnek. Sok megpróbáltatás és szenvedés után szólította magához az Úr, aki adjon neki örök nyugodalmat! Pie Jesu, Domine, dona eis requiem sempiternam!”⁸⁶

A források üzenete

Káhler Frigyes tanulmányt írt a vallásszabadság magyarországi gyakorlatáról 1945 után. Ennek keretében elemezte Károlyi Bernát, Kiss Szaléz és az újhatvani ügy (Kiszen Rafael, Veres Géza, Zsiga Kerubin, Tarca Aurél és társaik) ferences vádlottjainak peranyagát. Az alábbi fejezet tőle való idézet:

„A feldolgozott források nem hagynak kétséget afelől, hogy a ferencesek ellen – már 1945-től – elindított hajsza az egyház felszámolását megcélzó politika szerves része. Ehhez kapcsolódik az FKgP ellen folytatott támadás és civil szervezetek megszüntetését eredményező akció is.

83 Király Kelemen: Fr. Kiss Szaléz Élete és szenvedéstörténete, kézirat, 197?, 186.o.

84 Kölley György: *Értetek és miattatok*. Nemzetőr, München, 1986. 75. o.

85 Pásztor Ferenc beregszászi plébános levele, 1948. május 7. MFKL 368/1948.

86 A Hatvani Kolostor Historia Domus, 1948. MFKL, P. Pelbárt halála.

Mindebben fontos szerepet játszott a koncepciós perek azon típusa, amelyben egyes tényállások teljes mértékben valótlanok. Más esetekben pedig a valóság elemeiből szóttek olyan kapcsolatokat, amelyek sohasem léteztek, de a fiktív konstelláció alkalmasnak látszott a kitűzött politikai cél elérésére.

A most feltárt három ügy egy politikai vonulat mentén képez egységet:

- a szerzetesrendek – mint az egyház integráns részei – szétverése gyengíti és sebezhetőbbé teszi az egyház egészét;
- egyetlen esetben sem igazolható, hogy az eljárás alá vont személyek megsértették volna, jogállami értelemben, az állami normákat, olyanokat, amelyek a társadalom igazságérzetébe, vagy a keresztény erkölcs szabályaiba ütköztek; ...
- minden ügyben a fizikai és lelki kínzások, a megfélemlítés, zsarolás és más – bűncselekményeket megvalósító – módszerekkel készített vallomások állnak rendelkezésre. Ezeket összevetve a politikai vezető testületek határozataival önmagában igazolják, hogy a hatalom saját bűnös törekvéseit – amelyek súlyosan sértik az alapvető emberi és polgári jogokat – állítja úgy be, hogy a jogtalan támadás ő ellene irányul.
- Az orosz semmisségi törvény alapján a politikai üldözések okán született ítéleteket – így Kiss Szaléz elítélését is – napjainkra semmisnek nyilvánították. ...”⁸⁷

87 Kahler Frigyes: A nagy „tűzvörös sárkány” torkában, Koncepciós eljárások ferences szerzetesek ellen 1945-1946. Kairosz Kiadó, Budapest, 2009. 281.o.

Rehabilitáció

A szovjet hatóság (az Oroszországi Föderáció Legfőbb Ügyészsége) 1993. május 25-én rehabilitálta „a politikai megtorlások áldozatainak rehabilitációjáról szóló”, 1991. október 28-án elfogadott törvény alapján. Megjegyzendő, hogy a tárgyalások anyagát titkosították, azok nem kutathatóak, talán azért rehabilitálták a sok-sok millió áldozatot egyben!

Egy visszaemlékezés

P. Frajka Félix így emlékezik vissza rá: „Gyermekkoromtól fogva szerettem a ferenceseket. A közigazgatásilag Jászberényhez tartozó Boldogházán születtem. Jászberényből vonattal jártak ki a ferencesek misézni. A várakozási időt nálunk töltötték. Sokan voltunk testvérek, szüleinkkel beszélgettek, velünk meg játszottak.

Az egyik vasárnap délután Pelbárt atya a harmad-rendieknek tartott ájtatosságot. Megkért, hogy menjek vele és ministráljak. Én készséggel mentem. Szuggesztív erejű, tüzes, lelkes beszéddel ecsetelte, hogy mint közelednek egymás felé a bélpoklos és Ferenc, a délceg lovag, és mi megy végbe Szent Ferenc lelkében, és mint öleli át, csókolja meg Szent Ferenc a bélpoklost és adja oda a bélpoklosnak előkelő palástját. Olyan nagy hatással volt rám, hogy elhatároztam, hogy ha felnövök én is követője leszek Assisi Szent Ferencnek, és ilyen ferences leszek, mint Pelbárt atya. És Isten kegyelméből azzá is lettem.

Közlekedési problémák miatt kerültem a Jászberényi Szeráfi Kollégiumba. Itt Pelbárt atya volt a helyettes magiszter. Vidám hangulatú életet teremtett a Kollégiumban. A nevelésben a játékos, a szeretetmódszert alkalmazta. Sokoldalúan foglalkozott a kollégistákkal. Pergős kollégista indulót szerkesztett: „Napkeleti vizeken hömpölyög az ár” dallamára, amelynek szövegéből már csak ilyen töredékek élnek bennem: „óh, Szent Ferenc atyánk a harcban segíts, zengje a nap himnuszát derűs életünk” és még a refrén: „Szent Ferenc atyánkért meghalunk, ha kell!”

Szerette a fiatalokat és mi, fiatalok is, vizontszerettük őt. Rajongtunk érte. Emlékezetesek voltak a közéleti szereplései is. Ezért az előjárók, bölcs előrelátásából a háború után áthelyezték Hatvanba. Mesélték, hogy mily eredményesen foglalkozott itt is a fiatalokkal. Kiss Szaléz atyával együtt építették az országos katolikus ifjúsági mozgalmat, a KEDIM-et.”⁸⁸

Boldoggá avatás

Részlet Haider Márta Kovács Gergellyel készült riportjából:

- „A boldoggá és szentté avatási eljárásoknak mi a gyakorlati menete?
- A halál utáni öt év elteltével akár egyetlen hívő is, vagy egy közösség – választott posztulátorán keresztül – kérheti a halál helye szerint illetékes főpásztort, aki konzultálva a környező egyházmegyék püspökeivel – ez nálunk a püspöki kar egészét jelenti – dönt arról, hogy megindítja-e a szentté avatási eljárást vagy sem. Az aktor (a kezdeményező) nevezi ki a posztulátort a főpásztor jóváhagyásával. Ha ún. „régí ügyről” van szó, akkor már nem élnek olyan tanúk, akik hitelt érdemlően nyilatkozhatnak Isten szolgája életének egyes részleteiről. Ebben az esetben tanúkra csak a szentség hírének bizonyítása érdekében van szükség, és a dokumentumok alapján kerül sor az életút vizsgálatára. Az „új ügyekben” a

88 <http://www.felixatya.hu/2015/02/pelbart-atarol-valpo-horvatorszag.html>

tanúvallomásokon keresztül történik ugyanez. Általános tapasztalat, hogy a szentté avatási ügyek vegyes jellegűek, rendszerint az élet második szakaszára vannak tanúk, az életút megelőző része pedig dokumentumok alapján vizsgálható. A helyi főpásztor kinevez egy bíróságot, egy olyan egyházi testületet, amelynek feladata, hogy a tanúvallomásokat összegyűjtse. Ezt megelőzően Isten szolgájának írásait meg kell vizsgálni, hogy a katolikus hittel és erkölccsel megegyeznek-e, és történész szakértőkre is szükség van, akik már az egyházmegyei szakaszban nyilatkoznak az illető személyiségről az összegyűlt dokumentáció alapján. Ez egy fontos, XX. századi újítás. Amikor összeáll ez a nagy anyag, akkor hiteles fordítást kell készíteni, általában olaszra szokták fordítani az iratokat. Az aktákat – hitelesítésük után – ünnepélyesen lezárják, lepecsételik, majd Rómába küldik. Ezzel ér véget az egyházmegyei eljárás. Rómában elismerik az egyházmegyei eljárás szabályszerűségét. Utána többlépcsős eljárás keretében vizsgálják az összegyűlt anyagot. Az iratok alapján készített összefoglaló munka az ún. positio. Először általában a történészek vizsgálják az életutatót, akkor még ez a positio szürke színű. Utána a teológusok következnek, akkor már piros a borító aranybetűkkel. Ezután kerül az anyag a kongregáció bíborosaihoz. A történészek a dokumentációról nyilatkoznak, annak a teljességéről, megbízhatóságáról, hitelességéről, a teológusok a hősi erénygyakorlatról, életszentségről vagy a vértanúságról, a bíborosok összegző véleménye után pedig a kongregáció bíboros prefektusa a pápa elé tárja az ügyet, aki – mint egyedüli bíró – meghozza a döntést az életszentségről. Ha vértanúról van szó, akkor nincs szükség csodára a boldoggá avatáshoz, hitvalló esetében viszont ekkor kezdődhet meg a csoda kivizsgálása. Amíg nem zárul le az életszentségre vonatkozó rész, addig a csodát nem vizsgálhatják. A csoda kivizsgálása is három lépcsőben történik, és ha pozitívan zárul, akkor kerülhet sor a boldoggá avatásra. A hősi erénygyakorlatot, életszentséget csak a boldoggá avatás előtt vizsgálják, utána már nem. Ezt követően egyetlen csodára van még szükség a szentté avatáshoz, valamint arra, hogy a boldog tisztelete kiteljesedjék.”⁸⁹

Hét magyar ferences vértanút avathatnak boldoggá⁹⁰

A hét ferences vértanú – Köröstyös Krizosztom, Kovács Kristóf, Hajnal Zénó, Kiss Szaléz, Lukács Pelbárt, Kriszten Rafael és Károlyi Bernát – 1944. és 1954. között életáldozatával tett tanúságot hitéről és emberszeretetéről. Krisztusért adták életüket, mentették az üldözötteket, kiálltak az egyházért, a kisémmizettekért. Emlékük és tiszteletük eleven rendtársaik és a hívek körében. A püspöki konferencia december elején hozott döntése értelmében támogatja a hét magyar ferences vértanú boldoggá avatásának ügyét.

A hét szerzetes 1944. és 1954. között életáldozatával tett tanúságot hitéről és emberszeretetéről. Hárman szovjet, illetve jugoszláv csapatok, négyen pedig a kiépülő kommunista rendszer áldozatai lettek. Mártírhálaluk ideje arra a tíz évre esik, amikor a Magyarországot lerohanó, majd rabigába hajtó reguláris és partizáncsapatok, valamint a támogatásukkal kiépült rendszer számára az élet nem volt érték. Amikor a kommunista rezsim még nem ismerte fel, hogy a vértanúk vére az egyház magvetése.

Eljárás Magyarországon a hét ferences vértanúval kapcsolatban⁹¹:

1. Magyar Gergely a Magyarok Nagyasszonya Ferences rendtartomány provinciális 2008. július 1-jén kérte Erdő Péter bíboros prímástól a hét ferences vértanú boldoggá avatásához szükséges egyházi procedúra levezetését.

89 http://web.axelero.hu/kesz/jel/05_06/kozelkep.html

90 www.magyarokurir.hu: 2009. december 9.

91 P. Kálmán Peregrin vice-posztulátor közlése alapján

2. Erdő Péter bíboros úr 2008. augusztus 4-én pozitívan nyilatkozott a kérdésben.
3. 2010. december 8-án a Magyar Püspöki Kar támogatásáról biztosította a hét vértanú boldoggá avatását.
4. 2011. januárjában került kinevezésre a teológiai bizottság: dr. Deák Hedvig OP és dr. Perendy László SchP.
5. 2011. július 2-án a Szentek Ügyeinek Kongregációja kiadta az engedélyt az egyházi per lefolytatására.
6. Ezután Erdő Péter bíboros felállította az egyházmegyei bíróságot, melynek tagjai: dr. Papp Miklós, Kovács Gergely, dr. Kránicz Mihály és P. Kálmány Peregrin ofm vice-posztulátor. A per megnyitására 2011. november 18-án került sor. A bíróság tagjai a hét ferences vértanú ismeretségéből kb. 70 tanút hallgattak meg.
7. Az egyházmegyei szakasz elindításához szükség volt, hogy a többi vértanú területileg illetékes püspöke lemondjon az eljárás lefolytatásáról: Kaposvár, Győr, Pétervárad, Moszkva, Szabadka.
8. Az egyházmegyei szakasz lezárására 2013. augusztus 22-én került sor.
9. 2013. november 18-án a Szentek Ügyeinek Kongregációja elé került a lefordított anyag.
10. Még ebben az évben kinevezték a relátort, aki elismerte az egyházmegyei szakasz hitelességét.
11. Jelenleg a pozíció írása folyik. Ezen időszak tartama bizonytalan.

Imádság a hét ferences vértanú boldoggá avatásáért:

Erős és igaz Istenünk! Te Bernát (vagy Krizosztom, Kristóf, Zénó, Pelbárt, Rafael, Szaléz) szolgád és társai életében csodálatosan kibontakoztattad a kereszt misztériumát, amikor áldozatvállalásuk által a diktatúrák sötétségében is felragyogtattad a hit világosságát. Kérünk, dicsőítsd meg szolgálodat szent egyházadban, hogy hitvalló életük és vértanúságuk példája ma is bátorító erőforrásunk legyen a szegény és alázatos Krisztus követésében. Aki él és uralkodik, mindörökkön öröké. Ámen.

P. Lukács Pelbárt műveinek jegyzéke

1. Szél-látó beszéde, In: Magyar Umbria 1939/1-2, 16.o.
2. Magasságok felé, In: Magyar Umbria 1939/1-2, 36.o.
3. A fény felé, In: Magyar Umbria, 1939/2, 64.o.
4. Ima, In: Magyar Umbria, 1939/2, 64.o.
5. Imádság Ferenc testvérhez, In: Magyar Umbria, 1939/2, 85.o.
6. Akire vár levita lelkem, In: Magyar Umbria, 1939/2, 86.o.
7. Tömjénfüst, In: Magyar Umbria 1940/3-4, 24.o.
8. Pacsirtaszó, In: Magyar Umbria 1940/3-4, 25.o.
9. Ezüstmisére, In: Magyar Umbria 1941/1, 13.o.
10. Éjféli mise, In: Magyar Umbria, 1941/1, 20.o.
11. Magyar barát, In: Magyar Umbria 1941/2, 2.o.
12. Ágoston izzó Eucharisztias hite, In: Magyar Umbria 1941/2, 16-20.o.
13. A TBC-s Pityukához, In: Magyar Umbria, 1941/2, 30.o.
14. A szonáta, In: Magyar Umbria, 1941/4, 28-30.o.
15. A láng, In: Magyar Umbria, 1942/1, 7.o.
16. A harmadik rend eszmei tartalma önmagában és társulatokkal való viszonyában, In: Magyar Umbria 1942/2, 46-50.o.
17. A Harmadik Rendért, In: Magyar Umbria 1942/2, 87-88.o.
18. A szűzmáriás Tudóshoz, In: Magyar Umbria, 1942/4, 136.o.
19. Lovaggá ütés, In: Magyar Barát, 1942. július 15. 105.o.
20. „Úrnak szolgál”, In: Az egység útja, 1943. szeptember. 279-280.o.
21. Icilio Felici: Emberfarkasok között: (Páter Linusz, a szeretet apostola), Átdolgozta: Lukács Pelbárt, Budapest: Kiadja: Ferences Missziók Országos Ügyvivősége, 1944
22. P. Lentin: Mondela, a rabszolgány. Olasz eredeti után Lukács Pelbárt, Budapest, Kiadja: Ferences Missziók Országos Ügyvivősége, 1944
23. A keresztény Kína véres napjai; Összeállította: Lukács Pelbárt, Budapest, Ferences Missziók Országos Ügyvivősége; 1944; Ferences világmissziók 33.
24. Harmadikrendi eszményeink: Szent Erzsébet, In: Magyar Barát, 1944. november, 147-148.o.
25. A ferences Harmadik Rend, Nyomtatta a Kapisztrán Nyomda, Vác, 1947, 256 p.,⁹²

A következő fejezetben P. Pelbárt műveit találjuk, a megjelenés szerinti sorrendben. A sorból kihagytam az Emberfarkasok között címűt, valamint A ferences Harmadik Rend címűt is, mivel terjedelmük szétfeszítené e tanulmány kereteit.

92 A könyv név nélkül jelent meg. fr. Kovács Kamill így nyilatkozott róla 1989-ben: „E könyv írója P. Lukács Pelbárt, akit az akkori zavaros időkben már bebörtönöztek és könyvét legajánlatosabb név nélkül megjelentetni.”

P. Lukács Pelbárt Művei

Szél-látó beszéde.⁹³

Szél-testvér megráz sok száz levelet,
Sejtelmes susogó nagy égi követelő
A szél... Csak beszél halkán, zizegőn,
S hirdeti, hogy egyszer elhal az erőm.

Bennem is imbolyog könnyesen a szél,
Hallgatom: sok vágytól, könnyről mesél.
Hogy nem tehetünk mást, hát sírunk, nevetünk,
Egy könnycseppbe sírjuk rejtett életünk.

Sok síró vágy, sok síró üzenet,
Van-e rátok vigasz felelet?
Van-e még elnyújtott vágy-pihenés?
Sok könny-hálából öröme születés?

S a szél susog: lesz pihenés,
Kikel majd sok könny-vetés,
A sok könnyből örök Édent aratunk
S a könnyből öröme kelünk ki magunk...

Magasságok felé.⁹⁴

Nem nézünk többé vissza,
Mert acél a szívünk,
Erős a két kezünk, Szomjas az ajkunk az élet borát issza,
Nem, mi nem nézünk vissza...

Bódultan az Isten szerelmétől,
A Fény felé megyünk, megyünk
A Lélek jár velünk,
S ha elcsitul az élet, a harc a munka
Testvér, testvér az ég lesz örömünk...

A fény felé⁹⁵

Sok álmot, képet szövögettem,
Sok napsugárba belenevettem.

93 In: Magyar Umbria 1939/1-2, 16.o.

94 In: Magyar Umbria 1939/1-2, 36.o.

95 In: Magyar Umbria, 1939/2, 64.o.

Néztem vöröslő, alkonyos éjbe,
Rámcsordult fájdalmak ragyogó vére.

Dúskáltam remegő szívpalotákba;
Napi zeném volt: rikoltó zaj-lárma.

Most itt vagyok: jöttem a ködből, a reményből
Istennévágyó megsemmisülésből,
És megyek üresen, könnyön és kereszten.

És kíséretnek ölelő, liliomos álmok
Hegytetőn rámváró tisztult valóságok

És mire fölérék, valósággá leszek:
Istenbe-olvadó, égi fény-követ.

Ima⁹⁶

Ha megalázol, tudom miért teszed:
Ilyenkor símogat hűvös-fínom kezed.

Ilyenkor elterelsz csendes szent magányba,
Hogy le ne törhessen durva testi lárma...

Ilyenkor mindig barátomnak látlak,
Mert a többiek mind megvetnek, aláznak.

Ilyenkor könnyesen, fájó-botor fejem
Megnyugtatom meleg barátságos kebleden...

S míg mások értetlen mind rajtam nevetnek,
Én könnyes imáját susogom Nevednek...

Imádság Ferenc testvérhez...⁹⁷

Ferenc Testvér, a nyomodban járok,
Mint nekem a ködös messzi világok,
Oh vezess engem áldott Szent Ferenc.

Fogd a kezem és vezess az úton,
Hogy szívem a kereszt tűzében ragyogjon,
Oh vezess engem áldott Szent Ferenc.

Hogy menjek a magasba, menjek a Hegyre
S vissza ne nézzek a mély Meredekbe...
Oh vezess engem áldott Szent Ferenc.

96 In: Magyar Umbria, 1939/2, 64.o.

97 In: Magyar Umbria, 1939/2, 85.o.

Hogy izzón vágyjak menni a Napba,
S egy gondom legyen: az Isten... az Ostya...
Oh vezess engem áldott Szent Ferenc.

Hogy lehessen Kerted kicsin ibolyája,
Isten Tavaszának virág-borulása,
Oh vezess engem áldott Szent Ferenc.

Akire vár levita-lelkem⁹⁸

Úznek a vágyak, úznek a sorsok,
Tüzelve úznek méla harangok:

A te sorsod vonatát vajh, merre sodorja
Sok csupa-vágyak istenváró gondja?

Merre?... Tüzesen dobogó szív-paripámat
Elönti hirtelen messzetámadt bánat...

Merre?...S föllobban a nagy istenfáklya:
Nem látod?... Hát nézd szívednek Isten a hazája!

És tüzes ajkammal imát susogok...
Már tudom: engem vár: Hozzája futok.
Vár a fehérség, vár a vég, a Tenger,
Ujjaimon remeg majd az Istenember...
Örömtengerét majd belőlem osztja...
Ó Légy áldott örök Pap! Édes, fehér Ostya!

Tömjénfüst.⁹⁹

Elnézem, amint a kékes-lila füst
mint gomolygó parázsló ezüst
száll fölfelé...

Kék a füstje, kék, előkelő,
magasba tör és vágya égbemenő
fölfelé...

Lila, mint az ibolya -
tán egy bűn féltett sikolya
rebeg belőle bánatimát...

És száll, gomolyog fölfelé az illat
sok féltő lelket ragyogón biztat

98 In: Magyar Umbria, 1939/2, 86.o.

99 In: Magyar Umbria 1940/3-4, 24.o.

titkos tiszta létbe:

Mindig csak fölfelé törni
ami lenn van, azzal nem törődni
s egyszer a Kenyérért,
az Ostyáért
izzó parázson -
csendesesen – égni!...

...Elnézem amint a kékes-lila füst
mint gomolygó parázsló ezüst
száll fölfelé...

Pacsírtaszó.¹⁰⁰

Mi nem a Máért, Holnapért élünk,
Megvetésért a Boldogság a bérünk.

Mienk a gyermek gondtalan derűje,
Szívünk Istennek csodás hegedűje.

A síróknak gyermekszemünk ragyog
És elmúlik minden, ami fájón sajog.

Nagy vagyunk gondterhelt komoly öregek:
A szívünk fiatal: örök és gyerek.

Kívülről kicsik és szürkék vagyunk,
De égbetör imádó pacsírtaszavunk.

És ezért mienk erdők és tavaszok napkeletje:
Minden miénk: vagyunk Istennek dédelgetettje...

Nincstelenségünkben mi mindenkinék
Örömmel szórunk égi kincseket.

S a néha nehéz gyerekjáték után
Hazamegyünk s örvendünk – az égi hazán.

Ezüstmisére.¹⁰¹

A szívünk ma újjongva Veled ünnepel,
Hisz huszonöt éve mondtad először el
Istennek, hogy fiatalon vidáman viszed
Oltárra égő papi szíved.
És akkor örömtől könnyes szent imád
Ma ezüstösen újjong ifjú glóriát.

100 In: Magyar Umbria 1940/3-4, 25.o.

101 In: Magyar Umbria 1941/1, 13.o.

És akkor huszonöt év után is vagy, mi régen:
Lelkes munkás Isten szöllejében!

Csak érte dobod lázasan szíved:
Félte szeretett magyar nemzeted!...
Teljesítéd a nagy örök hivatást
Ezen a földön: pap vagy és barát!
Pap és barát – a nép barátja! ...
Hányszor hozott a barna kámzsa,
Amerre jártál a nép között
Ferences vigaszt, édes örömet
S ha a könnyeket letörölted,
Ezt mindig boldogan Istennek köszönted...

Mert nem szeretted, ha dicsértek Téged,
De örültél, ha téptek szenvedések!...

Huszonöt éve pap vagy és barát!
De nekünk több: mi szerető Atyánk
Találtunk Benned, gyermekek,
Kik között pazarlón szórsz szét kincseket:
Tanítottál minket és vezettél,
Hányunkat papokká s barátokká tettél...
De nem csak úgy messziről néztél, ha vergődtünk,
Mindig letörölted, Neked elsírt könnyünk!...
Azért most csendesen köszöntünk Atyánk...
A hangunk gyöngé, de hálás imánk
Ezüstmisédnél együtt volt Veled
És a nem-felejtő hálás szeretet
Felejtessen Veled kínos könnyeket
És újjongó papi-barát szíved.

Imádkozzék értünk is Atyánk,
Hogy mi is elzenghessük egyszer Glóriánk.

Éjféli mise.¹⁰²

A zúgó szél, mint vad cimbalmos
Ablakomra sok cseppet halmoz.

Fütyülve rikolt, mint jó barát
hidegen metsző jóéjszakát.

Verte-verte az ablakot,
hirtelen elhancúrozott.

Közben beáll a vak-sötétség
s vele sok álmodó reménység...

102 In: Magyar Umbria 1941/1, 20.o.

S amíg ágyamon gondolkodom
s a szél zenéjét hallgatom

szétnyílik minden: templom, oltár,
orgonán bűgva zeng a zsoltár...

Álom vagy valóság: én vagyok,
kin ragyognak papi ornátusok.

S hirtelen örömmel, könnyben zengem
megyek felé, ki megvidámít engem...

aztán szent csendben lehajolok
s mikor nehéz, szent ígét suttogok...

... mindennek vége. A szél zokog, kopog...

Magyar Barát¹⁰³

Magyar vagyok! A véremben pezseg
Ázsiai puszták vad szele
S a véremen keresztül bennem remeg
Évezredes történet tiszta szelleme.
Óseim néha végigszáguldanak
Titokzatos pusztaságokon
És megértem Turán hívó szavát:
Testvér ez is, ez is testvér-rokon...

Magyar vagyok: örökös harcbanálló
Szent Istvánra esküdt kemény fegyveres,
A lelke túl turáni pusztaságon
Messzenéző távlatot keres.
Keres, kutat, vigyázva fél, hogy merre,
Lesz-e mindnyájunknak újólag ki-út?
Én menni akarok feszülten előre,
Nem lomhán cammogni, ki merre tud.

S azért jöttem, hogy menjek és vezessek
Életet s örökkévalóságot át
S hogy soha az útról le ne térjek
Fölvettem Ferencnek hús habitusát.
Ez a ruha ugyan durva barna kóc
És mi összetartja: vad-kemény kötél:
Hogy legyek csomóba megkötött kanóc,
Ha a lelkekre ráköszönt a tél.

Kanóc leszek, ha sziklarenetegbe,

103 In: Magyar Umbria 1941/2, 2.o.

Vad közönybe lellem belerobban,
Kanóc leszek, ha majd lángot gyújtok
Kishitű gyöngye, gyáva magyarokban.
Nem kiabálva s nem mennydörögve
Adom Krisztus és Szent Ferenc szavát:
A magyar nép minden elsírt könnye
Az enyém, mert nevem: magyar barát!

Ágoston izzó Eucharisztias hite.¹⁰⁴

Tanulmány a valóságos jelenlétről Ágoston nyomán

Carlyle éppen száz éve föltette az angoloknak a kérdést: válasszanak két lehetőség közül: vagy az Indiai Birodalomról, vagy Shakespeareről kell lemondaniok. Tehát vagy nem lesz többé angol Shakespeare, de angol marad India, vagy nem lesz többé angol India, de megmarad angolnak Shakespeare. S akkor Carlyle kimondja: Indiai Birodalom ide, Indiai Birodalom oda, mi nem mondhatunk le Shakespeareről, mert Shakespeare a mi királyunk.¹⁰⁵

A protestáns racionalisták ezelőtt szintén kb. száz évvel hasonlóan föltették az Egyháznak a kérdést: Ágoston nem tanította a valóságos jelenléteket, tehát vagy a valóságos jelenlétről, vagy Ágostonról mondtok le. Mi ugyan egyikről sem mondtunk le, de Carlylel úgy feltételezzük: Ágoston a mi királyunk, teológiánk, Egyházunk ragyogó világossága.¹⁰⁶

Csakugyan nem tanította Ágoston a valóságos jelenléteket? Hiszen ő a Verbum szerelmese volt! Elméje szárnyaló szellemével bölcséleti rendszereket olvasztott össze csak azért, hogy egy-egy megfelelő gondolatát kellő erővel kifejezze! Szent Ciprián, Tertullian örököse, az afrikai egyházak virágzó eucharisztias tisztelésének letéteményese, Szent Ambrus rajongó tanítványa, ne értette volna meg elődeinek tiszta és lelkesedéstől fűtött eucharisztias ragaszkodását?¹⁰⁷ Minden higgadt, tárgyilagos vélemény csak igenlő lehet Ágostonnal szemben. Csak ugyanaz lehet, ami az Egyházé, aki az Oltáriszentség tanába, mint féltett drágakövet zárta be Ágoston tanítását is.

Az igaz, hogy – mint minden titoknál – ennél is kutatta azokat a belső, mély miérteket, és miértekre váró feleleteket, amelyekkel hallgatóinak kézenfekvőbbé, érthetőbbé tehetette Egyházunk tanát. Csodálatos módon megismerés miértjén keresztül a valóságos jelenléte tanát a Kettősségben látta meg, mint minden probléma alapjában s aztán visszatért ugyanoda, ahonnan elindult: a lélekhez, az emberhez és a valóságos jelenléte ismertető jelét az Egyház, a Közösség egységében adja meg. Ezzel is igazolta örök érvényű tételét: Deum et anima scire cupio.¹⁰⁸

Amikor Ágoston a nagy titokról ír, vagy beszél fölteszi magának a nagy miértet: miért alázta meg magát az Üdvözítő. Nem azt a rideg tudományos miértet tette föl, hanem az alázatos, megdöbbenő, hinni tudó és hinni akaró lélek miértjét. Mert ehhez a titokhoz nem lehet rideg ésszel közeledni. Ehhez a titokhoz szív kell. Ez a megtérés nemcsak egyszerű megtérés, fölfogás, hanem látható valóságon túl egy szentséges, titkos világnak szívünkön keresztül való felénktárolása. Ezzel a megértő szeretettel kérdi Ágoston: miért lett a Verbum Homo; miért feszítették meg? Sőt többet is: miért alapította ezt a nagy Szentséget? És Akkor a Cor Deus Homon túl megadja a Cur Deus in Eucharistia a feleletet: azért, hogy megismerhessem őt,

104 In: Magyar Umbria 1941/2, 16-20.o.

105 Heroes and Hero-worship, 1841: King Shakespeare: Indian Empire or no Indian empire we cannot do without Shakespeare.

106 Mint Loofs, Harnack, Kahnis, újabban Wilden, Stentrup szerint.

107 V.ö.: E. Portalié Saint Agustin. c. 2419., Dictionnaire de Theologie Chatholique. t. I.

108 Soliloq. I., 2., 7.

hogy közvetlen kapcsolatom lehessen vele. Mert nem voltam boldog ismerője, barátja akkor, mikor a földön járt, lehessen állandó osztályosa ezen a csodálatos Szentségen keresztül. De meg azt is, hogy soha el ne veszíthessem szemem elől, soha el ne felejtsem őt. S mint valamikor kétségbeesett, már nem remélő emmauszi tanítványoknak, nekem is a Kenyértörésben nyilatkozik meg az Úr. Kívánja, ha erőt vesz rajtam a csüggedés, ezen a megtört Kenyéren keresztül fogózzam meg Benne és a szebb világba vetett hitemben. Itt kell tehát őt keresnem, itt találhatom meg őt, az Egyház féltett kincsében, az áldott Vendégségben, a titokzatos Szentségben. Ezt a Kenyeret változtatják át és lesz belőle más más kenyér, az Egyház átváltoztatott Kenyere, lesz a Kenyérben jelen Ő. Hozzá kell menekülni nehézségeimben. Ő akarja így, aki valamikor a földön járt s most itt van köztünk a Kenyérben.¹⁰⁹ Így lesz számunkra Jézus megismerésének gazdagabb lehetősége, mint azoknak, akikkel a földön együttjárt. Mert egyrészt hitünknek édes megnyugvása és erénye, másrészt pedig hittel, hódoló imádatlalmal bármikor közelében lehetünk.

Ez tehát az első nagy miéltre a felelet Ágoston szerint. Jézus személyiségének megismerése számomra az Eucharisztia keresztül lehetséges. Igen, így gondolati világom feleletet kapott abból a szempontból, hogy ki van jelen. De ha beletekintünk a nagy titokba, fölvetődik a kérdés, hogyan van jelen. Hogyan, azaz mi az a Kenyérben, ami ő, s van-e egyáltalán olyan is benne, ami nem ő? Hogy hogyan van jelen, kétféleképpen ad rá feleletet Ágoston: mit ismerhetünk meg az Üdvözítőből ebben a kenyérben, tehát az Üdvözítő jelenlétét szemléli. Majd áttér a Kenyér szemlélésére is és erről az oldalról is megfelel: hogyan látja az Üdvözítő jelenlétét a Kenyér színében?

Hogyan van jelen az Úr az Eucharisztiaiban? Milyen az az élet vagy életjel, amelyben az Üdvözítőt ebben a Szentségben megtapasztalhatjuk? Újól, többször visszatér Szent Ágoston az Eucharisztia hármasságára és megelevenítésére és megörökítésére: az élet, a szenvedés, a megdicsőült örökkévalóságra, arra a hármasság egybekapcsolódására, amellyel az Eucharisztia számunkra megjelent.

Az élet gondolata. Az élet gondolata ott kezdődik, ahol elindul a Verbumnál. Ezért az Eucharisztia egy mély, meghitt bensőséges visszapillantás arra a pillanatra, amikor a Verbum erat in principio, de tovább omnia per ipsum facta sunt. Ez az üdvörtörténet első megrendítő nagy pillanata. A második, amikor a Verbum caro factum est. És a két nagy mélység most itt van előttünk. Itt van ő, aki hozzánk szól, akiben az Atya tanított minket. Filius dicebat et Pater docebat. Csak akit az Atya tanít, az Atya vonz, csak az Atya hív, hogy gyönyörködjen benne, a megtestesült Verbumban, csak az érti, érzi ennek a kenyérnek a titkát, csak az gyönyörködik benne. Ha az Atya vonz minket, élet van bennünk. Ha pedig vonz, megismerjük belőle, tanulékonyan magunkba szívjuk Igéjét, hallgatjuk őt, hallgatjuk Fiában. Ha ő vonz, megértjük Fiának földönjárását, de megértjük azt is, miért van ebben a kenyérben és meghalljuk szavát, ha hittel közeledünk Hozzá. Tehát az életért lett a Verbum Homo, hogy nekünk életet adjon, de hol adhat nekem életet jobban, mint ebben az égből leszállt kenyérben? Azért az Eucharisztia fényében, megélt valóságban elének vetítődik teljes ragyogásában a Megtestesülés fölséges gondolata.¹¹⁰

De az életbe már beleszületett a szenvedés gondolata. Mert Ő volt ugyan a Világosság, de nem fogta fel Őt a Sötétség. Ezért komoran sötétlik a Kereszt misztériuma is az Eucharisztiaiban. A Nagypéntek árnyéka kínos megalázódás. Azonban a Sötétség, mióta Sötétség lett, itt, ebben a nagypénteki sötétben értette meg az Urat. A keresztet tehát a bűneinkért vállalta magára. Ő az élet volt, mi a halál. Ő magára vette a Halált – hogy mi cserébe Életet kapjunk tőle. Ez a halált legyőző Élet az, ami az Eucharisztiaiból sugárzik. Ez a

109 Sermo 235., n. 3., 4., Epistolae 54. I., n. 8., et 36., n. 28.

110 Tractatus in Ioa. 26., n. 8., 9.

Halált legyőző Élet az, ami a szenvedésekben fölemel. Mióta bűn van, azóta halál is és azóta szenvedés is van. Hol találom meg a szenvedés gyötrő perceiben a keresztől, a halálról vigasztalást osztó Életet? Egyedül az Eucharisziában, a Kenyértörésben. Ezért a Nagypéntek elsötétedése és a mi nagypéntekjeink, a szenvedések számunkra az Oltáriszentségen keresztül többet jelentenek, mint például jelentenek a zsidóknak, vagy pogányoknak. Mert amazok csak halált látnak a fölfeszítésben, mi meg Életet találunk a Halálban. Így lesz kettős a szenvedés misztériuma az Euchariszián keresztül: a halál szülője a bűn, ezt magamban találom meg, az Élet szülője a boldogság, ezt a Kenyértörésben, az átváltoztatott Kenyérben ismerem föl.¹¹¹

Azonban már Nagypéntekben elének vetítődött Húsvét diadalmas ragyogása. Ágostonnak a nagypénteki szenvedés nem lesújtó tragédia, hanem Gloriosa passio. Ezért mi már benne látjuk Húsvét üzenetét. Föltámadás, örökkévalóság! Ujjong a szívünk, a lelkünk, teljes örömünk, mert a föltámadt Üdvözítő most már egészen kinyilatkoztatta magát. De ez a kinyilatkoztatás mindannyiszor in corvivo történt. Akár Emmauszban, akár Tamásnál, akár az Utolsó vacsorán, mindannyiszor figyelmeztetni akar az Úr, hogy őt a Kenyértörésben ünnepeljük igazán, mint kincsünket és húsvéti örömünket. Ezért örülünk vendégségének s magunknál tartjuk hitünket, mint amazok marasztaló esdeklésünkkel.¹¹²

Így felelt meg a második miéltre Ágoston, miért rejtőzött a Kenyér színébe Üdvözítőnk. Mert szeretett és vendégünk akart lenni. S a kenyértörés minden vendégség szimbóluma. De eddig azt láttuk, hogy Üdvözítőnk van jelen. Most azt nézzük meg, hogyan van jelen a Kenyér színében?

Az elmélyülő, az eucharisziás titok fölött elmélkedő lélek tovább néz. Felötlik benne a kérdés: hol van ő itt jelen? Megtestesült, tudjuk; keresztre feszítették, tudjuk; föltámadt, tudjuk. De a Kenyér Teste? A Kehely a Vére? Vagy a Kehelyben van a Vére? Az Eucharisztia azért Sacramentum (Titok), mert mást látunk, mást érzékelünk, mint amit kell értenünk belőle. Ez a kiértés, ez a kiérzés, ez a finom megtapintás tesz képessé arra, hogy alázatos szeretettel, hódoló imádattal meglássuk azt az Oltáriszentségben, ami anyag és érzékelhető, hogy rajta keresztül eljuthassunk oda, ami teljes, egész, de lelki, de szellemi, de tiszta valóság: Krisztus Teste és Vére a kenyér és bor színében: quod videtur, spediem habet corporalem, quod intelligitur, fructum habet spiritualem. Ezt a megtérést kívánja tőlünk ez a nagy Sacramentum. Megértést, azaz megértő, gyöngéd vonzalmat, hevülő, tenni-kész lelkesedést. Ez lesz az, ami oly egyszerűvé teszi ezt a hittitkot, ennek a hittitoknak titokzatos kettősségét: az érzékelhető nem-az-ságot s a nem érzékelhető, de megérthető az-ságot.¹¹³

Ágoston kereső géniusza tehát ebben a nagy titokban is megtalálta minden nehézségek nyitját: a kettősséget. Ahol csak egy van és egyet is kell értenünk, megnyugszunk, világosan értjük. Ahol azonban kettősség lép föl, de csak egyet látunk: íme, itt van minden tudományos, minden erkölcsi, minden értékelési nehézség alapja. Ezt látja a Kir. II. könyvét olvasva is. Ahol az Írás szerint Dávid ferebatur in manibus suis. Hogy vonatkozhat ez Dávidra, aki az utolsó vacsorán kezébe vette önnön Testét és Véré, és tanítványainak nyújtotta. És így értette a zsoltáros is, amikor azt írja, hogy Annak a Dávidnak zsoltára ez, aki elváltoztatta arcát Abimalech király előtt. Fönséges arcváltozás: istenségének ruháján kívül emberségének ruháját is levetette. Ettől a nagy elváltozástól megrendülve kérdi Ágoston a második miértet. Mert in corpore et sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem commendavit corpus et sanguinem suum? De humilitate sua. Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec

111 Enerratio in Psalmum 33., Sermo., n. 6.

112 Sermo, 232, 233, 234.

113 Sermo 234.

biberetur. Respice altitudinem ipsius! Meddig ment el az Úr végtelen szeretetében és alázatosságában: a megtestesüléstől egészen a kenyér színében való elváltozásig!¹¹⁴

A harmadik miértje Ágostonnak önmagába néz vissza. Miután látta és teljes meggyőződéssel hitte a jelenlét tanát, önmagát kérdi: miért nem szereti még jobban a lélek őt. Mit tehetünk vele szemben ekkora szeretet láttán? Semmi mást, mint őt szeretni és szeretve leborulni. És a zsoltáros szavaival Adorate scabellum pedum eius, összefűzi Izaiás (66,1-ben) a terra scabellum pedum eius-t és azt mondja, hogy imádkozhatjuk a földet? És akkor azt feleli, hogy a tere a Szűz Máriától vett Test. Ugyanazt a Testet vesszük és esszük, mert ugyanaz nyújtotta, hogy együk. De mielőtt magunkhoz vesszük, leborulva imádjuk. Ezt a földet igenis imádkozhatjuk, sőt imádnunk is kell. Mert non solum non peccemus adorando, sed peddemus non adorando.¹¹⁵

Így a valóságos jelenlét át- meg átjárja a keresztény élet mindennapi vonatkozásait. Mert mi az egyetemes Anyaszentegyház vagyunk az ő teste. S ha igazán meg akarjuk érteni, meg akarjuk ízlelni ennek a titoknak Krisztus-elgondolta nyitját, önmagunkba kell visszafordulnunk. Önmagunkba, mint egészbe. Mert unum corpus, multi sumus. Ahogy a valóságos jelenléttel, de a kenyérben megsokszorozódik az Úr, mégis ugyanaz marad, mi is mindnyájan egy test vagyunk, egy kötelék fűz össze minket, Krisztus Teste. Mindnyájunkban él, dobog a titokzatos Kenyér, ha megérjük őt. És ahogy a megértésnél Krisztus Testénél látható anyag, látható jel van, itt is ugyanígy van. Mi lesz ez a látható jel? Az egységet kifejező tevékeny szeretet. Így lesz meg bennünk is a boldog kettősség: sok kis búzaszem megértésének, Krisztus-szeretetének lesz látható jele az egyé-forrt testvéri közösség. Szent Ágoston tudja, hogy ez nem könnyű és a földön nem állandóan tökéletes, de meg kell lenni ott, ahol Krisztus valóságos jelenlétét tiszta szívvel, igazi Krisztus-hordozással és gyöngédséggel hiszik. Intelligite, gaudete; unitas, veritas, pietas, caritas. Így fonódik tovább ez a szent összefűződés és így lesz az eucharisztiai jelenlét egy-egy darab életé.¹¹⁶

Így lesz egyik titok érthetőbb a másik titok által s így értjük meg valamiképp azt a csodálatos jézusi gondolatvilágot, amely húsz évszázadon keresztül bizonyít, éltet, tüzesít mindenkit. Hogy ez így legyen, tőlem is függ a fentebbiek alapján. Ezért mondja Szent Ágoston találóan: Estote quod videtis et accipite quod etis. Legyetek mindenkinek egy falat kenyér, hogy megértsék Krisztus testén – rajtatok keresztül – Krisztus Testét, az Eucharisziát.¹¹⁷

Hitte-e Ágoston a valóságos jelenlétet? Nem felelünk, nem felelhetünk erre a kérdésre. Elég bepillantunk azokba az örvénylő mélységekbe, amelyekkel megrendít, megindít mindenkit az Eucharisztia iránt. A gondolat tüzes lavináját zúdítja a hívő lélekre, hogy semmi ne maradhasson, ami a hívő lelket nehézkessé tehetné a valóságos jelenlét titka iránt. Ez a hit, Ágoston lobogó, égő hite nemcsak Isten- és emberszereteten, de nagy ember- és lélekismereten is alapul. Ennél a titoknál is a megismerés örök emberi megnyilatkozásából indul ki s aztán rátapint minden emberi miértek, minden égfelé-nyújtózások gyökerére: a kettősségre s a kettősséget az Eucharisztia szempontjából megoldja és megvilágítja az Egyház egységének tanával. Mindezt egy célért: hogy szinte kényszerüljünk lelkünk hitének megnyilatkozó virágait odaszórni ez elé a titkos Kenyér, a vágyak beteljesítője, minden-szerelmek csúcspontja, minden öröm legnagyobbja, minden egység alapja elé: Ő Sacramentum pietatis, o signum unitatis, o vinculum caritatis!¹¹⁸ Qui vult vivere, habet, ubi

114 Sermo 272.

115 Ezt a 33. zsoltárral kapcsolatban hozza, ahol a zsoltár titulusa és a II. Kir. közti (18., 10) kapcsolatot találja meg.

116 Enerrationes in Psalmos 33. Sermo I.

117 Enerrationes in Psalmum 98., n. 9.

118 Tractatus 26. in Ioannem, n. 13.

vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. Haereat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laboret in terra, ut poste in coelo.¹¹⁹

A TBC-s Pityukához.¹²⁰

Pityukám, hogy téged is már
Ily korán elért a szenvedés.
Fogadd e cukrot most kezemből,
Bár enyhíteni Téged oly kevés.

Hogy ötéves vagy s kis arcodat
Sápadtra lehelte a vész,
Óh, nézd, a könnyem Érted hull most,
Bár enyhíteni Téged ez kevés.

És mégis kacagsz, szaladsz, örülsz,
Mert Benned még dalol az élet.
Pedig Pityu, nem hiszem, hogy
Majd fölötted szállnak az évek.

De példát adsz nekünk, kis Pityu:
Kacagva túrni s nem sírva fájni
És hinni, hogy a szürke Mára
Örömet tudunk muzsikálni.

A szonáta.¹²¹

Az utolsó akkordot fejezte be éppen P. Konstatin. Végre ez is kész lett. Áhítattal becsukta a kottafüzetét s az ablakoz ment. Kinyitotta. Friss levegő ömlött be a szobába. Semmit sem árult el az idő abból, ami még néhány órával előbb történt. A tenger felszabadultan, bőszerűen tombolt, dühöngött. Egymás hegyén-hátán buktak le irtózatossággal a sebesen zuhanó hullámok s amelyek még ki tudott verekedni a partig, mennydörögve szikrázott neki a hullámtörőnek, hogy úgy látszék, mint valami zápor. S ebbe a vad dulakodásba bele-bele villant egy-egy villám, hogy néha kísérletszerű lilára, kékre fesse a szürke, őrzöngő tengert. A villámlást azután fülsiketítőt robbanás követte. Ég és föld, felhő és víz rettenetes erővel reszketett, rohant, üvöltött két napon keresztül.

Most már ennek is vége. A tenger, mint valami ezüstös szőnyeg remegett, csillogott szelíden a kék ég alatt, s valahol a messzeségben összeölelkezett az égbolttal. Az aranyárga, eltűnni készülő nap végigcsókolta az egész világot s valami nyugodt, csendes, önfeledt pihenés ülte meg Várnát.

Egész Várna s a tenger is idelátszott a kolostorba, amely a hegy egyik beugróján épült. Azt regélik, hogy valamilyen tengeri óriás ezer évvel ezelőtt egyik éjjel végigjárta Várnát s ez a beugró az ő lába nyoma. Itt húzódott meg a szegényes kis kolostor. Még a XIV. században épülhetett. A mellette lévő kis kápolna rozzant tornyában lévő elmosódott emlék legalábbis

119 Jegyzet: Szent Ágoston eucharisztiai helyei főleg a 234-237., valamint a 272. beszéd. Találni azonkívül kisebb ráutalásokat De Trinitate, I. 20, Contra Faustum Manichaeum I. 12 és 3. Legszebb Ó-Szövetségi utalásai az Enarrationes in Psalmos-ban a 33. és 98. zsoltárra vonatkozó magyarázat főbb pontjai. A Krisztus Teste és a misztikus Test tanát legkiemelkedőbben a 272. beszédben, de különösen a Szent János Evangéliumához fűzött magyarázatában a 26. tractatus.

120 In: Magyar Umbria, 1941/2, 30.o.

121 In: Magyar Umbria, 1941/4, 28-30.o.

erre enged következtetni. A szegényes kis házban hárman laktak: P: Quardián, P. Konstantin és Fr. Boleszláv.

P. Konstantin nagy zeneszerző. Miséit, énekeit, kisebb-nagyobb zenedarabjait ismerik egész Bulgáriában. És bár jól ismerik darabjait, őt magát nem ismeri senki. A nagy zeneszerző ismeretlenül, névtelenül húzódik meg a ferences kolostor csendjében. Nem is akarja, hogy valaki is tudjon róla valamit. Különösen honfitársai ne tudjanak róla semmit.

Most egy szonátán dolgozott. Szonáta volt minden vágya. Egy szonátába belesűríteni az életét: elkeseredését, egyedüliségét, a megnemértést, amivel úton-útfélen találkozott. Eddig bármibe kezdett, rendtársainak nem tudott tetszésére lenni. Eleinte nem adta fel a küzdelmet. Győzte az iramot a mindinkább eléje tolaikodó másik énjével szemben, amelyik egere az elzárkózást sürgette. Sőt nemcsak az elzárkózást, hanem többet, maga sem tudta még mit és hogyan, csak érezte, a lelke közel van a kirobbanáshoz. És akkor elhatározta, hogy megírja ezt a szonátáját. Eddigi darabjaival szemben ezt a művet zongorára írta. Zongorára! Minden vágya az volt, hogy egyetlen szerzeménye legyen legalább, amelyet zongorán is előadhatnak. Zengő, szagatott, ideges, tépett hangjaiból érezzék ki az a szenvedély, az az ütem és várás, és az a sok kérdés, amely benne feleletre vár.

Mert sok kérdés égett P. Konstantinban. Mielőtt a ferencesekhez lépett: orvos volt, amellet zeneszerző. A teológiát Párizsban végezte, bejárta Amerikát, Ausztráliát és most idetették Várnába. Nem is a városba, hanem ebbe az eldugott kis barlangba. S itt van már nyolc éve. Igaz ugyan, hogy szeretik őt. Nyáron örökké szól a csengő, mert a nyaralók egész serege keresi föl P. Konstantint. De ő nem ezt várta. Ő nagyvonalú életet keresett. Várta, hogy majd az egyetemre hívják Szófiába. Vagy a nagy szófiai assumptionista székesegyház karnagy lett volna. Most mindezek helyett Várnában várja, hogy egyszer őt is fölfedezzék.

Most már kész volt a tervvel. Fölviszi Szófiába a szonátáját s személyesen kéri meg a tartományfőnököt, hogy nyomassa ki, de most már név szerint is. Ezt azután mindenütt játszani fogják, s megkezdi majd művészi pályafutását...

Büszkén karbafont kezekkel nézte a tengert. Valami hatalmas öntudat járta át bensőjét. Ne féljete, én meggyőztem a világot – biztatta magát az Evangélium szavaival. Érezte, hogy ez sikerülni fog. S már előre örült az eredménynek. Nagy örömmel a kápolnába sietett. Hálásan imádkozott a szonátáért...

Áve – felelte a kopogtatásra a tartományfőnök. Már vártam P. Konstantin. Nagyon örülök, hogy eljött. Hiszen, amit levélben kért, ha személyesen mondom meg az engedélyt, mégis csak több örömet okoznék vele. Elsősorban köszönetet kell mondanom, hogy olyan kedves volt és hívei között lelkicsokrot gyűjtött névnapomra. És hallom, nagyon szeretik ott Várnában. Higgye el P. Konstantin, ennél nagyobb örömet nem okoznak nekem, mint mikor jót mondanak az én kedves fiaimról. De térjünk rá a tárgyra.

Itt megállt egy kissé. Fáradtan húzta végig sovány ujjait ráncos homlokán. Mintha kissé megremegett volna a hangja. Hiszen most nagy próba következik, gondolta magában. Csendesen, atyai gyöngédséggel folytatta:

P. Konstantin! Tudja, milyen szívesen osztozom örömeiben. Mert fiaim öröme az én örömöm is. De a fájdalomban is egyek vagyunk mindig. És látja P. Konstantin, itt az erény értéke. Egyenlőre nem fog megérteni. Talán igazságtalannak is tart. De tudom, hogy csak egyelőre. Mert azzal, hogy most nem engedem meg azt, amit kér, megnyitom önnek az utat a többre, jobbra, szebbre. Ne utasítsa el a keresztet. Nem tudja, nem kaphat-e valami nagyszerű, valami fölségesebb látókört, ha megadással, türelmesen várja, míg az első nehézségen átesik. Először minden nehéz, tudom. De csak később látjuk, hogy nehézségeinkkel új végtelen távlatú utat nyitottunk magunknak boldogulásunk felé...

A végét már nem is hallotta P. Konstantin. Hirtelen a fejében ott kavargott minden: örök élet, boldogság, szonáta, tartományfőnök, egyetem, Várna s aztán újból az egész. És pillanatok alatt megfordult agyában ez az egész körforgás. Először nem tudott szólni semmit. Hirtelen megtörölte gyöngyöző homlokát. Aztán a tartományfőnök kezét megragadta és megcsókolta.

Még aznap hazament Várnába a délutáni gyorsvonattal...

Másnap reggel frissen vidáman sietett a konyhába P. Konstantin. Útközben a P. Quardiánnal találkozott össze: Üdvözlöm kedves P. Konstantin. Már haza is jött Szófiából? Bizonyosan sikerrel járt, mert látom ragyog az arca az örömtől. Mikor nyomják ki a szonátát?

Soha! - felelte P. Konstantin. Többé nem írok semmiféle muzsikát. Miért? Mi a célja? Nekünk más úton kell járnunk. Mi nem vagyunk művészek, tudósok, hírnévre vágyók, mi szentek vagyunk. Nem mondtam le a muzsikáról. Csupán kihelyeztem földiességemből a másik, a szebb villába. Okoljuk meg tetteinket, sok szép másképp cselekszünk. Sokszor a szív értékei kevesek azokért a nagy értékekért, amiket számunkra rejteget a hit nagy világa. Napsugárral volt szükségem. Hát leszedtem a válaszfalat a napsugár és közötttem: a szonátámat.

Csodálkozó arccal hallgatta mindezt P. Quardián. Ez volna a P. Konstantin – gondolta magában. A kegyelem, kegyelem – hümmögött, aztán eltűnt a homályos folyosón.

Ezalatt P. Konstantin a konyhába ért. Hirtelen, még mielőtt valakinek is szólhatott volna, az egész kottaköteget a tűzbe dobta. És karbafont kezekkel nézte mereven, amint a lángok sisteregve nyalták körül a kottát, s a kotta görbedten zsugorodott össze, míg lassankint elszenesedett papírfoszlányok szállingóztak szét a tűzbe. Aztán azok is eltűntek.

Szó nélkül szobájába ment. Kinyitotta az ablakot. A tenger felől friss reggeli levegőt sodort be a szél. Kitárta a karját és úgy hallgatta a végtelenség felől zúgó szonátát. Először csak halkán zsongott, aztán egyre erősödött. Később betöltötte a szobát. Kitágította a falakat és mint valami hatalmas, egetverő kórus zengett-zúgott a lelkében az új szonáta: örökkévalóság.

A kis szoba templommá lett. P. Konstantin oltárra tette az égőáldozatot: a szonátáját.

Így halt meg a Kálvárián P. Konstantin. És támadt fel a szonátáiból P. Konstantin.

A láng.¹²²

Mindennap gyújtják mise kezdetén -
Pirosló vággyal gyullad föl a fény.

Csak kis gyertya: egyenes, fehér -
Lángjába egy világ belefér -

Áll szótlantul, mint néma bámulat
S fényével biztatón fölfelé mutat...

Egyszer csak megszólal csendesen a fény,
Mit újra-lobbanó, biztató remény:

Csak égni-égni, újra, meg újra,
Hajnalra vágyva s bíborvirradóra.

Csak égni és vágyini és mindig csak égni

122 In: Magyar Umbria 1942/1, 7.o.

S egy világot lassan fogyva megigézni...

Égni egészen míg csak le nem oltanak
És erőim csendben hamvadva lerogynak.

A harmadik rend eszmei tartalma önmagában és a társulatokkal való viszonyában.¹²³

I.

Az ember életében elkövetkezik egy harcos, forradalmi időszak. Mondhatnánk, a lélek tavasza. Egy hirtelen fordulattal véget kell vetnie annak, ami eddig volt, hátat kell fordítania annak, amit eddig szeretett és szeretnie kell azt, aminek eddig hátat fordított. Ez a lelki pálfordulás, amit olyan szépen mond el Szent Ágoston¹²⁴, rádöbben a embert egy komoly igazságra: az élet nem is olyan egyszerű, mint azt eddig hittük és igenis nagy megerőltetést kíván már a természetes síkon is.

Ez a természetes tartalmi telítődés és tartalmi telítettség a szellemnél határtalan. Határtalan, mert a lélek épen egyedi jellegénél fogva a maga egyedi meglátásainál a lélek a maga világában befelé s a mai rend adottságai, körülményei között a természetfölötti létrend felé kell, hogy forduljon.

És itt a természetfölötti rendnél az első igazságra rádöbbenve: Szeresd Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből s felebarátodat, mint tenmagadat látja, hogy minden pálfordulás alapköve, amin függ a törvény és a próféták: a jól rendezett szeretet. Jól rendezett abban az értelemben, hogy egyrészt nem feledkezik meg a földről s az eszköznek nem tekint csupán, de viszont végső céljául nem ez a terület van kijelölve.

Ez a pálfordulás tehát ráébreszti, helyesebben fölébreszti az ember, hogy a közösség, a társaság egy alanya. És keresi a közösségi eszmény kicsúcsosodását. Mi lehet az az intézmény, vagy intézményi lehetőség, amely az embert erre a közösségi eszmére tökéletesíti s amely végül is maga az eszmény, a megvalósult, jól rendezett társas eszme?

Ez a kérdés egykorú a kereszténységgel természetfölötti létrendi megvalósulásban és természetfölötti okainak megtalálásában, de egykorú az emberi gondolkodással, ha a természet és élet első gondolkodásban megnyilvánuló jeleit megfigyeljük. A természetes létrend nyugati megalapozója ebben az eszmében Plátón Politeája. A természetfölötti megvalósultság pedig a szerzetesség intézménye.

A szerzetesség tehát olyan kultúrérték, mint az állam. Amaz egy tökéletes, földi célokra beállított és azokat megvalósító egyetemes közösség, emez tökéletes, egyetemes közösség egy bizonyos nézőpontú lelki, természetfölötti téren. Ebben a meglátásban eltekintünk a gyakorlati megvalósulásoktól, nem is csupán egy-egy szerzetesi intézményt, s annak bizonyos célokra való gyakorlatát nézzük, hanem magának az eszmének eszménnyé való magasodását, a csírának egyetemes fába való szökkenését. Ebben az értelemben pedig egyetemes, mindent magába ölelő a jellege egy célt, t.i. legközelebbi célját illetően.

Épen egyetemességénél fogva tehát s a szeretet kizárást nem tűrő jellegénél a szerzetesség és általában a szeretet-elv nemcsak tárgyi jellegében, de megvalósuló egyedi tartalmában is egy-egy közösségi-eszmény ismertető jele, mint Szent Ágoston mondja, köteléke. Ha tehát a szeretet és együttműködés hiányzik, ott a tárgyi alap hamis, nem egyeztethető össze az ember természetes és természetfölötti igényeivel s az Egyház ott, mint közösségi eszmény hatását ki nem fejtheti.¹²⁵

123 In: Magyar Umbria 1942/2, 46-50.o.

124 Eenerationes in Ps. 126. 2.

125 Ad Simplicianum, L. II. n. 10.

A szerzetesség tehát egyetemes igény. De ha egyetemes, akkor minden egyénnek hozzáférhetővé kellene lennie, hiszen, mint Bousset mondja, szerzetesi hivatása mindenkinek van. Mik tehát az alkotó-jegyei a szerzetességnek?

Semmikép sem lehetnek az alkotójegyei a fogadalmak. A fogadalmak ugyanis mai rendszerünkben teljesen az Egyház intézkedéseinek évszázados gyakorlatával alakultak ki.¹²⁶

A fogadalmak levetése és a Rendszabály elfogadása ma egyet jelent, nem így volt azonban régen. Hiszen, ha a fogadalom letétele a szerzetesség fogalmát magába zárná, akkor a világban élő, fogadalmat tett egyes egyedek is szerzetesek lennének. Vannak közösségek, amelyek fogadalmat tesznek s a Kánonjog mégis a szerzetesjogban tárgyalja őket.¹²⁷

Nem lehet, mint az gondolnók, a közös élet sem a szerzetesség megjellegzője. Hiszen akkor a családot is szerzetességnek nevezhetnénk s az összes valami-ilyen lelki célra berendezkedett közösségnek is szerzetesrendek lennének.

A szerzetesség alkotójegyeit tehát nem egyházi jogi vonatkozásban kell megtalálnunk elsősorban. Ez okozat lenne az ok helyett. Hanem, mivel ez egyetemes emberi igény, miségét a természetfölötti rendben csakis isteni jogból eredeztethetjük és miséghez hasonlóan létjogosultságát is.¹²⁸ Ezt maga a 487. kánon is megmagyarázza. Itt azokról a hívőkről van szó, akik a mindenkit kötelező parancsokon kívül magukra vállalják az evangéliumi tanácsok megtartását is. Isteni jogon az evangéliumi tanácsok, a parancsokon túl, vagyis a tökéletesebb élet s ennek a tökéletesebb életnek egyházi jogi eszközei a fogadalmak levetése.

A szerzetesség Istennek szentelt élet egy adott Rendszabály nyomán a fogadalmak megtartása értelmében.

Ha most ezt a megoldást egyetemességi érvényénél fogva a Harmadik Rendre vonatkoztatjuk, kitűnik:

1., Szent Ferencnek a gyakorlatit, lelkieket tökéletesen megérteni tudó lángelméje, a Harmadik Rend ezt az egyetemes igényt van hivatva betölteni azoknak, akik a Gondviselés akaratából kénytelenek a világban maradni. Világi élet ezt az egyetemes, tökéletesbülni-akaró vágyat nem olthatja ki. De a családot is természetjogi létszükség hozta létre. A Harmadik Rend tehát valóban harmadik rend, mivel a férfiak és nők rendje után egy minden társadalmi osztályt és állapotot magába foglaló intézmény. Ép abban áll a Harmadik Rend tartalmi és eredeztető jellege.

2., Formai, külső, megnyilvánuló jegyeit az Egyház határozta meg. A szeretetelv magvalósulását sürgető kettős parancs tökéletesítését mint Rend valósítja meg. Itt utalunk csak rá, mivel nem tartozik tárgyalásunk keretébe, hogy XIII. Benedek és XIII. Leó külön kidomborították rendi jellegét épen Szabályának, újoncidejének, fogadalmának és rendi ruhájának kihangsúlyozásával.¹²⁹ Amiből következik, hogy minden kiváltságában részesül, ami egy rendnek kijár: a rendi község megalapítása elsősorban az I. Rend előjáróitól függ, azonkívül a Harmadik Rend belső megszervezettségeiben nem esik a püspök joghatósága alá.

3., A Harmadik Rend célja épen, mert tárgyi valóságában és eszményi törekvéseiben egyetemes és mélyretörő, célja is épen tartalmi jellegéből következik. Ezt különben a 702. kánon fejti ki, melynek alapján a Harmadik Rend a keresztény tökéletességre törekszik. Ez a

126 V.ö. V.-M. Breton, O.F.M.: Le Tiers-Ordre Franciscain, Commentaire historique littéral, spiritel de sa Régre, pp. 48-54.

127 V.ö. C.J.C. XVII. tit.

128 V.ö. Breton i.m. 98.p.

129 Verum et proprium Ordinem Confraternitate quamcumque omnimode distinctum, utpote qui sub propria Regula ab hac Romana Sede aprobata, cut novitiatu, professione et habitu, prout ceteri Ordines, tum Regulares, tum Militares fuisse semper et esse decernimus et declaramus. (Paperna Sedis Apostolicae, 1725, december 10.), valamint quo tamen facto nihil demptum de ipsa Ordinis natura putetur (Misericors Dei Filius, 1883. július 7.)

tökéletességre-törekvés, mint láttuk, a kettős-egy parancs a világiakénál tökéletesebb kivitelezése.

4., Ez az Istennek szentelt élet haecceitálásában, ezvalóságában az egyetemes tartalmi kötelezettségen túl egyedi valóságára törekszik: a ferences nézőpont elveit váltja gyakorlattá. Ennek jellegzetes pontjait és a Katolikus Akcióval való viszonyát ismét más úton kell kimutatnunk.

II.

A mondottakat összegezve gyakorlatilag a következő elveket vezethetjük le:

a., a Harmadik Rend jellegénél fogva fölüláll a társulatokon. Célja is sokkal egyetemesebb és egészen lelki cél;

b., de a Harmadik Rend rendi jellegét csak hierarchikus megszervezettségében tudja kidomborítani. Tehát a Harmadik Rend élete a rendi közösség virágzó életétől függ, annak mintegy kivetítője;

c., a Harmadik Rend, mint azt már X. Piusz is megfogalmazta, tagjait az evangéliumi tökéletességre neveli. Ezt az evangéliumi életet kötelesek a tagok az életbe belevinni, azt léletté váltani. De maguk is kötelesek a többieknek az evangélium jópéldájával elől járni.

d., mint intézmény, mint közösség nem vehet részt gazdasági, politikai, társadalmi ügyekben.¹³⁰ Ez éppen teljesen zárt, szigorúan benső áhítat-tartalmából önként adódik. De az egyes harmadik-rendiek, ha az állami és politikai életre befolyást akarnak gyakorolni, éppen rendezett lelkeségüknel fogva vegyenek részt egyedenként az ilyen célú egyesületekben, hiszen az állami életben a mai időkben a tisztán vallási célú egyesületek befolyást nem gyakorolnak. Ez a rendezett lelkeség különben is a katolikus-akció előfeltétele.

Ezt állapítja meg XV. Benedek „Sacra propediem” körlevelében:

„A női, ifjúsági és tevékenkedő egyesületek miért ne léphetnének be a Harmadik Rendbe? Itt a Szentanya nem az intézményeket, mint ilyeneket, hanem az intézményekhez tartozó egyes személyeket érti.

Miért ne iratkozhatnak be a különböző szervezetek a Harmadik Rendbe? Itt folytathatják Jézus Krisztus dicsőségére s az Egyház javára munkájukat a béke és a szeretetnek abban a szellemében, amely izzította Szent Ferencet.

XI. Piusz szerint ma egység szükséges mindenek előtt. A szeretet egysége, a gondolatok egysége, a cselekvés egysége, a szent cselekvés egysége. Ez öregedő atyátok buzdítása.¹³¹

Ennek a szent egységnek és a Sacra propediem körlevélnek alapján azonnal kitűnik a társulatok és a Harmadik Rend gyakorlati viszonya is. Ezeket pontokba foglalva röviden így összegezhetjük:

1. a Harmadik Rend független a társulatoktól. Tehát a társulatok is függetlenek a Harmadik Rendtől;

2. a Harmadik Rend a ferences béke és szeretet-szellem letéteményese. Tehát a társulatokba belépő harmadik-rendi ferences, tevékeny szellemet visz;

3. amint a társulatokat buzdítja XV. Benedek, hogy lépjenek be a Harmadik Rendbe, ép úgy X. Piusz fölszólítja – bár közvetve, a Tertium Franciscium Ordinem alapján – a Harmadik Rend tagjait a társulatokba való belépésre. Természetesen csak akkor, ha ez őket anyagilag és szellemileg nem hátráltatja és elsősorban harmadik-rendi kötelezettségeiknek eleget tudnak tenni;

4. a társulatok és a Harmadik Rend között sohasem támadhat ellentét. Éppen egészen más közvetlen céljai szempontjából egymásra vannak utalva;

130 Tertium Franciscium Ordinem, 1912, szept. 8-án a generálishoz intézett levelében.
131 80. születésnapján tartott beszédéből.

5. szükséges tehát a rendi közösség szervezethe. Csak megszervezett Harmadik Rend tud egészen pontosan elhelyezkedni a társulatok között és azokkal együttműködni;

6. a Harmadik Rend ismertetése történhet papi konferenciákon, ferences napok, ferences hetek megtartásával, a film és a sajtó eszközeivel. Különösen szükséges az ifjúság megbarátkozása a tertiárius gondolattal.

Ahol a harmadik-rendi megszervezethe korszertű – mint pl. Franciaországban, Németországban, Olaszországban, Spanyolországban – ott a Katolikus Akció vezérifiai egyszersmind Harmadik Rendünk tagjai is.¹³²

Fölvetődhet a kérdés, vajon a Harmadik Rend ebben a helyzetben fönnartsa-e szakosztály-rendszerét?

Tekintve, hogy a szociális megszervezethe nem tud a legkisebb és legészrevehetetlenebb helyekre is eljutni, azt kell mondanunk, hogy addig, amíg azt a harmadik-rendiek intézményszerűen nem végzik, akár karitatív, akár szociális, akár gazdasági téren, vagy kulturális eszközökkel, szakosztályrendszerüket igenis fönnarthatják.

A Harmadik Rend mozgalma tehát sugárszerű. A rendi közösség az a sejt, ahonnan a többi sejtek szétválnak, az egyetemes cél szemelöt tartásával. Csak ezzel az egyetemes céllal: az Isten és felebaráti szeretet tökéletesebb megélésével tud hatóerő, igazi energiaforrás lenni. Aki a rendi közösség szervezethejét, életét mindig szem előtt tartja, ferences és egészen egyházi munkát végzett. S az ilyen értelemben fönnartott, vezetett, öntudatos rendi közösség és ferences életteljesség tud XV. Benedek irányvonalán haladni: Szent Ferenc szelleme javíthatja meg az egyéneket, újíthatja meg a családokat, gyógyíthatja meg a társadalmat.

Forrásmunkák:

Dr. Dombi József, S.J.: A Katolikus Akció vezérkönyve, 1938. P. Csávossy Elemér, S.J.: Túlvilági valóságok és szociális problémák, 1938. P. Bello M. Lénárd, - a ferencesek egyetemes fönöke – P. Dám Ince dr. O.F.M. Szent Ferenc Harmadik Rendjéről 1939. P. Majszai Mór, O.F.M.-P. Dám Ince dr. O.F.M.: Assiszi Szent Ferenc világi Rendjének vezérkönyve, 1941. P. Matteo da Coronata, O.M.Cap. Il Terz Ordine Franciscano, Marietti, Torino, 1933. P. Franz Tischler, O.M.Cap: Handbuch zur Leitung des Dritten Ordens des heil. Franziskus, 1927. P. Gustavo Cantini, O.F.M.: Ascensioni Franciscane. Quaracchi, 1922. P. Vittorino Facchinetti, O.F.M.: La serafica Milizia. Quaracchi, 1922. P. Valentin M. Breton, O.F.M.: Le Tiers – Ordre Franciscain. Paris, 1934.

A Harmadik Rendért.¹³³

Nagy időket, forrongó átalakulásokat élünk. Nemcsak a külső világ, hanem a belső, a lélek világa is alakul, forrong. Az Egyház bölcsen megértve a kor szavát, a Katolikus Akcióval ilyen tevékeny, forrongó, erjesztő szervet keltett életre az Ósegyház korából.

A Katolikus Akció Védőszentjének, Szent Ferencnek fiai igen könnyű helyzetben vannak. Az Atyjuk által teremtet gondolatot kihasználva, a legteljesebb katolikus akció megoldást adhatják. Ez a Harmadik Rend. Egyetlen összekötő híd ma Szent Ferenc könnyed, derűs tevékeny szerelmének terjesztésére. Ezért alakult meg Főatyánk támogatása mellett a Harmadikrendi Bizottság a klerikátusban. Megismerni, közelebb hozni az eszmei elgondolást a Harmadik Rendről, hogy később ennek alapján mint Rendet vezessük a Harmadik Rendet, ne pedig, csak mint megszokott keretek között mozgó mindennapi társulatot.

A harmadikrendi gondolatnak tehát elsősorban ismertetésére volt szükség. Ezért munkánk elsősorban alapvető kérdéseket tárgyalt meg. Ezek az alapvető kérdések a potriori

132 V.ö. pl. Lodovico Necci Leon Harmel, Contardo Ferrini stb.

133 In: Magyar Umbria 1942/2, 87-88.o.

ad minus elvén az egészen általános kérdésekből haladtak szét a szűkebb kérdések felé. Épen ezzel óhajtott egészen gyakorlativá lenni. Megfelelő anyagot óhajtottunk adni akár a harmadikrendi kiképzés, akár a már kész anyag vezetése szempontjából. Ezzel útmutató akart lenni a külföldi példás vezetésnek Hazánkban való meggyökereztetésére.

Ezért november 20-án megtartott díszgyűlésen, melyen Főatyánk is megjelent hangoztatta fr. Pelbárt a minden oldalon fölkészült harmadikrendi megindulást. Mégpedig azon az úton, amelyen az meg is valósult az elmúlt év folyamán. Szóltunk elsősorban a Rend megindulásának eredetéről. Hetény t. A Harmadik Rend eredete és első fellendülése címmel a Szent Ferenc elgondolta első fellendülést vázolta. Majd a modern Pápák lelkesítő szavát hallottuk Gottfrid t. dolgozatában: A Harmadik Rend és korunk Pápáiban. A jog területén meg kellett ismerkednünk a szervezett és szervezetlen rendi község egyházjogi megfogalmazásaival. Ezt tárgyalta le Géza t. Ki vehet föl a Harmadik Rendbe c. dolgozatának keretében (mindhárom dolgozatot lásd lapunk előző számában). Ányos t. a lelki beállítottságot igyekezett bemutatni A Harmadik Rend lelkesége című dolgozatával. A szociális Szent Ferenc kezenyomatát Szent Ferenc harmadikrendi eszméjében is megtaláljuk. Ezért írta Töhötöm t. A Harmadik Rend szociális jelentősége című tanulmányát. Hetény tv. Harmadik Rendünk történeti elsőbbsége címmel összehasonlító tanulmányban kimutatta Harmadik Rendünk történeti és jelentőségi elsőbbségét. Rendi jellegét domborítja ki A Harmadik Rend eszmei tartalma önmagában és a társulatokkal való viszonyában című tanulmány Pelbárt t.-től. Ez a dolgozat (lásd lapunk más részében) csak érinti Konrád t. dolgozatának tárgyát, melyet ő aztán részletesen kidolgoz: A Katolikus Akció és a Harmadik Rend viszonya című értekezésében.

Ezekután egy-egy harmadikrendi eszmét vizsgáltunk meg a ma oly sok eredményt elérő jellemrajzok segítségével. Így a papságról Béda t. A harmadikrendi arsi plébános címmel; Attila t.: Halhatatlan művészünk (Michelangelo). A korszerű Harmadik Rendről Angyal t.: A frakkos szent (Contardo Ferrini). A lelkeségről Buda t.: Karcok a terciárius Lo-Pa-Hongról.

Amikor munkánkat elkezdjük, még nem láttuk tisztán a hatalmas tárgykört. De most látjuk, hogy csupán a kezdet kezdetén állunk és még óriási anyag vár földolgozásra. Tervbevettük még az ifjúság nevelésének kérdését a terciárius Don Bonsco módszerén keresztül. A történelmi kérdésnek csupán első részét vettük. Még kidolgozás alatt van a Megújulás kora és az újabb idők fellendülése. Az általános jogi kérdést is: a Rend belső és külső kormányzása, az újoncoktatás, az Igazgató, a Házfőnök jogköre s a Rend fegyelmi fölépítése. A szociális kérdés mellett alapvető kérdés a Család szerepe is. S az ízelítőnek adott jellemrajzok még korántsem fejeződtek be. Így a hivatástudatról Lodovico Neccin keresztül, az iparos és munkáskérdésről s annak terciárius megvalósulásáról Leon Harmel megoldásában írunk. A szervezés titkai és fogásai Carlo Santuccinál. A művészlélek ferencessége Dante Lope de Vega, Giotto, Leonardo stb. tükrén keresztül. A Harmadik Rend díszes galériáját mutatja be a Harmadik Rend és a Szentek c. tanulmány. Végül a Harmadik Rend lelki szempontjait, alapjait fogja össze a Harmadik Rend és a személyiség c. dolgozat.

Mikor itt is köszönetet mondunk lelkes testvéreinknek, egyszersmind örömmel nézünk a megindult munka folytatása elé. A nép barátai ma, a huszadik században is ki akarják érdemelni őseik nevét. És reméljük is, hogy önzetlen munkánkkal, eszményi lelkesedésünkkel ki is érdemeljük!

P. Pelbárt, a Bizottság vezetője.

A szűzmáriás Tudóshoz¹³⁴

134 In: Magyar Umbria, 1942/4, 136.o.

Te vagy tudományunk, Hősünk és Kincsünk,
Boldog Skótus, üdvözölve légy!
Te adtad remek, tűzbefaragottan
A középkor izzó, máriás hitét,
Élesezű, ferences, máriás Doktorunk,
Fogadd tieidtől: Neked hódolunk!

Gondolkodás titánja voltál.
Tüzeslelkű Halhatatlanunk,
Ha tudományban sírtál, vagy daloltál,
Mi könnyeidben is benne vagyunk,
Mert könnyed is mutatja ferences szíved,
S bár nem értékel méltán a világ,
Mégis mosolygva égeti be hited
A hűlt világba a Nap Himnuszát!

A Napét, az egyetlen tündöklő Napét,
A fölséges egyetlen Örököt,
Kinek dalol minden: az ég s a rét,
Ki első a minden-teremtés között.
Kiben minden forrásra talál,
Kié az ember, az angyal, s az egek,
S ki bűn nélkül is hozott volna Életet,
Ő, a szívekben trónoló Király!

A tudomány nálad több, mint tudomány,
A tudomány nálad boldog szív s öröm,
A tudomány vágy az igazság után:
Az égbenezés földgöröngyökön...
Megtanítasz látni, messzenézni,
Megláttatsz velünk egész életet...
Taníts meg mindent, mindent megigézni,
Óh gyújts bennünk ferences tüzet!

Lovaggáütés¹³⁵

Napóleon császár az elysei mezőn ellovagolt csapatai előtt. Utána generálisával rövid megbeszélést tartott. Lovának kantárszárát szabadon engedte s a nyakán átvette. A ló, amikor ezt megérezte, sebes vágatába kezdett. De egy ügyes katona kiugrott a sorból s a száguldó ló kantárszárát villámgyors ugrással elkapta. A lovat azután visszavezette a császárhoz.

- Köszönöm, kapitány úr – mondta Napóleon.
- Melyik ezrednél, Felség? - kérdezte a katona.
- Gárdaezredemnél!

Azután lovára ült a császár és elvágtatott.

A katona letette fegyvereit és a vezérkar felét tartott.

- Mit akar itt maga közlegény? - kérdezte az egyik generális.

135 In: Magyar Barát, 1942. július 15. 105.o.

- Gárdakapitány vagyok!
- De önnek nincsen tiszti kardja!
- A császár rendelkezett így velem!

A vezérkari tisztek mindnyájan felálltak, s szerencsét kívántak az új gárdakapitánynak.

A gyöngyösi barátoknak is ilyen lovaggá-ütésben, ilyen élgárda-kinevezésben volt részük. A püspöki mise előtt egyszerű kis közlegények voltak. A mise után Krisztus, az örök Kapitány élharcossá nevezett ki tizenhárom kisbarátot. Isten-hirdető, Isten-védő harcosokká tette őket Krisztus.

De milyen is ez a papszentelés? Három nagy megrázó jelenetet emelünk csak ki. Ez a három nagy jelenet teszi a papszentelés lényegét: 1. kézrátétel, 2. misézési hatalom és 3. a bűnbocsátó hatalom átadása.

Kézrátétel

Miután a szentelendők arcraborultak, kettesével a püspökhöz mennek. Mint régen az Úr Jézus kettesével küldte tanítványait, úgy küldi majd a püspök is fiatal levitáit. Odatérdeltek a püspök elé. Megrázó pillanat: Szeged Kapisztránja szóltan csendben ráteszi Szent Ferenc alázatos fiaira Szentlelket esdő főpapi kezét. Megelevenedik a katakombák Ősegyháza: ugyanígy tette kezét Szent Péter és Szent Pál az új Szentlélek-rendre: a Kelemenek, Klétusok és Linusok fejére, ugyanígy teltek meg a Szentlélekkel a Bonaventúrák, Tamások, Ágostonok és Jeromosok!... És a Püspök után megdöbbenő némaságban jöttek a hófehér karinges papok, hogy megelevenedjék, valósággá, megélt élménnyé válják mindenkiben a Timóteus-féle levél: „Éleszd föl a kegyelmet, mely a papság kézrátétele folytán megvan benned... Majd mindnyájan kiterjesztik az új papok fölött jobbkezüket s a Püspök imádkozik fölöttük és megáldja őket. Utána mint új papokra ráadja a stólát, most már kereszt alakban. Ez az Úr édes igája és könnyű terhe. S a miseruhát is a papra adja. Ez jelenti az ő papi szívének nagy tüzét, szeretetét a lelkek és Isten országa iránt. De a miseruha hátul még föl van göngyölve, mivel a bűnbocsátó hatalmat még nem kapták meg.

A kezek fölkenése

Ez a Szentlélek segítségül-hívása után történik. Az új papok a Püspök Atya elé térdeltek. Tenyerüket a Püspök Atya elé tették. Ő pedig megkenete tenyerüket a keresztelendők olajával. Ez az illatos, balzsamos olaj jelentette az erőt és a királyi méltóságot. Ezek a kezek többé már nem egyszerű kezek, hanem hatalmas, titokzatos világot leesdő, mindent megáldó papi kezek...

A misézési hatalmat is ugyanekkor adja át a Püspök. Kezükbé adja a Kelyhet a Tányérkával. A Kehelyben bor van s a Tányérban ostya.

A nagy titok végbement. Az új papok most már együtt mondják a misét a Püspökkel. Először mondják ki a titokzatos szavakat: „Ez az én testem... Ez az én vérem...” És először lesz igazán valósággá, hogy ők az Egyház szolgálói. Magukra kell tehát venniök az Egyház minden megpróbáltatását és keresztjét, minden örömét és dicsőségét. Közbe kell járniok azokért, akik a Szentélyen túl vannak s hirdetniök, adniok kell a Testé lett Igét: az Oltár Kenyeret s a Szentírás szavát. Közvetítőik Isten és a nép között s bemutatják a dicséret, a hála, a kérés és engesztelés Áldozatát. Az Úr, az örök Kapitány most mutatta be őket először az Egyház és a nép előtt, hogy a szenvedélyek megbokrosodott lovát megállítsák a Ma forgatagában a kapott Hatalom jogán. Mert, mint Jusztiniáni Szent Lőrinc mondja: „Úgy járuljon az oltárhoz a pap, mint Krisztus, úgy segédkezzék, mint az angyalok, úgy szolgáljon ott, mint a szentek és mint közbenjáró könyörögjön békéért, s a népek könyörgéseit ajánlja föl, mint áldozat-bemutató, végül imádkozzék önmagáért, mint ember...” Nagy, óriási színjáték ez, ahol az egyetlen miseáldozat folytán Krisztus, angyalok, szentek, közbenjáró szerepét vállalja az egyszerű igénytelen ember: a Krisztus szolgálja!...

A bűnbocsátó hatalom átadása

Ez már áldozás után van. Ekkor már Krisztus nem szolgálainak, hanem barátainak mondja új papjait. Odajárulnak a Püspök Atya elé. Kezét fejükre teszi s mondja: „Vedd a Szentlelket. Akinek megbocsátod bűneit, meg van bocsátva s akinek megtartod, meg van tartva.” Ekkor már a miseruhát is leengedik és a papi rend áldásában megerősítve nekiindulnak egy új életnek, új aratásnak, új Holnapnak.

A Püspök Atya azt mondta a szentelésen: hirdessétek meg az öröm és a visszafizetés napját. Ez a papi élet. Öröm és visszafizetést áldó kézzel hirdetni.

Margaret Mitchell: „Elfújta a szél” c. regényében leírja egy letűnt kor tükrén keresztül a mai világ lelkét. Ez a vonagló, háborúkat átvészelt, pestises tömeg végig a kaliforniai vidéken nyög a rányomott iga alatt. Seholy vigaszos, üdítő kép. Mindenütt háború, leigázás, szenvedély. Úgy látszik, seholy kiút nincsen. De egy helyen mintha a művészno magának sem merte volna bevallani a lelke mélyén döbbenetesen dörömbölő nagy titkot: a kiutat csak egy ember találta meg: Scarlett első vőlegényének fivére, aki – pap lett... Nem véletlenül került ez be ebben az ízig-vérig modern regénybe. Ma a zúrzavarban senki sem lát tisztán. Mindenki fejvesztetten hajszol hamis értékeket. Csak egy ébred rá a fejvesztett idegesség gyógyszerére: a pap. Önmagának is és rábízottaknak is megtalálta a legnagyobb kincset: az Isten Országának boldogító tudatát.

„Az Úrnak szolgálói”¹³⁶

Egy református lelkésznek küzdelmes élete tárul fel előttünk Farkas Lászlónak ilyen című könyvében. És benne, rajta keresztül minden papi léleké, akiknek megérintette száját az Úr s szájukba adta igéjét és nemzetek és országok fölé állította, mint Jeremiás prófétát, hogy gyomláljanak és romboljanak, szétszórjanak és széthányjanak, építsenek és ültessenek (Jer 1, 9-11). Mennyi küzdelembe, harcba kerül, amíg rádöbben igazi útjára Faragó Géza tiszteletes. Ezt a lelki célbajutást s ennek a célbajutásnak lelki állomásait, fokozódó föliztását állítja elénk megrázó erővel az író.

Mindennapi küzdelem

az elindulása. Azok, akik nem választották meg, gyűlölettel tekintenek rá és keresztezték szándékait. Parókiája rendezetlenül beékelt háromszáz reformátussal az 1500 görögkeleti közé: ez Kőröshát, az ő állomáshelye. A lelkészlakot hozatja először rendbe, hiszen ilyen siralmas Parókiára nem hozhatja jövődöbelijét. És ez a jó szándékú terve is mennyi összeütközésnek lesz a kiindulása. A felsőbbbségtől ígért segélyek csak kis részét kapja meg. Mennyi ellenszenvet és megjegyzést kellett eltűrnie.

Igyekszik kibékíteni ellenfeleit, s az ellentétek megszüntetésén fáradozik. Sokszor az a baj, hogy hallgat, sokszor az, hogy beszél. Kurátorának leánya szenvedélyes vággyal közelít feléje. Ahelyett, hogy lefegyverezné, ellenségévé teszi. Minden, minden, amihez nyúl, csak bajt hoz reá. Már-már kétségbeesik, amikor a

Gondviselés

megmutatja a körülötte vergődő embersorsokat. A szenvedélyes, de szerencsétlen kurátorlány, a tréfás, de belül gyöttrődő tanító, a földhözragadt, közömbössé ridegült emberek, az összetört lelkő evangélikus esperes, akinek vagyonát fölemészti a beteg feleségére hiába elpatikázott pénz, a felfelé ívelő pályájú, de aztán kettétört utú katolikus pap. És ő meglátja ezekben az embersorsokban a Gondviselő Istennek ezeken keresztül neki szóló üzenetét. Meglátja, hogy nekik sokkal nagyobb keresztek mért az Úr, mint neki. Látja azt, hogy sorsa az övé is, mint a többieké: kemény, fogat összeszorító, de magát leverni nem engedő magyar

136 In: Az egység útja, 1943. szeptember. 279-280.o.

sors. És ennek a keménykötésű magyarnak hiába állnak útjába az akadályok, semmi sem szegi ketté akaraterjét, mert tudja, hogy kezében az igazság. Meggyőződött a maga igazáról, hisz elhivatottságában s ez ad neki nagy, mindent legyőző öntudatot s ezért meri két kézzel torkon ragadni a végzetet. Amikor a ráacsarkodó bíró hősies lelkű feleségében rádöbben egyszersmind a maga nagyon is hétköznapi gondolatvilágára, s dermedten hallgatja az egyszerű, de őérte összevert, kék-zöld foltos asszony, amint mondja: „Köszönöm Jézusom, hogy érted szenvedhettem!” - ezzel óriási távlatok zsilipjei szakadtak fel lelkében. Mind jobban és jobban kiforrt hivatástudattal öntudatosult személyisége a szenvedés tüzeiben. Lassanként csak egy gondolata van: az

Oltár szolgálata.

Amikor a katolikus pap barátjának, akivel még tábori lelkész korában kötött értékes barátságot, meghallva vívódásait, keresztjeit, nagyon megértette a katolikus pap sorsában a maga királyi szolgálatát is:

„Egyszer eszembe jutott már, hogy itt hagyom az oltárt...elmegek... – kezdte el neki vallomását a katolikus pap. – Azzal a nyelvtudással, ami nekem van, a jég hátán is jobban megélek, mint ebben a plébániában... De ha arra gondolok, hogy többen nem vehetem magamra a reverendát, meg a karinget és nem mehetek fel többet az oltár lépcsőjén és nem emelhetem fel a szentostyát és nem mondhatom többet: hoc est enim corpus meum... hát úgy érzem, hogy a pusztá gondolatára is beleőrülök... Elvégre nem azért vagyok koldus... mert egyszer nekem is véleményem volt valami felől, hanem azért mert Isten állított ide, Isten szentelt szolgává és nekem itt kell maradnom, ha két napban is eszem egyszer... Aki egyszer szent dolgok után nyújtotta kezét az olyan igát vett magára, amit nem lehet többé levetni... ”

...Aki le tudná vetni a reverendát, úgy érzem, hogy sohasem lehet többé azoknak egész az életük. Valami kiesik az életből. A szolgaság méltósága... az egész földön enyém a legnagyobb méltóság: az Úr, a legnagyobb szolgája vagyok. Komisz hitvány szolgál, de az övé vagyok... És aki ezt valaha érezte, átélte, az nem tudja teljesen levetni se a reverendát, se a palástot. A fél lelke itt marad, én pedig az egész lelkemet szeretném megmenteni, ha az életben már semmi egyebet nem menthettem meg magamnak... Ezért nem megyek...”

Ez a csodálatos vallomás azután egészen átjárja lelkét és még nagyobb lelkesedéssel végzi lelkészi ténykedését. Mindennap istentiszteletet tart. Temet és ötpengőst nyom a koldus özvegy markába. Részvétellel lehajol a könny, a szegénység, az egyedül levők felé. Lassankint teljes erővel lobog fel lelkében a

hit és bizalom.

Gyöngyörűen mondja el a Gondviselésbe vetett hitét: „Látja Juliska ezt a bogarat? Nem bántom nem is akarom bántani, csak fogom az ujjaim között. De egészen bizonyos, hogy még ez a szeretetteljes érintés is fáj már ennek a szegény bogárnak. Én is így vagyok az Istennel. Csak a karjába ölel, vagy a keze közé fog, de már az nekem fáj... de az jó, hogy fáj... A porszem embernek fáj a végtelen Isten, az egyetlen Úr ölelése... Ezért tudok vállalni mindent...”

Igen, mindent: felesége megzavarodását, híveinek közönyét, sikertelenségét, szegénységét, egyszóval a szenvedését.

De a Gondviselés csodálatosan megold mindent. Olyan életszerű olyan remekszép gondolat az, hogy a jóságos Úr a legnagyobb bajban mindig segíti. A híveit visszavezérli, a feleségét meggyógyítja, azután rendbehozza, hozzászelídíti ismét az embereket. És akkor bontakozik ki benne a színpompás egészségében lelkészi hivatásának értékes vonása a

Karácsonyi Lélek...

Amikor így kitisztult, megoldódott körülötte és benne minden, tudta, hogyan bánják népével. Karácsony napján kemény önvallomást tart: hogy a népen olyan, amilyen, ennek

egyesegegyedül ő az oka. A zsúfolt templom előtt meggyónja vétkeit és egyenként és összesen mindenkitől bocsánatot kér.

A nép először nem érti, nem veszi észre a Karácsonyi Lélek csodáját. Nem értik lelkipásztorukat, hogy magára veszi a gyülekezet bűneit. De ő már látta és biztos volt benne, hogy az Ige diadalmasan indult el a lelkek között és a szeretetlakomán, az Úrnak emlékezetén mindenki részt vett ezen a napon, aki csak a templomban volt. Ebben a szent egymásra találásban született meg Krisztus Kőrösháton: benne a népben. Rimánkodó tekintete, megbocsátó és a ma emberének oly sokat jelentő Karácsonyi lelket.

Megrendítő, amint ismét egészséges nejevel imádkozik hálaadásul a katolikus templomban s mellettük suhan el – véletlenül-e – a most már szint megbékélt katolikus pap barátjuk – szerzetesi ruhában...

Karácsony Lelke csodálatosan megoldott mindent. Átizzította szívüket és mint az izzó parázs világítottak mindannyian a lélek sötétségében és melegítettek is ebben a fagyos világban, s hirdették a Karácsonyi Lélek evangéliumát: „Dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarátú embereknek...”, hogy rajtuk is beigazolódjék Genf szent Püspökének a szava: „Mert több legyen foghatsz egy kanál mézzel, mint egy hordó ecettel...

Mennyivel más, mennyivel tisztultabb levegő csap felénk Farkas László regényéből a református tájakról, mint egyik-másik protestáns szépíró műveiből (hogy nevet ne említsünk). Köszöntjük ezt az emelkedett lelkiséget s keresztény többletet nyújtó református „papi” regényt.

Az író az önmagával vívódó katolikus pap példájával is elősegíti regénye hőséneke áldozat vállalását. Első pillanatban különösnek tetszik ez az eljárás; de ez a beállítása is meghatározó és katolikus szempontból kifogástalan.

Farkas László külön érdeme, hogy tiszteletreméltónak mutatja be a papot áldozatos, nemzetmentő és lélekmentő hivatásában, „Isten igájában...”

Mert akit egyszer meglehet a Lélek,
Annak mindegy-lom élet vagy halál:
Az él és áll és énekel és alkot
Megyeren és Magyarországon,
Hét világrészen és másvilágon,
az Isten őt úgy segítse. Ámen.
(Sík S.: Megyeri hitvallás.)

P. Leontin: Mondela, a rabszolgalány¹³⁷

Véres verekedések, fegyvercsörgések, eszeveszett kiabálások s emberhúsból készült őrzöngő lakomák: ezek voltak azok a dolgok, amik átlengték Mondéla gyermekkorát és ifjúságát.

Az igaz, hogy az ő ereiben is harcias vér csörgedezett. A hatalmas Dwéla-törzs lánya volt. Ez a törzs volt a Felső-Kongó vidékének legfélelmetesebb és legnagyobb törzse. Érthető, ha Mondéla ilyen volt, hiszen ennek a néger törzsnek minden háborús ösztönét és vadságát örökölte.

137 Olasz eredeti után: P. Lukács Pelbárt, Budaapest, Kiadja: Ferences Missziók Országos Ügyvivősége, 1944, Ferences Világmissziók 31. sz.

Mondéla idejében még nem hatoltak be a törzsek erőrengeteibe s ezért a törzsek élték a maguk világát béke és véres marcangolások közepette.

Kis semmiség egész falvakat szólított fegyverbe: az ültetvényekben okozott csekélyke kár, egy kunyhó eltűnése, vagy pedig egy varázslónak dühe egy másik falu varázslója ellen. A háború ismert kiáltására: „Moanzu!” a harcosok egy emberként helyezkedtek készenlétbe s a Főnök vezetésével háborúra indultak mérgezett nyilaikkal az ellenség ellen. Mondéla éppen ilyen Főnöknek, a hatalmas Ngirinek volt a leánya. Tüzes vére, vakmerő bátorsága csak egyet sajnált: hogy nem lehet ő is férfi, legalább belekeverednének a küzdelmekben, mint atyja és bátyjai, mint törzsének összes nagyjai...

Igen, a harcba szeretne kerülni, vagy legalábbis szeretné elkísérni a férfiakat, mert Mondéla fegyverzajban élt már gyermekéveiben is. Most, hogy ifjú leány lett, tudta, hogy majd ő is idejut hamarosan, hiszen a harci verekedések alatt a faluban csak a gyermekek és az öregek maradtak, az asszonyok mindig elkísérték a harcosokat, hogy a mérges nyilakat előkészítsék nekik, a lándzsák hegyét kicseréljék és hogy a harci lelkesedésre biztassák őket eszeveszett kiáltozásaikkal.

De az asszonyok legfőbb feladata csak a győzelem után kezdődött. Ők vágták össze az áldozatokat darabokra s ők készítették el győzteseknek a győzelmi tort.

Mint egy fiatal nőtényitigris, olyan élvezettel vett részt Mondéla mindig ezeken az előkészületeken. A vérnek a szaga egészen megbűvölte és megrészesgítette. És törzsének férfiai csak egyet ismertek: a győzelmet. Nem ölték meg azonban az összes legyőzötteket. Sok nő és gyerek fogoly lett és messzire hurcolták őket, ahol nem találták meg már a még életben maradt hozzátartozóik. Innen azután elvitték őket és rabszolgákként eladták mindegyiket. Hány ilyen szomorú csapatot látott már elvonulni Mondéla! Mennyiszer látta, hogyan kínozzák embertelenül a győzők ezeket a szerencsétleneket még a győzelmi mámor hevében!

A győzelmi lakomák után leírhatatlan dorbézolások következtek éjszakákon keresztül. Az erdő mélyében, az ezüstösen kék holdfénynél, vörösen szikrázott szét a tisztáson az éjszakai tánc lobogó tüze. Férfiak, nők és gyermekek, közben a tűz mellé ültek, majd a tam-tam ütemesen lázas dobogására lassankint fölemelkedtek. Ekkor a kiszemelt táncosok elkezdték a táncot. Szájukban szélespengéjű kés, nyakukon hatalmas leopárdfogak s mind szédültebben és szédültebben ugráltak, hörögtek habzó szájjal. Táncukra a muzsika is, a nép is őrjöngött, mint a megszállottak, üvöltöttek, húsukat tépték, lihegtek, míg a rettenetes erőfeszítésben az egész falu össze nem rogyott...

Így aludtak el dermesztő zsibbadtsággal, míg a vöröslő nap be nem izzott a kialudt parázsra és a halottnak látszó falura.

Mondelét szerette a falu, hiszen atyja gazdag és hatalmas volt s nem volt a Főnöknek olyan harcosa, aki ne akarta volna megnyerni Mondéla kezét. De hiába vittek rengeteg ajándékot Ngirinek – rengeteg értékes ajándékot: pálmabort, kecskéket, fűszereket, fegyvereket, leopárdprémet, – mindenkor visszautasítás volt a válasz. A Dwélák tüzes leányának nem számított a gazdagság: ő „oroszlányszívet akart”.

Ezért nem volt neki egy harcos sem jó és megfelelő, pedig harcias bátorságáról híres volt a törzs minden fiatal tagja.

Egyik napon vészkiáltás futott végig az egész falun. Úgy látszott, hogy Dwélák véráradatát már nem tudták tovább elviselni a körülöttük lévő kisebb törzsek. A rablások, tüzek és gyilkosságok összefogásra kényszerítették őket a Dwélák ellen. Végre ütött nekik a bosszú órája! Ha a kisebb törzsek nem is olyan vakmerőek, de együttesen nagyobb számot jelentenek. Az örökösen csak zsákmányoló törzs ellen föllobbant teljes erejével a gyűlölet s testvéri összefogásuk a száz kis törzset félelmetes hadsereggé kovácsolta össze!

Ngiri látta a veszedelmet. Bizony, komoly lett a baj. Kevély bátorságának híre ment a régi szövetségesek közt és éppen ez a gőgje hidegítette el őket maga mellől. A hatalmas sereggel szemben csak saját harcosai álltak, akik hiába bátrak és rettenthetetlenek, mégis csak egy ökölcsapást jelentenek a számban jóval nagyobb ellenséggel szemben. Bizony Ngirit, életében először elfogta a félelem.

Nincs tehát más hátra, mint csekély számú törzsének más barátságos törzset megnyerni. Mondéla leányának kérői közt volt azonban mégis egy, akire Ngiri szívesen tekintett: Oyama, a M'Bommó törzs fiatal Főnöke, aki atyjának és testvéreinek halála miatt egy nagy és félelmetes törzs feltétlen ura lett. Egy titkos követség el is indult egy szép reggelen M'Bommó faluja felé igen szép lovas csapattal. Nem sokkal ezután Mondélát sátorába rendeli atyja. „Mondéla – szólt hozzá atyja hivatalos hangon – megelégteltem különös visszautasításaid és kikosarazásaid. Tudd meg, hogy elfogadtam Oyama ajándékait, éppen ezért ettől a pillanattól kezdve az övé vagy”. Majd kissé kedvesebben – hiszen mindezek mellett is szerette Mondélát – így szólt hozzá:

„Büszke lehetsz férjedre Mondéla. Oyama gazdag, bátor harcos és hatalmas. Méltó arra, hogy a Dwélák leányának kezét nyerve meg”.

Mondéla egy szót sem szólt. A Főnök beszélt, nincs mit mondani. Atyja előtt, aki végeredményben az ő ura és gazdája is, meghajlott a fiatal néger lány gőgös büszkesége s olyan kezes lett előtte, mint egy kis bárányka.

Két nappal később, díszes harcicsapat jött a törzs új asszonyáért. Végülis igaza volt Ngirinek: Oyama méltó férje volt egy Dwéla-leánynak. És Mondéla úgy találta, hogy valóban nincs mit sajnálni a múltat, különösen, mikor egy bájos kis csöppség érkezett meg, hogy megörvendeztesse a Főnök gazdag sátorát.

Az őserdők rengetegében az anyai örömök erőteljesebbek. Egy fiú érkezését ünnepnek tartják, hiszen a fiúk fenntartják továbbra is a törzset. De a leánynak azért örülnek, mert a leánygyermek szerencsét hoz a törzsnek. Csupa derű, csupa öröm most az egész Oyamacsalád s az anyai örömök még a harci kedvet is felejtetik Mondélával. A nagy vadászatok azonban állandóak M'Bommónál, s a vadkeresés a végtelen esőerdőben éppen nem veszélytelen. Ilyenkor vagy egy veszedelmes vadállattól szabadítják meg a vidéket, vagy pedig egyszerűen tigrisre, vagy elefántra vadásznak. Persze a fölzagatott vad rettenetesen fölbőszítve mindent szétszaggat, ami útjába esik. Ilyenkor az embervér is folyik néha s ez fenntartja a harcosok harcikedvét.

Moanzu!

A Dwélák törzsében minden a hétköznapi mederben folyt.

Az egyesült törzsek fenyegető és várt támadása nem következett be. Talán a kósza hír csak a gőgös Dwéla-nemzetség megfélemlítésére terjedt el csupán? Vagy talán inkább, nem sikerült az összeesküvés? Bármint legyen is, hónapok, majd évek teltek el s azóta a Főnök még azt a félelmetes napot is elfelejtette, amikor végső megszorultságában leányát adta zálogul egy biztos szövetség megkötésére.

Azért egy kissé lehűtötte a Dwélák harci kedvét ez a kellemetlen lecke. A törzs legalább egy időre megelégedett az antilopok, gorillák, tigrisek és leopárdok megölésével. De lassankint fölbőszítette őket a szomszédos faluk nyugalma és jóléte s a harcosok elfelejtették a hamu alatt izzó parazsat és harci dicsőségről ábrándoztak. Ismét mézszárlásokat és emberhúsból készült lakomákat tartottak s ismét láthatták a törzs asszonyai a rabszolgák szomorú, fájdalmasan elvonuló menetét.

De – amint ez várható volt – ez az újabb csóva ismét lángbarobbantotta a hamuban üszkösödő parazsat és a nagy csendben elkészült sereg azonnal kész volt a legvéresebb megtorlásra.

Moanzu! - hangzott a harci kiáltás s ez a kiáltás egy emberként maga köré gyűjtötte Oyama törzsének embereit. Mert Ngiri leggyorsabb futárait menesztette M'Bommóhoz, hogy segítségét kérje. Ezúttal azonban a helyzet igen veszedelmes volt. A kém jelentette, hogy az egész falut körülvette az ellenség és félelmetes sereg az erdők védelme alatt óvatosan, előrenyomul: talán arra várnak, hogy besötétedjék s akkor hirtelen meglepnék a Dwélákat s rajtaütésszerűen fölkoncolnák az egész falut. Ezért kért Ngiri gyors segítséget vejétől és annak törzsétől.

Késedelem nélkül elkészítették a csónakokat s a hatalmas folyamon hangtalanul siklottak tova. A férfiak teljes erővel eveztek az árral szemben s térdükön szorították lándzsáikat. Még az este leszállta előtt meg akartak érkezni Ngiri falujában. A Főnök csónakjában volt Mondéla is, s karjában tartotta kis gyermekét. Ez az első alkalom, hogy szülőfalujába visszatér; és valami érthetetlen szorongás nyomta a szívét, mintha közelgő veszedelmet érzett volna meg asszonyi szíve.

Végre valahára föltűntek az első sátrak. Megérkeztek.

Érkeztüket megkönnyebbülten és kitűnő örömmel fogadták. Szétoztották az őrzásokat s az őröket a fák sűrű lombjával álcázták és vártak.

Moanzu! Amint a kém megmondotta, az ellenség éjtszakai támadást tervezett ki. És egyszerre a gyantafáklyák imbolygó fényénél elkezdődött a küzdelem. Lándzsák zörgése, nyilak halálthozó esője, vadállati üvöltések... A férfiak küzdelmének, mintha rossz szellemek lennének, de az ellenség száma óriási, percről-percre nő.

Mondéla is itt van az asszonyok közt, rögtön a harcosok mögött. Kimondhatatlan aggodalommal látja, hogy a küzdelem a győzelemnek semmilyen reményével sem kecsegtet, sőt övéi hátrálni kezdenek menthetetlenül. Már a sátrak körül nyaldosta a fákat a tűz és

sziszegve recsegtek-ropogtak nemsokára a sátrak eresztékei is és hatalmas lángcsóvák szakadnak föl az ég felé, mintha gyásztüzeket jelképeznének.

Egyszerre csak Mondéla atya sátrába rohan, megragadja kisfiát, akit egy fiatal rabszolgalány őrizetére bízott. Szorosan tartva a karjai közt, kirohan, mintha esztét veszítette volna...

Úgy látszott, hogy mindkét főnök – atya és férje – ottveszett az ütközetben. A fejetlenség, a rettenetes kétségbeesés legalábbis ezt mutatták. Tehát a szerencsétlenség megtörtént s ez már kikerülhetetlen.

Mondéla azonban most mindezzel nem törődött s csak egy hang tépte, cibálta belsejét: az anyai ösztön, mely azt kiáltotta neki, hogy minden áron mentse meg kisgyermekét.

Menekülni akar... igen, de hova, merre? A vér és tűz köre mindjobban szorult a falu körül, mint egy vadállati száj, amelyből nincs többé szabadulás.

De nini: ott lenn, ahol a folyó kiáradáskor kiönt, ott még van egy kis kiút, ahol egy kis cserjés elzárta az utat az üldözők elől, ott még szabad az út. Mondéla arra menekült. Már átugrotta az összevissza útjában álló repkényeket, amelyek tüskéi összeszurkálták s lábából sűrűn kiserkedt a vér. Az ordítások, a fegyverek zaja mögötte hallik már s úgy érzi Mondéla, hogy eszeveszett futása mégsem volt hiábavaló...

Egyszerre csak egy kiáltás. Ez a kiáltás hörgésbe fulladt és ez a kiáltás eldöntötte az ütközet kimenetelét.

Mondéla elveszett! Egy ellenséges férfi észrevette a menekülését és követte őt. Hirtelen fölbukott az egyik bokorból, eléje ugrott, letépte kezéről a kis gyermeket s hatalmas ütést mért lándzsájával Mondéla fejére. Füle táján azonnal hatalmas sugárban szökött ki a vér és hamarosan csupa vér lett egész teste. Ez a fájdalom sem tudta azonban Mondélat a földre teríteni, pedig egyik füle majdnem egészen leszakadt. Mint egy anyaállat, emberfölötti erővel újból tapraáll és gyermeke megrablójának rohan. A férfi nyugodtan a meredek út felé tart, ahonnan mindketten elindultak. Mondéla követi őt s köveket, tüskés ágakat tart kezében és rá akarja dobni támadójára, hiszen a sebéből ömlő vér egészen megvakította. Ezért nem veszi észre, hogy kisgyermeke rablójának vállán van s az ütések őt is érhetik s nem is hallja a kisfiú sírását.

Ki tudja meddig tartott volna ez a rettenetes őrjöngés, ha az ütés miatt és a vérvesztés miatt el nem fogyott volna Mondéla Ereje. Kimerült sóhajjal rogyott össze azzal a boldogító érzéssel, hogy a halál karjaiba rogyott, mert ezen a földön elvesztette most már mindenét.

Mikor magához tért, jó néhány óra múlva, Mondéla nagy sátorban találta magát törzsének többi asszonya között s a szomorú csapat fölött egy fegyveres harcos őrködött.

Szóval rabszolga lett! Íme további napjaira ezt a sorsot szánta a végzet! Neki már mindennek vége! Hova lett most már büszkesége, harci kedve, neki, Mondélának, Főnökök leányának és feleségének!...

Fiacskájáról semmit sem tudott. Megsebesült-e a rablás erőszakossága következtében, vagy talán meghalt a kicsike? Vagy pedig más rabszolgacsapathoz rakták őt s aztán eladták, ki tudja hol, ki tudja kinek?

Másnap, még szürkületkor a rabszolgákat Mondélával együtt bilincsbe verték s egy erdő felé hurcolták őket. Minden útbaeső falunál valakit eladtak. Mondélát még friss sebével együtt eladták a Bolombó-törzsből való Nyabútónak.

Megkezdődött hát neki is a borzalmas gyötrelmek élete. Egész nap keményen kellett robotolnia egy odavetett darab kenyérért, vagy egy marék banánlisztért. És még csak törzsének fájdalmas énekeit sem volt szabad énekelnie a maga vigasztalására. Közös sátorban élt és aludt s ha meghallották, hogy valaki énekel, kitepték nyelvét. Önmagát kellett lelke bensejéből vigasztalnia a nyomorúságos rőzse és sárkunyhóban. Amíg ifjú ereje megvolt, valahogy csak ment ez az élet, de mikor érezte hátában és lábában az öregség jeleit, ő lett a falu bűnbakja. Lustának, semmirekellőnek tartották, nem adtak neki enni, boszorkánysággal vádolták, s őt tették felelőssé és bűnössé, ha a törzsben meghalt valaki. Mivel látta, hogy mennyit ér már gazdái szemében, úgy érezte, hogy rajta már csak valami mérgezett ital segíthet s a halál lehet csak egyedül megváltás számára.

Mindamellettt megmaradt benne az életösztön s igen ügyesen elkerülte azokat a helyeket, ahol veszedelemben forgott élete. Pedig nem tudta miért harcol az életéért ő, a megvetett, a senkitől észre nem vett szerencsétlen?

Még életerős volt, amikor menekülést kísérelt meg. De az őrizet igen szigorú volt s így a rabszolgálynok minden kísérlete hiábavaló volt. Mégis... egyik napon elhatározta Mondéla, hogy különböző eshetőségek közül kiválasztja a magának megfelelőt és övé a világ. Ámbár tudta, hogy ha rajtakapják, rettenetes lesz a büntetése. Bár az is lehet, hogy észre sem veszik eltűnését. Aztán elgondolta, hogy sikerül a faluból kiszöknie. Igen, de aztán? Hova megy? Lába már nem fiatal s rövid távolság után már fölmondja a szolgálatot, s ha el is ér az erdőbe, mi vár rá? Leopárdok, kígyók, őserdei borzalmak.

Óh, hányszor végiggondolta ezt a tervét s végül is mindig ugyanoda lyukadt ki: túrni és vonszolni az igát s inkább várja a halált a nyomorult viskóban, mint vállalni ezt a csöppet sem kecsegtető szabadságot. Hiszen azt sem tudta öreg feje, övéi merre vannak s élnek-e még. Úgyhogy várta beletörődött fásultsággal napról-napra, milyen újabb megpróbáltatást ró rá a végzet.

Már élete utolsó napjait számlálhatta Mondéla, amikor egyik este a tábortűz körül összegyűlt törzsben szokatlan élénkséget tapasztalt.

– Igen, láttam – mondotta Makwuola, a főnök idősebbik fia – láttam a fehér embert. Ma reggel érkezett s a falunak a másik végén vert sátrat egész házanépével a nagy tisztáson...

– Vajon miért jön ide a Fehér Állam? Miért jön Bolombóba, mit akar tőlünk – sziszegett, morgott Nyabútó, az öreg főnök.

S a legkülönfélébb föltevészek cikláztak a hamvadó parázs fölött.

Mondéla azonban hirtelen boldognak érezte magát s hevesebben vert a szíve ennek a hírnek a hallatára.

Bár szegény, mindentől elzárt rabszolga volt, mégis tudta, hogy néhány éve a „fehér emberek” bevonultak erdeibe s átalakították elhagyott helyeiket, nagy házakat, utakat építettek s az utakon csodálatos gépek szaladgálnak. De azt is tudta, hogy ők az igazi gazdák

itt s még a félelmetes Főnök is meghajlik föltétlenül akaratok előtt. Mindezt tudta róluk s félelemmel vegyes tisztelettel tekintett föl rájuk, bár alkalma még nem volt a velük való találkozásra. S most íme: a falutól néhány lépésnyire itt van az „Állam Embere”! Hirtelen vakmerő ötlete támadt. Szabadságvágyának tüze ismét hatalmas lánggal lobbant föl benne s szép lassan a főnök mellé kúszott:

– Főnök – mondta – én is szeretnék a fehér emberrel beszélni.

Szigorú tekintettel mérte végig Nyabútó. Vajon mi veszéleset mondhat ez a gyerekes öregasszony az Állam Képviselőjének, aki nagyon valószínűen meg sem hallgatja őt. És mert mással volt elfoglalva, szórakozottan intett a fejével. Másra sem várt az öreg Mondéla. Eszébe sem jutott a nap fáradalma, s nem is ment ki az útra, hanem árkon-bokron keresztül rohant a legközelebbi tisztás felé. Makwualának igaza volt: a selymes pázsiton kis sátrak fehérlettek s a fehér emberek a sátra között járkáltak, miközben egy sereg fekete az ételről gondoskodott. Mondéla bátorságot véve magának, szólta, hogy az Állam Emberével akar beszélni. És a fehér ember olyan jóságosan fogadta, hogy Mondélának a nem várt szeretetre könnybelábadt a szeme. Eléje tűnt neki hirtelen Ngiri, a hatalmas főnök, a jólismert környezet, ahol mint tüzesszemű kislány szaladgálta be a falu erdeit és útait. Eszébe ötlött a játék, amivel a törzs többi leánya mulattatta a főnök büszke leányát. És Mbombo? Harcias, erős, ügyes férje, aki mindent megtett érte. Ő, hogy örülne, ha láthatná még egyszer őket. Észre sem vette, hogy a fehér ember is látja, amint legördült ráncos, öreg arcán két kövér könnycsepp. Hirtelen így szólta hozzá, aki az ő nyelvén is értett: Uram, adja vissza a szabadságomat. Gazdáim gyötörnek, vernek, éheztenek és folyton azt vetik a szememre, hogy semmi hasznom sem veszik. De meg a nagyobbik fájdalom az, hogy elhurcoltak hazulról, atyám, férjem mellől s kisfiam a szívemről tépték le. S ez a rettenetes gyötrellem már harminc éve tart!...

Nem bírta tovább. Hangosan zokogott, úgyhogy köréje sereglett a többi ember is. A fehér végighallgatta s megígérte neki, hogy törődik vele.

– Néhány nap múlva Fokvárosba megyek s ott eléhozom ügyedet. Légy nyugodt, elvittelek onnét! Mondéla örömmel és nagy-nagy megbékélt reménységgel tért vissza nyomorúságos viskójába...

Mikor a fehér ember visszatért Fokvárosba, elment a Ferences Mária Misszionárius Nővérek kolostorába s kérte őket, hogy fogadják védelmükbe a szegény rabszolgányt.

– Szegény szerencsétlennek körülbelül harminc éve nincs otthona. S ha vissza is térne szülőfalujába, ki tudja, ott találja-e még övét s az ilyen öreg, mint ő szegényke, hogy tudna magától megélni. Ezért gondoltam a kedves Nővérekre.

Természetesen elfogadták a Nővérek a Kormányzó ajánlatát. Három nappal később a Kormány két megbízottját Bolombóba küldték azzal, hogy késedelem nélkül hozzák el a fokvárosi Szent Lambert-kolostorba Mondélát.

Nyabútó egyrészt örült, hogy megszabadul egykönnyen a hasznavehetetlen Mondélától, másrészt pedig félt, hogy nem lehet a fehérekkel ujjat húzni, ezért rögtön átadta Mondélát. És így az isteni Gondviselés a Dwélák leányát hosszas megpróbáltatások után a béke és nyugalom otthonába vezette.

– Áhítatos nyugalommal érkezett meg hozzánk – mondták a Nővérek. - Fehér haja belevilágított fekete ráncos és sebhelyes arcába.

– Ámbár sohasem látott egyetlen Nővért sem közülünk, mégis megilletődés és csodálkozás nélkül tekintett ránk. Mindjárt megnyertük bizalmát. S mikor kék ruhájába öltöztettük, melyet minden gondozottunkra ráadunk, csodálatos öröm, boldogság sugárzott megkínzott, de most már mosolyogni tudó arcán.

– Most ott guggol naphosszat Mondéla a tűz mellett és még magának sem akarja elhinni, hogy ez az öröm most már nem marad el mellőle soha többé, oly boldog és megelégedett új életkörülményeivel. De nem csak azért boldog Mondéla Szent Lambert kolostorában, mert semmi sem hiányzik neki, mert gondozzák, ruházzák, táplálják, anélkül, hogy igavonó állat módjára bánnának vele. Most, hogy szabad lett, ráébred lassankint a szegény jó öreg Mondéla egy másik, sokkal nagyszerűbb és értékesebb szabadságra: az Isten fiainak szabadságára. S ezt a szabadságot kutatja a tűzben eléggő rőzsegallyak zizegő játékában, a tenger titkos suttozásában, a napfölkelte s napnyugta bíborában.

Mert mióta a nagy Nzambiról, az ég hatalmas Uráról hallott, azóta nem ismer elég nagy áldozatot ahhoz, hogy megszerezze a minden tudományok legnagyobbikát, hogy vehesse az élet és megújulás, a szeplőtelenység és újjászületés áldott Vizét: a Keresztséget!

Amikor reggel a Nap bíborvörös fejét megmártja a végtelen tengerben, fölébrednek Mondeláék is a csengő szavára. S az ezüstös csengő a kápolna szelíd pislákoló kis mécsese elé hívja őket, ahol megmutatta már nekik a kedves nővér, hogy ott lakik, a kis ajtó mögött Nzambi, a nagy Úr, a tűz, a tenger, az ég és föld főnöke. S akkor elkezdik tiszta szívük egész áhítatával énekelni reggeli imájukat, amelynek dallamában ráismernek falujuk ősi, elnyújtott vágyódó, egyhangú muzsikájára. Hányszor énekelte ezt tüzes, fiatal szívvel Mondéla s most milyen jól esik Nzambit az ősi énekkel dicsérni:

Fölkelt a nap, Istenünk fénye,
légy üdvöz életünk egyetlen reménye:
áldott Mesterünk.

Jöjj közénk fényes, fehér sugár,
szívünk érted minden bűnt utál,
áldott Mesterünk.

Kia könnyünket letörölted,
követünk Téged s járunk mögötted
áldott Mesterünk.

Imádunk, áldunk fehér Kenyér:
fogd a szívünk: Szívedbe befér:
áldott Mesterünk.

Mikor pedig leszáll az est s megtelik a levegő a nagy tűzpiros vanília-virágok s azáleák illatával, akkor egy régi néger bölcsődal dallamán köszöntik a fehérek és feketék közös Anyját. Könny csordul még sokszor most is Mondéla szemébe. Hányszor altatta el ezzel a dallammal Mbombó kisfiát, aki ki tudja, hova lett azóta. S hány és hány fekete édesanya énekelte már ezt a kis éneket azért, hogy majdan mindnyájan énekelhessük a Közös Édesanyánknak valahol messze Afrika földjén is:

Palástod alatt, ó Mária,
nyugtot talál népünk minden fia!
Légy áldott!

Mikor ránk le hull az ezüstös est,
rajtuk ragyog jelünk: a Kereszt.
Légy áldott!

Mert bár testünk kívül, mint a szén,
de a szívünk belül hófehér,
Légy áldott!

Áldj meg, hogy nyugodt legyen éjszakánk
s maradj velünk édes jó Anyánk.
Légy áldott!

Kétszeres szolgálid vagyunk
Tengerünkben fénylő Csillagunk:
Légy áldott, légy áldott! Ámen.

A keresztény Kína véres napjai¹³⁸

A ma vértanúi

Az 1900. év a kereszténységnek Kínában valóban a Vértanúság korszaka volt. Még emlékezetünkben él az Európába küldött kábeles táviratok döbbenetes ismertetései, majd a tűzvészokről, mészárlásokról, gyilkolásokról küldött levelek. Sokat csak a képzelet szült, soknak azonban alapja is van. A sok zavaros képzeleti szülemény között azonban a legtöbbje valóság, ami érhető is épen, mert valós eseményeknél, egyéni vélemények mindig előfordulnak.

De a zavaros elemeket a rend és a történeti célzatosság később kitisztította. Ebből kitűnt, hogy a kiöntött vér nem volt annyi, mint először gondoltuk. És ha nem is folyamokban, de legalábbis patakokban ömlött a kiöntött vér. Az áldozatok száma csekély, de nagy számban

138 Összeállította: Lukács Pelbárt, Kiadja: Ferences Missziók Országos Ügyvivősége, Budapest, 1944; Ferences Világmissziók 33. szám

voltak olyanok, kik túléltek a kínzásokat. Ezeknek kelt védelmére a vallás és a társadalom mindenütt szerte a hatalmas Birodalomban.

Mikor az igazság s a nyugalom visszatért, maguk a hóhérok kezdték tisztelni áldozataikat. Csodálták lelkierejüket s ha másért nem, érdekesség szempontjából gyűjtötték össze mindazt, ami ezeknek az áldozatoknak a megdicsőüléséhez szükséges volt.

Sciausi első vértanúi

1900. július kilencedike. Az Égi Béke Utcájának börtönében ott van már két püspök: Grassi Gergely és Fogolla Ferenc; két pap: P. Illés és Teodorik; egy testvér: András testvér, hét ferences Mária Missziósnővér néhány árva kislánykával, öt kispap, valamint kilenc szolga.

Ezen a napon szerte a városban hirdette Yousien, az alkirály megbízottja, hogy bántódása nem esik senkinek. Mégis mint valami zsarnok szolgálkkal, boxerekkel és banditákkal vetette körül magát és elhatározta, hogy titokban lemészároltatja az egész telepet. Ezért titokban, mert a nép többsége szerette sokszorosan tapasztalt jótevőit, a missziós atyákat. Mindazonáltal a testvérek szelíd derűvel ülték körül az asztalt, hogy utolsó szeretetlakomájukon lehessenek együtt úgy, mint régen Róma vértanúi.

Igen érdekesen írja le nekünk az egészet egy szemtanú:

„Július 9-én reggel, miután elmondtam szentmisémet, szegényes reggelimet elköltöttem, öregasszonynak öltözve, hogy meglátogassam testvéreimet, a börtönben. Mikor a Grassi püspök meglátott, vidáman kiáltott föl: „Óh, Isten hozta, Antal Atya!” Majd kikérdezett a városban hallható hírek felől. Elmondottam neki, hogy egyesek szerint még ma meggyilkolják az európaiakat, mások szerint visszaküldik őket Európába. Mire Grassi püspök így felelt: „Bármilyen történjék, legyen meg Isten akarata!...”

Elbeszélgettünk kedvesen és testvériesen fél tízig s már épen el akartam távozni, de Teodorik Atya visszatartott: „Ebédeljen velünk Antal Atya. Kitudja, talán utoljára ebédelhetünk együtt itt lenn a földön.” A Püspök Atya belegyezett s én maradtam.

Július 9-e a ferences gorkumi vértanúk ünnepe, akik között van Szent Teodorik is, Teodorik Atya védőszentje s épen azért, amennyire lehetett, ünnepélyesebben díszítették föl az asztalt. Miután elhelyezkedtünk az asztalnál, poharainkat kezünkbe vettük és éljeneztünk: „Éljen Szent Teodorik, éljen Páter Teodoroik!” Én még hozzátettem: „Ma van Teodorik Atyánk Védőszentjének Ünnepe. Ki tudja, jövőre nem nem ünnepeljük-e az ő ünnepét is!”

Mire P. Teodorik mosolyogva felelte: „Reméljük a legjobbakat!”

Ezután Grassi áldását kértem és elhagytam a börtönt.

Ebéd után mindenki cellájába ment, hogy munkájához lásson. A börtönben ugyanis meglehetősen szabadságot biztosítottak nekik, csupán csak kimozdulniuk nem lehetett.

Künn az Égi Béka utcában ment minden a maga megszokott útján. Járókelők, naplopók tereferéje s a katonák lépteinek döngése hallatszott be a börtönbe. Néha a börtönbe zártak felé félelmetes üvöltések is behallatszottak: „európai ördögök, halálra velük!” Délután négy órakor a börtön udvarán puskadörrenés és ördögi üvöltés hallatszott.

Yousien páncélba öltözve, hány katonájával megérkezett a börtön udvarába, ahol már ott voltak az előőrsök. Rettenetes robaj s egyszerre berobbant a börtön belső altalaj is, amelyen keresztül eszeveszetten tódultak be ezek az ördögi banditák.

Benn azután csodálatos kép tárult a vadállatok elé. Az egész kis csapat a főpásztor, Grassi Püspök Atya előtt térdelt, aki fölemelt kézzel is megindult hangon adta meg báránykáinak az utolsó feloldozást. Ez az imádkozó nyáj úgy festett, mint a buddhista képeken a szentek serege a mennyországban, egy pillanatra megdöbbenetette ezeknek a hóhéroknek vadállati dühét. De csak egy pillanatra. Mert a másik pillanatban magukhoz térve,

mint a kutyákat vonszolták ki az Égi Béke Utcájának végére, ahol a vad zsarnok, Yousien ítélőszéke állott.

Erről az eseményről is van egy szemtanúnk, aki csodálatos áhítattalmondotta el a vértanúk életének utolsó pillanatait.

„Július 9-ének délutánján volt, amikor a kiáltozást hallottunk. Megrémülve rohantunk a Nővérekhez, akik a legkisebb árvákat karjukban tartották, majd a Püspökökhöz siettünk, akik a breviáriumot végezték. Ekkor már láttuk a boxerek pisztolyainak föl-föllobbanó fényét is s láttuk őket kezükben a karddal hadonászni. „Öljük meg, öljük meg őket” - kiáltották. A katonák megrohanták a püspököket, az atyákat s a nővéreket, akiket hajuknál fogva vonszoltak s szüntelenül kiáltották: „európai ördögök” s még azt is: „Kiao ton, azaz: a babonák vezérei. Így odavonszolták őket Yousien elé. Először a két püspököt, Grassit és Fogollát fejezték le, majd az atyákat, a nővéreket, a kispapokat s végül a szolgákat. Grassi püspök elveszítette az egyik cipőjét, az egyik Nővér pedig a fátyolát. Mindkettőt fölvettem, de az egyik katona rögtön elvette tőlem. Minket árva leányokat szintén kivonszoltak s ott künn néhány puskaütés után elvesztettük eszméletünket. Ez mentett meg minket, hogy gyöngék voltunk. Mert mikor véresen láttak minket, otthagytak és nem bántottak a Püspökök, atyák és nővérek után.”

Mindez villámgyorsan történt. Yousien maga ölte meg a két püspököt saját tőrével. S rövid félórán belül huszonhat vértanú lépett be a mennyországba testvéri ölekezésben s győzelmi himnuszok éneklése közben.

Hősies asszonyok és gyerekek.

A püspök, a papok, apácák, kispapok és szolgák Taiyuenfui kivégzésénél nem volt jelen a kínai nő, hiszen ez a vérengzés, Yousien, a zsarnok szerint nem annyira a kereszténység, mint inkább az idegenek ellen történt. De három nappal később a kínai nőt is meghívta az Úr szenvedésre, majd a diadalmas győzelemre.

Június 27-én éjtszaka a Misszióstelepen megjelent Yousien maghatalmazottja és Taiyouenfu alpolgármestere. Ezek a püspököknek felajánlották magas védelmüket az Egyházzal szemben s azt ajánlották a Püspök Atyának, hogy Taiyouenfu árva leánykait – nagy biztonság címén – szállítsák át a San-mien Kin nevű buddhista templomba s maradjanak ott egészen addig, míg a rend és a nyugalom ott egészen helyre nem áll.

Egy ravaszul kieszelt csalással álltak szemben. Azonba a segítség és támogatás nélkül álló püspökök kénytelenek voltak beleegyezni, de erősen bíztak az árva gyermek Édesanyjának, a Szűz Anyának segítségében.

A hirtelen áthelyezés híre – amint azt előre gondolta a Püspök Atya – igen megrémítette és leverte az egész árvaházat. Kicsinyek és nagyok tudták, hogy a Ferences Mária Misszionáriusnővérek úgy szeretik őket, mintha édesanyjuk lennének s egy szívvel-lélekkel tiltakoztak az ellen, hogy őket édesanyjuktól elszakítsák és pogány templomba vigyék. Csak a halál választhatja el őket egymástól! Bizony, a Nővérek szemébe is könny szökött ekkora szeretet láttán. De a rendelet nem tűrt halasztást.

Egy későbbi vértanú – Teodorik Atya, az Igazgatójuk-, igyekezett megnyugtatni a kicsinyeket. Bölcs tanácsokat adott nekik, amikre kétszáz csilingelő, ezüstös hang volt a válasz: „Inkább meghalunk, minthogy hitünket megtagadjuk!”

Június 28-án délután – amint egy életben maradt kis árva elmondja – eljött hozzánk egy Mandarin. Mindnyájan térdre estünk előtte és védelmét kértük. A Mandarin kérésére Teodorik Atya magára öltötte a miseruhát, mire a Mandarin megígérte, hogy rajtunk lesz a szeme. Ezután elment. De néhány perccel később szekerek zöngését hallottuk. Tudtuk, hogy értünk jönnek. Mindnyájan zokogásba törtünk ki és megtagadtuk az engedelmességet. A katonák

azonban erőszakkal egyenkint megragadtak bennünket, kezdve a legkisebbeken, akik a Nővérek után siránkoztak s őket hívták segítségül. Hiába minden, a Nővérek nem tudtak segíteni rajtunk!”

Mint láttuk, a kis árvák és bennszülött Nővérek börtöne egy öreg buddhista pagoda imaház lett. Ez az imaház tele volt poros oltárokkal és bálványszörnyetegekkel, egyik iszonyatosabb és félelmetesebb, mint a másik. Mindennap jött egyik Mandarin a másik után katonáinak kíséretében s elmondották ugyanazt, amit már elsőnap megtudtak. Természetesen mindig szóba hozták, hogy az Alkirály nevében kéri és parancsolják, hogy tagadjuk meg hitünket, mert az Alkirály parancsának nem teljesítése esetén vaskezü és kegyetlen lesz. Még a templom őre is, egy öreg bonc (buddhista pap), talán Yousien ösztönzésére megkísérelte, hogy a bálványok valamelyike elé térdeltesse a kicsinyeket, de hiábavaló fáradozásnak csak ünnepélyes megvetés lett az eredménye.

A bebörtönzött leányok közt volt két nevelőnő is, akik lángoló buzgalmukkal és erényességükkel kitűntek a többiek közül: a hetvenéves Anna Tcen és a 42 éves Li Franciska. Ők voltak az ellenállás lelke s ők buzdították vértanúságra a kis csapatot. Anna beszélt nekik a Paradicsom boldogságáról, a kínzás rövidségéről s a Krisztusért halni tudás fönségességéről.

Ugyancsak Anna oktatta ki őket, miként feleljenek a Mandarinoknak, míg Franciska, mikor meghallotta, hogy jönnek a Mandarinok, maga köré gyűjtötte a kicsinyeket s együtt énekelték a Szűzanya litániáját.

Yousiennek minderről tudomása volt, majd megőrült a dühtől, és július 12-én – a püspök meggyilkolása után három nappal – elküldte a börtönbe kísértetének legállatiasabb és legvadabb emberét, aki megkérdezte az áldozatokat, hajlandók-e az Alkirály parancsának engedelmessé válni és hitüket megtagadni. „Nem!” - kiáltottak föl egyszerre. „Rendben van, majd akkor kínzásokkal kényszerítelek rá benneteket. Akik itt először beszéltek, kössétek ki őket! - parancsolta a katonáknak. Ekkor a katonák az árvák kezét hátrakötötték és kötélen kezüknél fogva a gerendára húzták föl őket, élükön az öreg Annával. Mivel nem volt hely, Franciska megkötözve a földön maradt. Az embertelen kínzás alatt csak könyörgés és imádságos suttogás hallatszott, pedig kiverte őket a halálos veríték is. De még hallatszott valami: Anna állhatatosságra buzdító szava, míg csak el nem ájult s leeresztették a földre. Mintha csak halott lett volna, úgy meggyötörte ez a szenvedés. Mikor ismét magához tért, vizet kért. Erre egy katona adott neki egy csésze vizet, azonban a vízbe a bálványok előtt égő tűz hamujából kevert bele. Mikor Anna ezt látta, méltatlankodva öntötte ki a vizet a földre.

A Mandarinok szégyenkezve vitték az Alkirályhoz az árvák kitartásának hírért. Elmondották neki azt is, hogy a két öreg nevelőnő, Anna és Franciska buzdítja őket. Kettejük felé fordult az állati zsarnok minden dühe. Maga elé vezettette őket – mivel Anna tehetetlen volt a kínzás miatt, ágyon házták eléje: „Ti vagytok hát azok, akik megbolondíjtátok azokat a kicsinyeket és arra ösztönzitek, hogy inkább meggyilkoltassák magukat, semmint nekem engedelmessé válni?” - üvöltötte tajtékoz dühvel. „Nem vagyok-e én a ti alkirályotok? Válasszatok: vagy a hittagadást, vagy a halált!”

„Inkább az utóbbit választjuk” - felelte nyugodtan Franciska.

A két nevelőnő a feszületet viselte a nyakában. Egy katona letépte nyakukból és a földre dobta, majd egy kővel kezdte darabokra törni.

A két nevelőnő, aki mit se adott a fenyegetésekre, erre a barbárságra hangos zokogásban tört ki. A zsarnok ordított: „No mi az, még egyiketeket sem bántották... Végül is, hajlandók vagytok engedelmessé válni, vagy sem?”

„Ha az engedelmességet a hitetlenségem keresztül akarod kicsikarni, fölösleges a további faggatás: mi sohasem engedelmessé válnunk neked!”

Az alkirály intett a katonáknak, mire azok vadul megragadták a két áldozatot s a nyílt utcára cibálták őket és egy rozsdás szablyával először a karjukat, majd a lábukat kaszabolták le, végül is nyakukat szegték. Közben egy katona vérüket összegyűjtötte egy serlegbe, amely drágagyöngyként permetezett szét – mint a hivatalos jegyzőkönyv mondja. Egy pogány Mandarin, aki a vértanúk halálánál jelen volt, elmondta a kis árváknak, hogy úgy látta, mintha a vértanúk testét két fényes golyó hagyta volna el és lassankint az ég felé emelkedett.

Miután meggyilkolta a támaszt és a vezetőket, Yousien azt hitte, most már könnyen rendeleteinek a megtartására kényszerítheti a többieket. Egyik alattvalója ördögi kárörömmel vitte meg a halálhírt a kicsinyeknek, míg mögötte egy másik katona a vérrel telt titokzatos kelyhet tartotta. Hiába szólították föl őket ismét a hitetlenségre. Most már századszor talán, de ismét méltatlankodva utasították vissza az aljas parancsot, s ehez a méltatlankodáshoz most még a gyalázatos tett fölötti undorodásuk is járult. Ekkor a katona – a Mandarin rendeletére – fogta a serleget, a gyermekek felé mutatta s így szól szólt: „Itt a serlegben van a két megölt asszony vére, vagy megtagadjátok hiteteket, vagy kiisszátok!”

Ilyen választási lehetőség előtt – amelyhez hasonló még egyet sem ismer a történelem – a kis árvák természetesen megborzadtak. És mégis! Egyetlen pillanat alatt egyik a másiknak adta a serleget, ajkukhoz emelték s a serleg kiürült, mielőtt a kis csapatnak a végére ért volna! Ó csodálatos, igazi vértanúi bátorság! Rajtuk is megvalósult a zsoltáros szava: „A kisdedek és csecsemők szájából készítettél magadnak dicséretet ellenségeidnek miatta...” (8.zs.3.v.)

És így bár a vértanúk vére piroslott ajkukon, a kis hősöknek mégsem jutott osztályrészül. Szétosztották őket a Mandarinok és a katonák közt, vagy pedig eladták őket a pogányoknak. Néhányan meghaltak az események hatása alatt szívszélhűdésben, vagy pedig a kiállott kínzások következtében, mivel még továbbra is kényszeríteni akarták őket, hogy boruljanak le és áldozzanak a pogány bálványok előtt.

Emléküket tudja csak a történelem, nevüket nem. Új Ágneskék és Cecíliák, akiket nem tudott elsodorni a zsarnokságnak semmilyen perzselő szele s akik bizonyosságot tettek amellet a hit mellett, mely soha nem szűnik meg nagy lelkeket szülni a megpróbáltatások idején!...

Kínai Szent Sebestyén

Néhány nap óta börtönben volt már Li-Fu Joacim, kínai tiszt. Ő volt a misszió egyik oszlopa, aki bármikor életét áldozta Jézus Krisztusért. Érezte és tudta, hogy vértanúság vár rá s állhatatosságát hosszan tartó próbának vetette alá az Úr. Nyakára kínzó bilincseket raktak abban a reményben, hogy a súlyos és kínzó teher majd hittagadásra bírja. Néhány napon keresztül fogadhatott látogatókat is. Ezt abban a reményben engedték meg, hogy mindazok, akik környezetében hatással voltak rá, majd meggyőzik a hittagadás helyessége felől, vagy legalábbis színlelt hittagadásra készíthetik. Egyik rokona, aki a Kormányban magas tisztséget töltött be, még meg is esküdött, hogy fejét vehetik, ha vallásától nem tudná kitéríteni. Mindamellet Joachim állhatatosan kitartott meggyőződése mellet.

Midőn látták, hogy semmiféle eszközzel nem sikerül őt hitében megingatni, egyik ítélszéktől a másikig hurcolták, ahol idegfeisztítő tárgyalásokat kellett végigszenvednie a keresztkérdések tüzeiben, kilenc nap alatt tíz tárgyaláson keresztül.

Július 14-én délután végül is megnyílt a börtön ajtaja. Súlyos bilincsekben, sápadt, szenvedéstől, meggyötört arccal az Alkirályhoz hurcolták, az utolsó ítélszék elé. Az alkirály Mandarinok társaságában ült egy emelvényen, körülbelül húsz katona őrsége mellett.

Amint a vértanú a terembe lépett, középtűt az asztalon egy csillogó kardot pillantott meg. Azonnal megértette, milyen sors vár reá s elhatározta magában Jézus példájára, hogy csak a legszükségesebbet válaszolja.

Nagy jól tudom, hogy összeesküvést terveztl a Császár ellen – kezdte a zsarnok – és ezért halált érdemelnél, de mit gondolsz, miképpen menekülhetnél meg a halálos veszedelem elől? Ha megtagadod a hitedet, megszabadulsz!”

„Óh sajnós ezt sohasem tehetem – felelt nyugodtan Joachim -: úgy szeretnék meghalni, mint Püspökeim.”

Megdühödött az alkirály, intett a katonáknak, hogy menjenek a tiszthez és gyilkolják meg. Ekkor az egyik Mandarin, akinek kék volt az arca a benne tomboló indulattól, sátáni, eltorzult arccal sziszegte: „Bízd rám a kivégzést!” Ekkor megragadta a kardot és teljes erővel a vértanú fejére sújtott, majd átadta a kardot a katonáknak, hogy fejezzék be a vértanú meggyilkolását, mivel előkelő állású tiszt volt s éppen ezért csak nemes végezhetette ki.

Szent Bertalan Apostol ünnepén végezték ki a hit vértanújaként. Fejét a város falai előtt szemlére kiakasztották s testét a Déli Kapun keresztül kivitték a város határán kívül, ahol a kutyák, hiénák és ragadozó madarak martaléka lett. Mivel ő is katonaként esett a sátáni gyilkosok kezébe, ezért hívják őt Kína Szent Sebestyénjének.

Az ő halála volt a jel az egész Sciausi-tartományban elkezdődő keresztényüldözésre. A keresztényeket megkötözve bírák elé vitték s a boxerek vadállati módon minden útjukba eső keresztényt fölkoncoltak kor és nemre való tekintet nélkül. A legkülönbébb és legvadabb kínzásokat találták ki és megnehezítették mind jobban és jobban életük utolsó perceit. A vallatásoknál, mint a Keleten szokás, elefántcsont pálcikákat tüzesítettek meg és azt körmük alá dugva, fesegették kezükön és lábukon körmeiket. És még a legkülönbébb, sátáni agyafúrtsággal kieszelt kínzóeszközökkel akarták rávenni őket a hit megtagadására. És mégsem sikerül! Fogukat összeszorítva, a legkisebb szisszenés és zokszó nélkül, hősiesség bátorsággal túrték a nagy próbatételt s ezzel az Egyház első századainak vértanúit az új kor számára is lemintázták ezek az új Szent Sebestyének, Lőrincek, Ágnesek, Istvánok és Polikárpok!...

Szent Perpétua és Felicitász nyomában

Július 9-ének véres napja s négy nappal később a két nevelőnő embertelen megkínztatása után nemhogy megszélidült volna Yousien, hanem az embermészárlás vadállati ösztönének lángja még hevesebben föllobbant benne. Mint a zsarnokon általában ő is földühödött a lelkiismeret szabadságának a halálig való megvédelmezése miatt. Taiyuanfu, a tartomány csendes kis városkája 1900-ban körülbelül ötszáz buzgó keresztényt számlált a hosszú századok óta tartó apostolkodás eredményeként. Sokan közülük elmenekültek a városból s a hegyek barlangjaiban kerestek menedéket. A bátrabbak közül pedig körülbelül kétszázan a városban maradtak s imával és engesztelő vezekléssel kérték és óhajtották a vértanúság kegyelmét. Ezek ellen gerjedt haragra az embertigris, az alkirály s hihetetlen méészárlást rendezett. Július 14.-e dicső vértanúinak feleségei, anyái, leányai leírják a megindítóbbnál megindítóbb eseteket, amelyeket a Vértanúk jegyzőkönyvében le is jegyeztek.

Mindezek az események azt bizonyítják, hogy a vallási hősiesség és erőfeszítés nem csupán egyetlen faj kisajátított tulajdonsága, hanem Istennek óriási értékű jutalma, melyet Isten azoknak ad, akiket erre a nagy kincsre méltónak talál s tudja, hogy nem utasítják vissza ezt a nagy ajándékát.

Taiyuanfaluban élt egy fiatal házaspár: U Krisztina és Waukvan Yung Antal. Ez a buzgó keresztény családapa – a vértanúk testvéreként – az üldöztetés hírére maga köré gyűjtötte családját és megindult hangon ezt mondta nekik: „Az Úr nagyon szép életet és halált tartogat számunkra, hagyatkozzunk reá és vessük magunkat az ő kezébe!”

Július 14-ének emlékezetes napján az egész család – öt gyermekkel: Ferenc, Antal, Mihály, két leány és a szülők – érdeklődni akart a vértanúk sorsa felől s az egyik hitoktató, Likinhoa háza felé tartott. Az atya halt meg elsőnek. Egy boxer hirtelen feléje tartott kihúzott karddal és Antal az atya látva, hogy órája érkezett, sietve a vállára tette azt a kendőt, amit a vértanú Teodorik Atya adott neki emlékül, majd kissé meghajtva a fejét intett, mintha csak azt mondaná: „Tégy amit akarsz, én kész vagyok!”

A boxer nyakánál sújtotta, mire a vértanú szóltanul összerogyott. Ferenc látva, hogy atyja mint halt meg, szép csendben várta térdelve a halált. A kis Antal egyik nővére mellett térdelt és mikor mozdulatlanul fekvő atyjára tekintett anyjához fordult:

– Mit csinál apuka? ... miért nem kel föl – kérdezte ártatlanul.

– Apukád most a mennyországba megy – mondta az anya könnyekkel küzködve – nem akard őt követni?

– Hogy juthatok én oda?

– Most ne nézd apukádat kis fiam, hanem takard el kezecskéd a szemedet!

A kis gyermek engedelmeskedett, de izgatottan válaszolta:

– Anyuka, hát igazán úgy van, hogy Apuka a mennyországba ment?...

– Igen, kisfiam.

– Anyuka olyan szomjas vagyok!

– Várj egy kissé. A Szűz Anya majd ad innod!

– És hol a Szűz Anya?

– Ő közel van a mennyország ajtajához, de ne nézz oda kisfiam!

– Én cukros vizet szeretnék inni!

– A Szűz Anya a mennyországban sokkal édesebb vizet ad majd neked. Csak várj egy kissé...

– Mindnyájan a mennyországba megyünk? ...mikor?

– Nemsokára, az idő már közel van...

És valóban, közel volt az idő. Az egyik kegyetlen ördög hallotta az egész párbeszédet s közeledett a kisgyermekhez és kardjával a fülét hasította úgy, hogy a sebe következtében agyveleje az utca porába loccsant. A kisfiú mégis térden állva maradt, arcát kezébe temetve. De végül is elgyöngült egészen összerogyott s ott hörgött az utcán két órán keresztül.

Térdelt a kis Ferenc is atyjának holtteste mellett. Mikor egy másik boxer őt is észrevette, odaszaladt hozzá, hajánál fogva a levegőbe emelte, majd teljes erejével a földhöz csapta. De még ez sem elégítette ki a boxer dühét: megragadta a kardját s a vérben fetrengő kisfiúnak levágta a fejét. A kis Ferenc már néhány nappal vértanúsága előtt hangoztatta, hogy szeretné vérét önteni Krisztus Királyért. Éppen ezért többször gyönt s oly ügyes és kedves volt, hogy Páter Fu Antal az első szentáldozásban is részesítette.

Vele történt meg egyszer az a kedves eset, hogy egyszer kihallgatáson volt családjával együtt Grassi Gergely püspöknél. Egyszer csak a nyolcéves Ferenc fölkiált: „Püspök bácsi, kelj csak föl, én akarok a te helyedre ülni, hogy fogadjam tisztelgéseket, mert én úgyszólván vértanú leszek!”

A jóságos Főpásztor erre egyszerűen fölállt, odament a kis Ferenchez, kis rózsaszínű kezecskéjét az ő szikár, csontos kezébe vette, megsimogatta kövér arcocskáját, majd megáldotta:

– De hát akkor sokat kell szenvedned!

– Tudom, de Krisztus Király katonája leszek!

Erre a Püspök Atya saját székébe ültette s az egész család élén a főpásztorral, egyenkint meghajolt előtte. De még nem fejeződött be az egész család vértanúsága. Az anya, mint az első századokban Perpétua és Felicitász, ott térdelt halott családjával s szorosán a keblére öltötte a 66 napos kis Mihálykát. Mikor látták a boxerek, hogy nem akarja elhagyni a holttesteket, feléje tartottak, megragadták a kis csöppséget és ki akarták karjai közül fejteni. Ennek a ki s anyagnak ragyogott az arca, mosolygott, tapsikolt. Mikor a boxer fölemelte kardját, kis kacsóit kitérte félelem nélkül, mintha csak meg akarta volna szelídíteni vadállati gyilkosát.

A hősiesség anyja most ösztönösen lehajolt, hogy maga fogja föl a boxer vágását. De hóhér mit sem törődve ezzel, durva kezével fölegyenesítette az anyát és levágta a kis gyermek fejét. A kisgyerek először piros lett, majd sápadt, végül fehér lett az arca és fénylett. S ekkor a hősiesség anyja leányai felé fordult és ezt mondotta nekik: „Hálát kell adnunk az Úrnak ezért a nagy kitüntetésért és a mi bizalmunk továbbra is megrendíthetetlen iránta” - majd a Te Deumot kezdte el s leányaival együtt hétszer elismételték, ahány a család tagjainak a száma volt.

Volt ebben az időben egy magyar ferences atya Kínában: Bernát Ferenc Atya, ki szintén a boxerlázadásoknak esett áldozatul. Ő Észak-Sensi tartomány Ju-lin-fu helységében lett hithirdető.

Június 13-án páduai Szent Antal napján Bernát Atya kínai szolgájával, a szomszédos missziós telepre lovagolt. Útközben Tsen-msie városka mellett a forradalmárok csőcselék csapta lepte meg és körülvette őket. Először is a szolgának parancsolták meg hogy szálljon le lováról. A szolga ellenkezett, de Bernát Atya intette, hogy térdeljen le és ajánlja lelkét Istennek. A szolga engedelmeskedett. Alig kezdett el imádkozni, midőn az egyik rabló éles késsel agyonszúrta. Ugyanekkor két másik férfi kivont karddal a hithirdető felé fordult. Bernát Atya mindkét kezével védekezett és kérte őket, hogy várjanak kissé.

Azonban alig néhány pillanatot engedtek neki, a hithirdető rövid imát rebegett s pár perc múlva hátulról rontottak reá és a fejét levágták. A többi hithirdető szerint Bernát Atya apostoli buzgóságú és szent életű misszionárius volt és fiatalon részesült a vértanúság kegyelmében. Öt éven át működött fáradhatatlanul a keresztelendő és árva gyerekek között. Püspöke és rendtársai szerint sok csodálatos gyógyítást eszközölt.

Ő mondotta: „Ha kereszténnyé akarjuk tenni Kínát, akkor előbb vértanúk vérének kell e földet áztatni s csak azután várhatunk bőséges aratást.”

Ezzel a vértanúhalállal megpecsételte hősiesség, áldozatos életét s most azóta egy magyar ferencessel is több lélek imádkozik az Égben Kína megtéréséért.

Harmadikrendi eszményeink: Szent Erzsébet¹³⁹

Mosd-e ma még valamit nekünk Szent Erzsébet, akit életrajzírói „Szent Ferenc Nővére” néven emlegetnek? Hiszen annyit írtak már róla, oly sokszor taglalták erényeit! És mégis, van valami egészen rendkívüli időszerűsége Szent Erzsébetnek!

Legelső sorban Istenbe temetkezett lelke. Már kisgyermek korában játék közben a templom falát csókolgatta, mert tudta, hogy a falak mögött ott lakik az Úr. Később, elviselhetetlennek találta fején a koronát a templomban tövisszoros Mestere mellett. Ez a legidőszerűbb ma benne. Az Úrra vetett tekintete örömet varázsolt még a karácsonyesti megaláztatásból is, amikor egy szál ruhában kellett menekülnie. Érezte, hogy a felhő mögött

139 In: Magyar Barát, 1944. november 15. 147-148.o.

ragyog a nap s nap ismét kisüt a felhők alatt is egyszer. Tudta, hogy a legnagyobb kincs a hajnalok lelke, a bíborban égő napra vetett tekintet. Ebben a hajnalban meglátni Isten gondviselő kezét, s teljesen aláhajtani fejünket az ő szent végzéseinek, ha mi már mindent megtettünk: ez a katolikus lelkiület, a reménység és győzelem lelke.

Ezért tudott llni viharokat, szelet, hófürgeteget és megvettetés is. Pedig érző, meleg hitvesi szív dobogott benne. Áhítatos Áve Máriákkal várta vissza édes urát, s büszkélkedni akart három fölcseperedett magzatával, mert átérezte a hitvesi hűség legédesebb bilincsét: a gyermekeket. És mégis: amikor megtudta, hogy férje nem tér vissza többé, nem kereste, mi van a holnapok mögött, hanem hősies, örvendezni tudó lelkiülettel tűrte a ma keresztjeit egy boldog örökkévalóság ígéréteben! Ezzel példát adott az örök magyar asszony előkelő lelkiületének kialakítására.

Ezért tudott segíteni és örökszép virágokat szeretetrózsákat fakasztani környezetében. Csak Istenbe temetkezett lélek tud aggódni annyira, hogy úgy szeresse felebarátját, mint önmagát. Nem nézhette, hogy ő jobb falatokhoz juthat, mint a másik, éppen olyan halhatatlan felebarátja. És ezért még önmaga kényelmét, megbecsülését, jólétét is föláldozta. Sőt, nemcsak annyit, hanem a szentek elragadó példája és tanítása nyomán örült, ha emiatt bolondnak, eszelősnek tartották, mert minden új gépezetet csak csikorogva lehet beállítani. Az emberi véleményektől való függetlensége, gerinces kiállása tette Szent Erzsébetet minden idők magyarjának egyik legbájosabb, de legerőteljesebb példaképévé is!

Ma is mint akkor, két új világ néz farkasszemet egymással. És az erősebb nem az lesz, amelyik tovább győzi a fegyverek erejével. A fegyverek ereje csak anyagi világba szólhat belel. Lelket nem alakít és nem is alakított soha. S a lelket nem lehet megölni. Mindent elsodorhatott a vihar Szent Erzsébettől, még a falat kenyeret is, de az Istenbe temetkezett áldozatos lelket, a biztosan, mindig égre néző lelket soha. Ezt az alázatos lelket nem szabad ágyúörgés közepette égne meredő üszkös falak között sem elfejtenünk. Mert mindent megtehetek abban, aki nekem erőt ad, mondja az Apostol. „Ki szakíthat el minket Krisztus szeretetétől? - kérdi Szent Pál (Róm, 8, 35-39): nyomorúság, vagy szorongatás? Éhség, mezítelenség, veszedelem, vagy üldözés, vagy kard? Amint írva vagyon: Miattad gyilkolnak minket naphosszat: olybá vesznek, mint leölésre szánt juhokat. - De mindezekon győzedelmeskedünk azáltal, aki szeret minket. Biztos vagyok ugyanis abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmak, sem jelenvalók, sem jövődők, sem erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon!”

Ez az időszerű tennivaló: a mélyebb Istenbe tekintés, Szent Erzsébet nyomán a ferences világi feladata. Hiszen a szent fogadalmak is a tökéletesebb életformát kívánják. Tegyük ezt Szent Erzsébettel, különösen a bizalom, hitvesi hűség és segíteni kész tenniakarás útján s akkor boldogító, áldozni tudó és megingathatatlan hit izzítja át a lelkünket. Ez pedig ma nélkülözhetetlen.

Felhasznált irodalom

- A hét ferences vértanú boldoggá avatási anyaga, Budapest
Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság Büntetőtörvénykönyve, *Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1952*
- Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára: Kiss Szaléz vizsgálati dosszié
A szécsényi novíciát szabálykönyve és imafüzete. Kézirat gyanánt, Szécsény, 1934.
Buda: Historia Domus 1925-1961
Hatvan: Historia Domus
- KAHLER Frigyes: A nagy „tűzvörös sárkány” torkában, Konceptiós eljárások ferences szerzetesek ellen 1945-1956, Kairosz Kiadó, 2009
- KÖLLEY György: *Értetek és miattatok*. Nemzetőr, München, 1986.
- LUKÁCS Pelbárt: Ember a farkasok között, Páter Linusz, a szeretet apostola, *Magyar Barát*, 1944, (eredetileg: FELICI, Icilio írta), Kiadja: Ferences Missziók Országos Ügyvivősége, Budapest, 1943
- LUKÁCS Pelbárt (Összeállította): A keresztény Kína véres napjai, Ferences Világmissziók 33. Kiadja: Ferences Missziók Orsz. ügyvivősége, Budapest, 1944
- KIRÁLY Kelemen: Fr. Kiss Szaléz Élete és szenvedéstörténete, kézirat, 197? (A számítógépre szerkesztett, begépelte változatot használtam!
- Magyar Umbria, A Ferences Kapisztrán-Rendtartomány Ifjúságának évnegyedes folyóirata.- Szerkesztik: a gyöngyösi teológusok
- MAJSAI Mór: Lukács László Pelbárt, Provinciai Mozaikok, 1970. Budapest (A kézirat számítógépen levő, gépelte változatát használtam!)
- NÉMETHI Gábor: Ötven évvel ezelőtt, Lukács Pelbárt elhurcolása. *Heves Megyei Napló*, 1996. április 18.
- RÓZSÁS János: Gulág Lexikon, Püski Kiadó, Budapest, 2000
- SZÁNTÓ Konrád OFM: Lukács Pelbárt elhurcolása és halála. In: *Te meztelen Krisztus, hol hagytad az ingedet? – Ferencesek a feloszlítás idején*. Összeállította: fr. Kálmán Peregrin ofm, (Fontes Historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria, magyar Ferences Források 1.), Vigilia – Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány. Budapest, 2000.
- VÁNDOR Gottfrid: A A Kapisztrán Szent Jánosról Nevezett Ferences Rendtartomány Kispapnevelésének története /1900-1968/. Kézirat. Budapest, 1980
- VARGA Kamill ofm: Élni Krisztust, megdicsőíteni életével az Evangéliumot I-III, P. Kiss Szaléz ferences élete, koncepciós pere és vértanúsága, mártíromságának gyöngyösi és hatvani társai, művei, róla szóló cikkek, kézirat, Szeged, 2012,
- VARGA Kamill ofm: Sic debuit esse! P. Kovács Kristóf élete, kézirat, Budapest, 2015.
- VERBÉNYI István: Liturgikus Lexikon. Budapest, 1988.

Tartalomjegyzék

P. Lukács Pelbárt élete.....	3
Ifjúsága.....	3
Novícius Szécsényben.....	6
Filozófus hallgató Jászberényben.....	7
A gyöngyösi rendházban.....	8
Ismét Jászberényben.....	11
Egerben és Gyöngyösön.....	11
Hivatásának alakulása.....	12
Hatvanban.....	13
P. Kiss Szaléz és a KEDIM.....	13
Sajtóhadjárat.....	17
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára: Vizsgálati dossziék.....	20
A társak.....	24
Az elhurcolás.....	31
A források üzenete.....	33
Rehabilitáció.....	34
Egy visszaemlékezés.....	34
Boldoggá avatás.....	34
P. Lukács Pelbárt műveinek jegyzéke.....	37
P. Lukács Pelbárt Művei.....	38
Szél-látó beszéde.	38
Magasságok felé.....	38
A fény felé.....	38
Ima.....	39
Imádság Ferenc testvérhez.....	39
Akire vár levita-lelkem.....	40
Tömjénfüst.....	40
Pacsírtaszó.....	41
Ezüstmisére.....	41
Éjféli mise.....	42
Magyar Barát.....	43
Ágoston izzó Eucharisziás hite.....	44
A TBC-s Pityukához.....	48
A szonáta.....	48
A láng.....	50
A harmadik rend eszmei tartalma önmagában és a társulatokkal való viszonyában.....	51
A Haramdik Rendért.....	54
A szűzmáriás Tudóshoz.....	56
Lovaggáütés.....	57
„Az Úrnak szolgálói”.....	58
P. Leontin: Mondela, a rabszolgalány.....	61
A keresztény Kína véres napjai.....	69
Harmadikrendi eszményeink: Szent Erzsébet.....	76
Felhasznált irodalom.....	78